

E L G U S T P E R L A
L E C T U R A * E L G U
S T P E R L A L E C T
U R A * E L G U S T P
E R L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R L A
L E C T U R A * E L G U

** El Gust per la Lectura*

2011-2012

Cròniques de la veritat oculta Pere Calders

L E C T U R A * E L G U
S T P E R L A L E C T U
R A * E L G U S T P E
R L A L E C T U R A * E
L G U S T P E R L A L
E C T U R A * E L G U S
T P E R L A L E C T U
R A * E L G U S T P E

Batxillerat
Dossier per a l'alumnat

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

*** *El Gust
per la Lectura***

2011-2012

Cròniques de la veritat oculta
Pere Calders

JOAN PINYOL COLOM

Subdirecció General de Llengua i Plurilingüisme
Servei d'Immersion i Acolliment Lingüístics

El món literari de Calders ens fascina per la simplicitat plena de fantasia, per la inacabable riquesa d'imatges que conté, per la seva ironia sempre carregada de tendresa, pel seu humor entre ingenu i amarg, pel seu llenguatge tremendament assequible i a la vegada elegant, pel fet que els seus contes —malgrat ser universals— responen a una manera de sentir molt pròpia de Catalunya i dels catalans, i que no té cap relació amb el nacionalisme folklòric i carca; per l'enorme capacitat de sorpresa que té la seva narrativa, etcètera.

Joan Lluís Bozzo

(Agustí Pons, *Pere Calders, veritat oculta*, p. 289-290)

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial Compartir 3.0 de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n citi l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual a la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/deed.ca>

Índex

1. Temps de Calders	11
1.1. El context històric.....	13
1.2. La trajectòria vital i literària.....	13
1.2.1. Els pares. Vicenç Caldés i Arús i Teresa Rusiñol i Roviralta.....	14
1.2.2. Anys d'aprenentatge.....	15
1.2.3. Arts i oficis.....	16
1.2.4. La guerra i l'èxode.....	17
1.2.5. L'exili a Mèxic.....	20
1.2.6. Catalunya. La maduresa.....	23
1.2.7. Les etapes.....	27
1.3. Un perfil definit.....	28
1.4. Contextos i influències.....	29
1.4.1. El grup de Sabadell.....	29
1.4.2. La cultura mexicana.....	29
1.4.3. Realisme històric. Realisme màgic.....	30
2. La història d'un text transatlàntic	33
2.1. Una ratlla, un desig i una antologia. Els primers incentius.....	35
2.2. El retorn de l'impuls d'escriure i el premi. El reconeixement llunyà.....	35
2.3. Una amistat «traçada amb aèria insistència sobre l'Atlàntic». El pròleg.....	36
2.4. Del silenci a l'efecte «Antaviana». Les repercussions posteriors.....	37

3. Viatge a través de la veritat oculta	43
3.1. «La imprevista certesa»	45
3.1.1. «El desert»	45
3.1.2. «La ratlla i el desig»	45
3.1.3. «La consciència, visitadora social»	46
3.1.4. «El principi de la saviesa»	47
3.1.5. «L'any de la meva gràcia»	48
3.1.6. «La ciència i la mesura»	49
3.1.7. «La revolta del terrat»	51
3.1.8. «La clara consciència»	53
3.1.9. «L'home i l'ofici»	54
3.1.10. «Coses de la Providència»	55
3.1.11. «El Teatre Caramar»	56
3.1.12. «La clau de ferro»	57
3.2. «Ver, però inexplicable»	59
3.2.1. «El problema de l'Índia»	59
3.2.2. «Els catalans pel món»	59
3.2.3. «L'arbre domèstic»	60
3.2.4. «Cada u del seu ofici»	60
3.2.5. «L'esperit guia»	61
3.2.6. «Fet d'armes»	61
3.2.7. «Història natural»	62
3.2.8. «La fi»	62
3.2.9. «O ell, o jo»	62
3.2.10. «L'«Hedera Helix»»	63
3.2.11. «Una curiositat americana»	64
3.2.12. «Quieta nit»	65
3.3. «L'escenari desconcertant»	66
3.3.1. «Coses aparentment intranscendents»	66
3.3.2. «La maleta marinera»	66
3.3.3. «Les mans del taumaturg»	67
3.3.4. «El geni magiar»	67
3.3.5. «Feblesa de caràcter»	68
3.3.6. «Raspall (conte infantil) »	68
3.3.7. «Un crim»	69

4. Anàlisi de <i>Cròniques de la veritat oculta</i>	71
4.1. La narrativa del real meravellós	73
4.1. 1. Títol i parts	73
4.1. 2. L'absurd	73
4.1. 3. Evadir-se de la realitat	74
4.1. 4. Realitat i ficció	74
4.1. 5. L'insòlit	75
4.1. 6. L'element sobrenatural	77
4.2. Contraherois del gran guinyol humà. Els personatges	78
4.3. Les veus narratives	82
4.4. Els motius recurrents	83
4.5. En el despertar de molts somriures. La ironia caldersiana	86
4.6. La reflexió amena	87
4.7. Una depurada i rica forma. La llengua	89

ANNEXOS

5.1. Breu lèxic	99
5.2. Pròleg de Joan Triadú a la primera edició de les <i>Cròniques de la veritat oculta</i> (editorial Selecta, 1955)	104

E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R

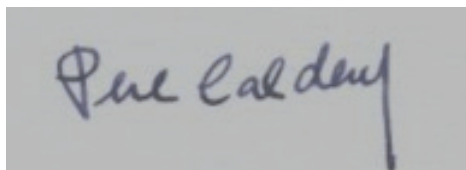

Temps de Calders

L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A

*Em dic Pere i dos cognoms més.
Vaig néixer abans d'ahir i ja som demà passat.
Ara només penso com passaré el cap de setmana.*

Pere Calders

Pere Calders i Rossinyol va néixer a Barcelona el 29 de setembre de 1912 –l'any en què es va enfonsar el *Titànic*, esdeveniment que va recrear a la seva novel·la *Ronda naval sota la boira* (1966)– i va morir a la mateixa ciutat el 21 de juliol de 1994. Li va tocar viure, per tant, una monarquia, dues dictadures, una república, una guerra, dos intents d'autonomia, un llarg exili i una transició democràtica (amb restauració monàrquica) que ell qualificava de «curiosa».

1.1 El context històric

1 A partir de la [cronologia del segle xx](#), indiqueu a la taula de sota els esdeveniments històrics que va viure Pere Calders i la data en què es van produir.

Fets viscuts per Pere Calders	Esdeveniment històric	Data
Una monarquia que va caure		
Dues dictadures		
Una república		
Una guerra		
Dos intents d'autonomia		
Un llarg exili		
Una transició democràtica (amb restauració monàrquica) que ell qualificava de «curiosa»		

1.2 La trajectòria vital i literària

Tot consultant l'exposició virtual [Imatge i paraules de Pere Calders: Una invasió subtil](#), seguint els diferents apartats biogràfics que us indiquem i tots els enllaços possibles, i fotografies que s'hi adjunten, aneu resolent el qüestionari que teniu a continuació.

1.2.1 Els pares: Vicenç Caldés i Arús i Teresa Rusiñol i Roviralta

 Pere Calders l'any 1915.
Fons UAB

 Fons UAB

- De quina manera la mare influí en Pere Calders?
- El can Maurí, com contribuí a despertar-li la imaginació?
- On es troba situada la masia de can Maurí?
- Quins dos llegendats rebé del pare?
- Al pare de Pere Calders, Vicenç Caldés i Arús, se'l considera un escriptor modernista. En quina revista col·laborava regularment? Amb quin pseudònim? D'on prové aquest pseudònim?
- Amb quin escriptor modernista gironí manté un contacte directe Vicenç Caldés?
- Com es titula l'obra de teatre més important que arriba a estrenar el pare de Pere Calders?
- On l'estrena i en quin any?
- Citeu tres obres més de Vicenç Caldés amb l'any de publicació.
- Citeu-ne ara tres més que deixà inèdites.
- La influència i suport dels pares es limita només a la infantesa i adolescència de l'autor? Quin paper juguen durant l'exili de Pere Calders?
- Després de llegir el següent fragment de la carta que la mare de Pere Calders li envià a Mèxic el dia del seu trenta-cinquè aniversari, i que trobareu en el web de referència, determineu quina de les tres conclusions de sota us sembla la més adequada i expliqueu-ne el perquè:

Barcelona 29 de setembre de 1947

Estimat fill meu:

Avui fa 35 anys que Déu em va beneir amb la presència teva. Em va donar aquest fill tan bo que jo, desgraciadament, he pogut disfrutar menys del que desitjava i m'havia fet la il·lusió.

Si un dia algú m'hagués dit, quan de petit, a pagès, si volies aigua pujava a la vinya del rajoler a portar-te-la i bevent et mirava tan hermós i tan meu, que passaria temps, essent vius els dos, sense veure't, encara que hagués d'anar a la fi del món, hauria dit no, de cap manera, això sí que vos asseguro que no pot ésser, no podria viure sense aquest fill, i de fet no visc, no, Pere, fill meu.

[...] Déu faci que poguem tornar i estar junts un dia ben pròxim i jo pugui vetllar per tu i els teus ben de prop.

[...] T'abraça amb tot l'amor la teva mare,

Teresa

- 1a. Veient que el petit Calders era tan imaginatiu i tan inquiet, des de la masia de Can Mauri la seva mare ja va imaginar que algun dia marxaria lluny i passarien molts anys sense veure's.
- 2a. No es pot arribar a fer a la idea que ha hagut de separar-se del seu fill i es desvia pensant en el dia que podrà retrobar-lo.
- 3a. Tot i que fa vora deu anys que no veu el fill, la mare continua fent la seva vida com si res gràcies al fet de poder cartejar-se amb ell.

 Fons UAB

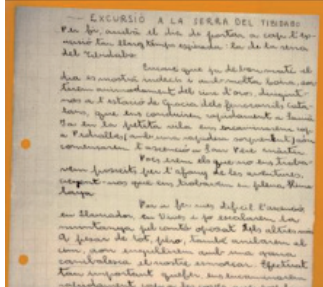
1.2.2 Anys d'aprenentatge

1. A part de can Maurí, que va ajudar el jove Pere Calders a valorar un ambient familiar força excepcional pel contacte amb la naturalesa i amb els pagesos de la masia, l'altre referent decisiu per a la seva formació va ser l'Escola Mossèn Cinto.
 - a) En quin sentit l'influí?
 - b) En quina edició d'un llibre propi, Pere Calders es recorda especialment del seu pas per aquesta escola? Per quin motiu?
 - c) Qui era el mestre de referència d'aquella escola? Què va transmetre als seus alumnes?
2. Llegiu el següent text d'Avel·lí Artís-Gener sobre l'Escola Mossèn Cinto, publicat al diari *Avui*, el dimecres 27 de maig de 1992, i responeu les qüestions que segueixen.

Reiteraré la delectança dels companys de classe quan el nostre mestre Josep Parunella ens feia explicar per escrit, el dilluns al matí, les experiències del dia abans. Repetiré la meravella de la classe quan escoltàvem la lectura sovint balucejant, de les aventures del pensament de Pere Calders. Era un formidable contrast que mentre la totalitat de la classe relatàvem una insípida cronologia de com havíem emprat el temps dominical, hi hagués l'excepció del nen Calders, que amb una imaginació desbordada ens allionava tots, fent-nos participar en unes històries que, uns anys més endavant, foren l'espina dorsal dels seus contes, aquestes narracions que han subjugat, per ara, tres generacions seguides. No ho sabíem, naturalment, però érem davant la prefiguració d'un fet excepcional en les nostres lletres (per la pega que siguem un país petit), teníem davant els ulls tota una sibil·lina premonició.

- a) Expliqueu el sentit que creieu que tenen les paraules i expressions següents en el text: «delectança», «meravella», «formidable contrast», «imaginació desbordada», «fet excepcional» i «sibil·lina premonició».

- b) Quin obstacle subratlla l'autor pel que fa a la projecció literària del nen Calders?
- c) Quan i de quina manera es posà fi als ensenyaments que s'impartien a l'Escola Mossèn Cinto?
- d) Quines amistats sòlides va fer Pere Calders en aquella escola?
- e) Quins autors de referència van començar a marcar Pere Calders de l'època de l'Escola Mossèn Cinto?
- f) Quines dues revistes són presents durant la infantesa de Pere Calders?

 Fragment d'una redacció escolar de Pere Calders corregida per Josep Parunella

3. Un cop tancada l'Escola Mossèn Cinto, Pere Calders va continuar rebent el mestratge de Josep Parunella en el seu domicili particular fins a 1929 i, posteriorment, va continuar la seva formació a Llotja.
 - a) De quina altra manera es coneix aquest centre d'ensenyament?
 - b) Com influí aquest centre en Pere Calders?
 - c) Quins són els anys en què Pere Calders es matricula a Llotja?
 - d) Amb qui coincideix un cop allí?
 - e) Amb qui es va casar primerament Pere Calders?
 - f) A banda de les fortes agitacions ideològiques i socials d'aquells anys, quin moviment de renovació artística arriba a influir al Pere Calders estudiant de Llotja?
 - g) Quin és el títol i l'any dels tres treballs, de dibuix i de fusta, fets per Calders a Llotja que dóna a conèixer el web de referència?

1.2.3 Arts i oficis

1. Quines primeres experiències professionals compagina Pere Calders amb els estudis a Llotja?
 - a) Qui l'introdueix en el periodisme i a través de quines plataformes?
 - b) En aquesta mateixa època publica *El primer arlequí*. En quina editorial, any i gràcies a qui ho fa?
 - c) Per quines raons el pròleg de l'editor no va satisfer el jove autor?

Fons UAB

- d) Com va ser rebut el llibre? Qui va ser el primer admirador que va tenir Pere Calders?
- e) Amb quins autors el compara?
- f) Poc després, va publicar la novel·la *La Glòria del doctor Larén* (1936). Quins trets narratius la fan singular?

1.2.4 La guerra i l'èxode

Fons UAB

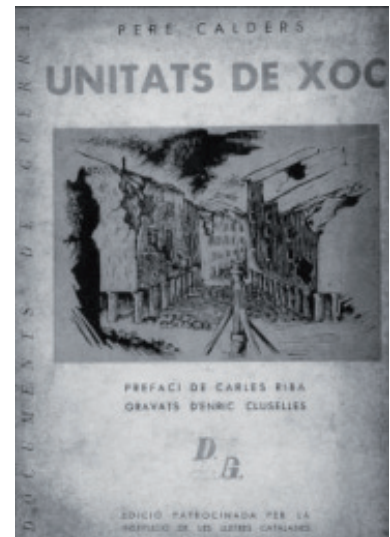
1.

- a) De quina malaltia es trobava convalescent Pere Calders just quan esclatà la guerra?
- b) Què va passar quan el govern va cridar a files la seva lleva militar?
- c) A quina lleva pertanyia?
- d) Fins quan es mantingué a la rereguarda?
- e) Tot i no ser un home bel·licós, la revolta militar contra la República no va deixar Pere Calders indiferent. A quines tres associacions sindicals, polítiques i literàries es va associar poc abans que esclatés la guerra?
- f) Durant el període bèl·lic, de quines tres maneres es diversifica la seva activitat?

2.

- a) Com a ninotaire, i des del Sindicat de Dibuixants Professionals, quines dues revistes d'humor reorienta Pere Calders i les salva d'una possible desaparició?
- b) De quina manera exercí Calders la direcció del *Papitu*?
- c) Com signa els seus dibuixos?
- d) Quins ninotaires coincideixen a *L'Esquella de la Torratxa*?
- e) Quins són els punts de mira d'aquesta revista? En què es fixen?
- f) Quins trets identifiquen el dibuix de Calders, en tant que caricaturista polític?

3. La predisposició de Pere Calders a continuar escrivint literatura enmig del conflicte bèl·lic té un fruit directe: la novel·la *Unitats de xoc*, un autèntic al·legat contra la guerra i una bona mostra de la seva capacitat per compaginar la mirada irònica amb l'actitud humanística, àdhuc en els textos més circumstancials. D'altra banda, abans de la publicació d'aquesta obra, trobem altres títols caldersians.

 Portada de la primera edició d'*Unitats de xoc* (1938)

- a) Quins dos contes publica Pere Calders a la premsa en aquest moment?
- b) Quin premi guanyà amb el conte «Les mines de Terol»?
- c) Quina novel·la va presentar al premi Crexells l'any 1937, l'any que premiaren *Aloma*, de Mercè Rodoreda?
- d) Què va passar després amb aquesta novel·la de Calders?
- e) Amb quina obra participa al premi Crexells de l'any 1938?
- f) Va guanyar el premi? En quin any es va publicar aquesta obra?
- g) Llegiu les següents opinions que van merèixer a Carles Riba la publicació d'*Unitats de xoc*, de Pere Calders (1938), i indiqueu quina de les tres conclusions que segueixen s'adiu més al contingut d'aquestes opinions. Expliqueu-ne el perquè amb les vostres paraules.

[En Pere Calders hi ha] el testimoni d'un home que sent el seu destí individual de sobte endut per esdeveniments que no li són commensurables, i ho accepta, amb l'única condició –però ho és tot!– de mantenir la plenitud humana en el seu nivell més alt i més pur.

Hi ha, en la literatura de guerra, textos de tota mena: dioràmics, truculents, sectaris, espantosament predicadors, egoistes a força d'abrandada participació o d'afectada indiferència. Però el veritable, el profund sentit històric, diríem que més aviat és en llibres com el de Pere Calders.

- 1a. Pere Calders es va sentir arrossegat pels esdeveniments i va escriure un llibre de guerra només com a queixa pel fet d'haver perdut la guerra.
- 2a. Pere Calders pensava només en la seva supervivència i va escriure *Unitats de xoc* per deixar testimoni de la seva experiència de guerra, per si no sobrevivia.
- 3a. Pere Calders va mantenir-se ferm enmig de la guerra i no va sucumbir a la desfeta general. La seva literatura de guerra és un retrat fidedigne dels esdeveniments.

4.

- a) Un cop admès provisionalment a l'Institut de Carrabiners i destinat a Infanteria, quin periple segueix Pere Calders a partir de la seva incorporació a files?
- b) Quina funció té com a sergent?

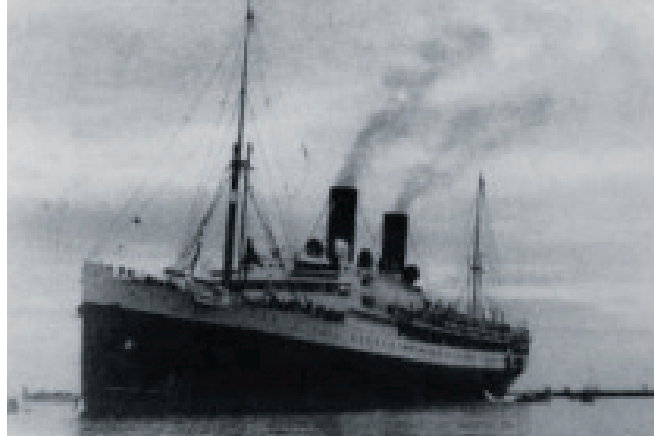
- c) Va participar de manera directa en alguna batalla?
 - d) Va disparar algun tret durant la guerra?
5. Després de la desfeta al final de la guerra, Pere Calders inicia el camí de l'exili juntament amb la resta dels combatents supervivents de l'Exèrcit Popular. Som al febrer de 1939.
- a) Amb quins dos documents acreditatius passa la frontera? Què indica cadascun?
 - b) Per quin punt geogràfic concret entra a França? A quin poble s'instal·len en un primer moment?
 - c) Llegiu aquest testimoni escrit de les sensacions que va experimentar Pere Calders en traspasar la frontera i responeu les qüestions que es plantegen a continuació:

Caminem amb el cap cot, en silenci, amb el pensament ple de totes les coses que deixem darrera nostre. Quatre anys abans, en una excursió de vacances, jo havia recorregut aquest mateix indret amb una colla d'amics; era una de les èpoques millors de la meva vida i em sentia plenament feliç, tenia en vies de realització una de les ambicions que m'estimava més i estava a punt de casar-me. Amb la meva dona, dibuixant com jo, projectàvem els mobles de casa nostra i els fèiem construir a gust nostre; sentíem tan aferrat el benestar que ens semblava que no hi havia res al món que pogués desfer-lo. I en el transcurs de quatre anys m'havia casat, havia tingut un fill, havia viscut la revolta militar i conegut la guerra i la desfeta.

Em veig obligat a fugir de tot el que estimo i tinc tanta ràbia i tanta pena que ploro amb els ulls ben secs i no em doldria gens morir-me. El Pirineu és ara l'esvoranc del gran esquinç que desfà Catalunya i amb ella la nostra vida. No podria explicar aquesta desolació que ens volta; tots estem una mica malalts per les nits passades al ras en aquestes muntanyes de neus eternes. Hi ha caravanes de ferits mal curats i amb la carn gangrenada, que s'aguanten drets i caminen perquè els sosté l'obsessió de fugir. He vist dones i criatures mortes a la vora dels camins, de misèria, de fred o de cansament, i cares, milers de cares primes, pàl·lides, amb una resta de voluntat a la mirada, la mica de voluntat que ens resta a tots plegats per a seguir caminant.

- Busqueu una expressió sinònima a «amb el cap cot».
 - Pere Calders havia passat mai abans per allí? Per quin motiu? Amb qui?
 - Què compartien anys enrere amb la que seria la seva futura dona?
 - Què havia experimentat Pere Calders en els darrers quatre anys?
 - Quines sensacions experimenta en el moment de passar la frontera?
 - Com veu el Pirineu en el moment de marxar del país?
 - Què és el que manté vius els ferits mal curats?
 - Què veu en la mirada dels que es troben al seu voltant?
- d) Després d'escapar-se del camp de concentració de Prats de Molló i de ser acollit juntament amb Tísner i altres intel·lectuals a casa del notari de Prats, Charles Guiu, demanen diverses ajudes per poder sortir de França i reben resposta de l'ambaixada de Mèxic, en què els demana que omplin els impresos de sol·licitud per traslladar-se a Mèxic. Abans de fer efectiu aquest viatge, on s'instal·len?
 - e) Quin és el títol del conte que Pere Calders va escriure a Roissy en Brie el maig de 1939?
 - f) On es publicà l'agost d'aquell mateix any i amb la il·lustració de qui?
 - g) Quines dues opcions de futur es planteja Pere Calders en aquell moment?
 - h) Quins impediments té la segona opció?
 - i) Amb quina estratègia de dissimulació Pere Calders notifica al seu pare la seva voluntat de marxar?
 - j) Quin organisme li facilita la fugida?

- k) Quan i on s'ha de presentar? En quin vaixell s'embarca?
- l) Quin equipatge i documents s'endú?
- m) Quina funció ha de dur a terme Pere Calders un cop arribi a Mèxic?
- n) Quines són les primeres impressions que Pere Calders té de Mèxic DF en el camp professional i des del seu punt de vista de dibuixant gràfic?

 El vaixell «Mexique», que va portar a Pere Calders a Mèxic. Fons UAB

1.2.5 L'exili a Mèxic

L'exili de Pere Calders a Mèxic va durar vint-i-tres anys. De 1939 a 1962. Durant aquest llarg període, va haver d'integrar-se a un nou país amb una altra cultura i una altra llengua, va reestructurar la seva vida sentimental, va haver d'obrir-se camí professionalment i, tot plegat, sense perdre en cap moment la relació amb Catalunya, on tenia els pares i el fill Joan.

 Pere Calders a Mèxic. Fons UAB

1. El fet de comptar amb una professió com la de grafista i impressor li va obrir grans perspectives de feina dins el sector editorial.
 - a) En quines empreses editorials entra a treballar un cop situat a Mèxic?
 - b) Quines feines hi realitza?
 - c) Citeu tres obres en què participa de manera directa.
 - d) Amb quines altres empreses compagina les feines que realitza per a l'editorial UTEHA?

- e) De quina manera se certifica, en aquell temps, que Pere Calders és un professional de prestigi?
- f) Per a quins llibres li van seleccionar les portades per a l'exposició internacional?
- g) Quin invent patentat des de Mèxic, lligat a la fotografia?
- h) Arribarà a comercialitzar aquest invent a través d'alguna empresa americana?
- i) Quin llibre va donar a conèixer Pere Calders en qualitat d'autor dels textos, fotògraf i gravador?

 Il·lustració que conté el llibre *Acolman*, feta per Pere Calders

- j) Citeu set anuncis elaborats per Pere Calders per a diferents cases publicistes.
 - k) Per a quin llibre d'Agustí Bartra, Pere Calders va dissenyar la coberta? En quin any es va publicar?
2. Un cop la Mercè Casals, la seva dona, arriba a Mèxic, es fa evident el distanciament respecte de Pere Calders i l'enamorament d'aquest amb la Rosa Artís, germana del seu inseparable Tísner. De fet, el mateix dia que es divorcia de la Mercè es casa amb la Rosa.
- a) De quina manera reflecteix el seu enamorament per la Rosa?
 - b) Quin dia exacte Pere Calders es divorcia i es casa de nou?
 - c) Quants fills va tenir amb la Rosa i en quin any van néixer?

 Arxiu Família Calders

3. Tot i residir-hi durant una bona colla d'anys, Pere Calders sempre va viure a Mèxic d'una manera provisional, amb la idea permanent d'un retorn a Catalunya. Per això no hi va fer arrels de cap tipus i, encara menys, culturals.
- a) Quin era el seu cercle d'amistats en aquells anys? Feu-ne una llista.

 Redactors de *Pont Blau*. Fons UAB

- b) Com es titulava el poema que Josep Carner li va dedicar?
 - c) En què es va inspirar el poeta català?
 - d) En quin llibre de Carner va aparèixer, l'any 1953, aquest poema?
 - e) Quina era la dedicatòria a Calders, que no va sortir publicada en el llibre?
 - f) Per què creieu que Josep Carner considerava Calders una mena de nebot?
 - g) A què es limiten les relacions de Pere Calders amb la literatura mexicana?
 - h) Si es relaciona poc amb els escriptors mexicans, què fa per la seva banda?
4. En aquells anys, Pere Calders té una presència normal a la premsa, però no aconsegueix publicar cap llibre a l'exili, i no pas perquè ell no ho volgués.
- a) Què és el que intenta publicar sense sort?
 - b) Quines dues raons de caire personal apunta al seu pare, en una carta de l'any 1950, que podrien explicar el fet de no publicar cap llibre a l'exili?

 La família Calders-Artís a Mèxic. Fons UAB

- c) A primers dels cinquanta ja va decantant la seva activitat cap a Catalunya. De quines dues primeres maneres es comença a fer present en el seu país?
- d) Quin serà el pas definitiu que vindrà a continuació?
- e) De quina manera Pere Calders col·labora, temps després, en l'obra *Homenatge a Carles Riba en complir seixanta anys*?
- f) Què experimenta l'obra de Pere Calders a començaments dels anys cinquanta?

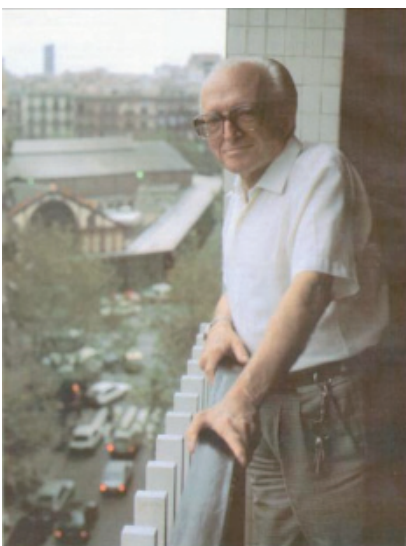
- g) Amb quin conte inicia una nova concepció i estil de realitzar-se?
 - h) Quina novel·la queda paralyzada, fruit d'aquesta nova orientació literària?
 - i) Quin canvi temàtic experimenta l'obra de Pere Calders a partir d'aquest moment?
 - j) En quines obres reflecteix aquesta nova orientació temàtica?
5. Després de vint-i-tres anys a Mèxic, i amb la idea que calia retornar a Catalunya abans que els seus tres fills nascuts en aquell país comencessin a arrelar-s'hi sentimentalment i professionalment (Raimon, el fill gran, ja tenia quinze anys), l'any 1962 té la possibilitat de tornar a Catalunya.
- a) Quina circumstància professional li facilita el retorn?
 - b) Quin nom ha de donar com a aval per obtenir tots els permisos del retorn?
 - c) En quin vaixell, quin dia i des d'on s'embarca, juntament amb tota la família?
 - d) Cap on es dirigeixen i quines escales faran en el camí del retorn?

 Dalt el vaixell que el retornava a Catalunya. Fons UAB

- e) Un cop a Catalunya, on s'instal·len en un primer moment? Fins quan? On aniran després?

1.2.6 Catalunya. La maduresa

 Pere Calders en el seu domicili del carrer Borrell de Barcelona. Fotografia *El Temps*, 1994

Un cop de nou a Catalunya, Calders passarà uns anys difícils provocats per la necessitat d'adaptar-se al país des de diferents àmbits: familiar, laboral, literari. La gran nevada que patí Catalunya només uns mesos després de l'arribada de la família Calders va fer que els seus tres fills nascuts a Mèxic desmitifiquessin del tot el país promès i tan llargament enyorat pels seus pares. A més, no pot assumir plenament la feina que li havia permès tornar i la vigència de l'anomenat «realisme històric» fa que les seves obres no acabin d'encaixar en els corrents literaris del moment.

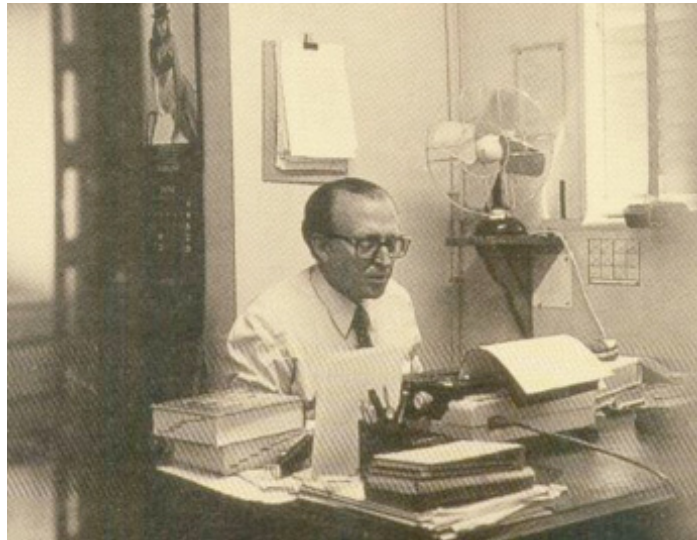
1. Un cop a Catalunya, Calders va haver de fer feines de tota mena.
 - a) Quins tres tipus de feines va haver de fer?
 - b) Quines tres persones el van ajudar a aconseguir-les?
 - c) Com el van rebre en un primer moment a l'editorial Muntaner i Simon?
 - d) Què va passar un any després?
 - e) Amb quin futur escriptor de Mequinensa va coincidir Pere Calders a Muntaner i Simon?
2. La represa literària.
 - a) Quin encàrrec va rebre Pere Calders per part de Joan Oliver només d'arribar a Catalunya?

 Fotografia: Pilar Aymerich

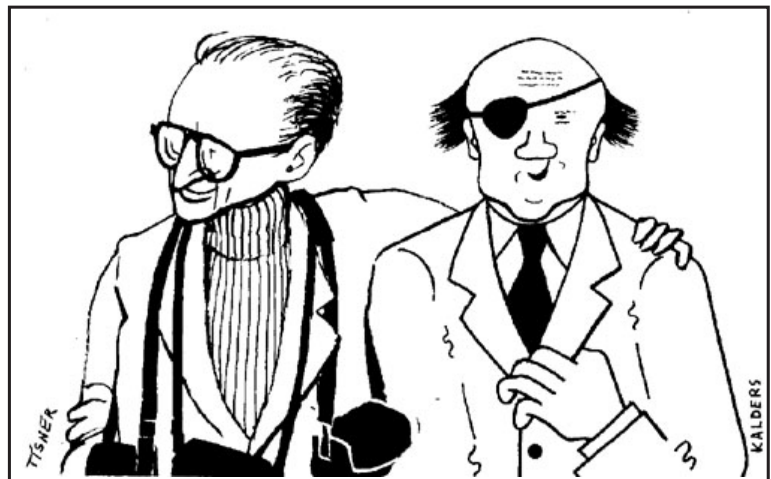
- b) Què escriu en el mateix temps?
 - c) Quin premi guanya aquesta novel·la?
 - d) Després del seu pas per la revista *Serra d'Or*, quina plataforma se li obrirà l'any 1966?
 - e) Què va suposar per a Pere Calders aquest setmanari?
 - f) Quin nom té la secció setmanal que signa Pere Calders a *Tele-Estel* a partir de 1969?
 - g) Un cop tancat el setmanari, en quines altres dues publicacions manté la secció?
3. El reconeixement públic.
 - a) Quin llibre li publica l'editorial Llibres de Sinera, el 1968?
 - b) El poc èxit comercial del llibre es va deure, novament, al realisme històric predominant?
 - c) Què calia perquè les coses anessin canviant i un autor com Pere Calders comencés a ser reconegut?
 - d) Quin factor va ser decisiu en la popularització de l'obra de Pere Calders?
 - e) A més de Catalunya, a quins altres llocs es representà *Antaviana*, sempre amb el resultat d'un gran èxit?
 - f) Quin cantant català hi va participar?

- g) Què proposava el muntatge, a partir de l'obra de Pere Calders?
- h) Amb quina altra obra de Pere Calders va coincidir l'estrena d'*Antaviana*?

 Fons UAB

- i) Quin tipus de contes recollia aquesta obra? Com són aquests contes?
- j) Quin va ser un dels trets més representatius de la darrera etapa de Pere Calders?
- k) Citeu cinc llibres d'aquesta darrera etapa, escrits i publicats després de la seva jubilació. Indiqueu-hi l'any de publicació.
- l) Com es titula el llibre que publica en aquest moment i que recull dibuixos dels anys trenta, tant de Calders com del seu inseparable amic i, després, també cunyat?

 Il·lustració de la portada del llibre feta per Pere Calders i Avel·lí Artís Gener

- m) Citeu dues pel·lícules que s'inspiren en la seva narrativa.
- n) Quins premis rep al final de la seva trajectòria?

4. Estudis i edicions.

- a) Quin dia va morir Pere Calders?
- b) Reescriu la frase en què anunciava en un conte com aniria el seu traspàs i que es convertí primer en el text de la seva esquila i, després, en l'epitafi que figura a Llançà (l'Alt Empordà), en el monument que guarda les seves cendres.

 Detall del monument de Llançà en record de Pere Calders.
Fotografia: Joan Pinyol

- c) Quina és la primera obra de Pere Calders a títol pòstum?
 - d) Consulteu l'entrada de Pere Calders a l'[enciclopèdia.cat](http://enciclopedia.cat) i indiqueu el títol de tres obres de Pere Calders publicades pòstumament, a part de les Cartes d'amor.
 - e) Després de la mort de l'escriptor se succeeixen diversos homenatges a la seva persona i obra. Citeu-ne quatre, duts a terme fins a 1998.
 - f) Què va reflectir el llibre Pere Calders i el seu temps (2003)?
 - g) Quin darrer estudi sobre Pere Calders i l'exili va aparèixer l'any 2006? Quin premi va rebre?
5. Publicat arreu del món.
- a) Citeu tres llibres de Pere Calders traduïts a altres idiomes.

 Diari Avui

1.2.7 Les etapes

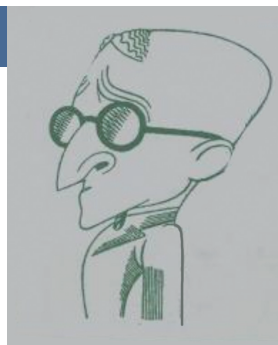
Pere Calders amb la seva primera dona, Mercè Casals. Arxiu familiar

1. En un article al diari *Avui* l'escriptor i periodista Josep Faulí va distingir tres etapes vitals clarament diferenciades en la vida de Pere Calders. Una primera etapa catalana (1912-1939), una segona etapa mexicana (1939-1962) i una tercera etapa final de nou catalana (1962-1994).

Després d'haver repassat la trajectòria vital i literària de l'escriptor, completeu la taula que hi ha tot seguit, situant en la columna corresponent els següents referents de la seva trajectòria:

Mèxic DF; *Tot s'aprofita*; transatlàntic Covadonga; Josep Parunella; castell de Roissy en Brie, cervesa Monterrey; Congrés Internacional «Pere Calders, l'escriptor i el seu temps»; UTEHA; Prats de Molló; *Un estrany al jardí*; *Tele-Estel*; Mercè Casals; *Ronda naval sota la boira*; *L'Esquella de la Torratxa*; *Antologia de contistes catalans*; Can Maurí; *Gaeli i l'home déu*; *Sense anar tan lluny*; Premi Concepció Rabell; Editorial Quaderns Literaris; *Gent de l'alta vall*; Muntaner y Simón; *Antaviana*; *Unitats de xoc*; Acolman; *Pere Calders, veritat oculta*; *La glòria del doctor Larén*.

Primera etapa (1912-1939, Catalunya)	Segona etapa (1939-1962, Mèxic)	Tercera etapa (1962-1994, Catalunya)

 Caricatura publicada a L'Esquetlla de la Torratxa, núm. 3081

1

Visualitzeu ara el breu documental del programa **Retalls**, de TV3, elaborat l'any 2004 a partir del testimoni directe del propi Pere Calders en diversos mitjans audiovisuals, i responeu les qüestions que segueixen.

- a) Quin tipus d'històries escoltava de nen Pere Calders a la masia de can Maurí vora la llar de foc?
- b) Com es desbordava la imaginació dels nens de la masia quan acabaven les reunions al voltant de la llar de foc?
- c) Quins són els ingredients bàsics de la personalitat i de l'obra caldersiana?
- d) Per què Calders es va sorprendre a l'inici de la seva obra, quan la crítica va subratllar que jugava amb la fantasia, l'absurd i la cosa insòlita?
- e) Quina ocupació va tenir dins l'exèrcit de la República?
- f) Quan recorda la seva estada a Mèxic, com considera aquell país?
- g) Com rep Mèxic els catalans exiliats? Què els ofereix?
- h) Quina paraula s'inventa un dels seus personatges, que serà clau per al reconeixement de l'obra de Pere Calders un cop ha tornat de l'exili?
- i) Quin era l'especial interès que tenien el director i els professors de l'escola Mossèn Cinto respecte dels seus alumnes?
- j) On van anar a parar dos dels escrits escolars que va fer Calders en aquella escola?
- k) En què van coincidir els crítics a propòsit d'aquest primer llibre?
- l) Era certa aquesta influència?
- m) Què recomana Calders als joves escriptors que se senten influïts per algun autor? Per què?
- n) On porta la influència, segons Pere Calders?
- o) Tot i la seva extensa trajectòria literària, quan i com arribà la popularitat a Pere Calders?
- p) Per a Calders, escriure el fa patir?
- q) Què li passa quan no pot escriure?
- r) Gràcies a quins dos factors els seus llibres van tenir una gran difusió?
- s) Quan va saber que el grup Dagoll Dagom preparava el muntatge *Antaviana*, què va pensar Calders?
- t) Calders subratlla la seva llibertat creadora i el fet de no haver estat mai un escriptor professional. Per quines dues raons escriu?
- u) Quin premi de reconeixement a la seva trajectòria va rebre l'any 1986?
- v) Quin tipus de rellotges fascinen Calders?
- w) De què és víctima Calders des de molt jove?
- x) Quines característiques tenen els somnis de Pere Calders?

1.4 Contextos i influències

1.4.1 El Grup de Sabadell

Fotografia: Pilar Aymerich

Durant una conversa amb l'escriptor Joan Oliver (transcrita per Xavier Febrés en el llibre *Diàlegs a Barcelona, Joan Oliver / Pere Calders*), l'autor de les *Cròniques* va subratllar el gran impacte que en els de la seva generació va tenir el grup de Sabadell, sobretot perquè sortia d'un ruralisme tremendista propi del modernisme i perquè rebutjava el reflex de la realitat centrat en els aspectes més foscos de l'ànima humana. En aquest col·lectiu literari es va accentuar el vessant d'humor civilitzat i d'ironia amb l'escepticisme i la sàtira com a formes de distanciament de la realitat.

1. Cerqueu informació sobre aquest «Grup de Sabadell», indiqueu-ne els membres principals i les obres de referència.

1.4.2 La cultura mexicana

Fons UAB

Pere Calders va entendre sempre la pròpia literatura com una reelaboració de l'experiència viscuda. Tot i que va viure els vint-i-tres anys d'exili amb la idea de retornar a Catalunya, el contacte amb la cultura mexicana va influir de manera directa en la seva obra. La prova en són llibres com *Gent de l'alta vall* (1957), *L'ombra de l'atzavara* (1964), i *Aquí descansa Nevares* (1967).

1. Llegiu el fragment següent i responeu les qüestions que el segueixen.

«Durant la meua estada a Mèxic prenia notes de fets reals amb el propòsit de convertir-los en narracions. Cal repetir (ho he dit altres vegades) que allò que nosaltres entenem per realitat té, a Mèxic, una altra dimensió: la gent d'allí fa coses que en altres latituds cal inventar per als personatges ficticis.»

Taula de canvi (1979)

 L'autor a la plaça del Zócalo de Mèxic als anys 50. Arxiu familiar

- a) De quina manera creieu que la cultura mexicana va fascinar Pere Calders?
- b) Considereu que Mèxic va condicionar la seva obra?
- c) En més d'una ocasió, el nostre autor va afirmar que, per molt que el poble de Mèxic acollís amb els braços oberts tots els exiliats provinents de la Guerra Civil espanyola i els va facilitar refer la seva vida i obrir-se camí professionalment i literàriament, ell no va voler integrar-se mai del tot i va passar els anys de l'exili amb la idea permanent de tornar a Catalunya així que fos possible.

Organitzeu un debat a classe sobre l'actitud que han de tenir les persones provinents d'altres països respecte el país que les ha acollides. Com valoreu l'actitud de Calders? Hi ha circumstàncies que poden explicar la no integració dels nouvinguts en un altre país? Comenteu entre tots aquests aspectes.

 La casa dels Calders a Mèxic DF. Fotografia: Joan Pinyol, 2002

1.4.3 Realisme històric. Realisme màgic

A mitjan anys cinquanta, en plena resistència al franquisme, van destacar els moviments estudiantils catalanistes dins els quals es van formar dos joves crítics: Joaquim Molas i Josep Maria Castellet, els quals, al tombant dels anys seixanta, van donar origen a una nova tendència literària coneguda com el realisme històric, que, entre altres preceptes, plantejava el compromís de l'escriptor amb la realitat social de la seva època i la substitució d'un llenguatge artificiosos per un llenguatge directe i quotidià.

Aquesta defensa de la literatura social va topar de seguida amb els fonaments de la literatura de Pere Calders. Sobretot l'any 1964, quan rebé el premi Sant Jordi amb la novel·la *L'ombra de l'atzavara*, que consideraren «poc històrica» els que reclamaven una literatura compromesa amb la realitat social i política. El mateix passà amb la publicació de *Ronda naval sota la boira*, l'any 1966, de manera que Pere Calders va acabar fent evidents les seves reticències respecte del realisme històric:

[*El realisme*] es tracta sovint d'una etiqueta amb la qual es pretén donar una patent de dignitat a alguns dels apetits més grollers del gros públic, que és qui fa un ús més immoderat i perillós de l'«interès humà» [...] atret per espectacles morboses i de mal gust, per la crueltat, la violència o la pornografia més o menys dissimulada. [...] desconfio per instint del realisme en literatura tant com del materialisme en filosofia.

Joan Triadú, «Pere Calders, entre dos premis: del Víctor Català al sant Jordi».

 Il·lustració de Jaume Bach per a la portada de la revista *Gra de Fajol*

A: Rosa Cabré, *Pere Calders o la passió de contar* (p. 39)

1. Cerqueu informació sobre el realisme històric (plantejaments, representants..) i indiqueu per què no coincidia amb l'estil i les propostes literàries de Pere Calders.
2. Joaquim Molas, un dels crítics literaris que propugnaven la literatura social l'any 1964, va criticar, en el llibre *La literatura de postguerra*, que en les obres de Pere Calders manqués un compromís amb la realitat social i política de l'època i que, amb la seva literatura, s'evadís de la realitat històrica. Com a resposta i des de les pàgines de la revista *Serra d'or*, entre el juliol i el desembre de 1966 el nostre autor va publicar sis articles sota el nom genèric de «L'exploració d'illes conegudes» en què, d'una banda, va subratllar la relació directa entre la realitat, la literatura i els escriptors i, de l'altra, va defensar unes formes literàries vertebrades per la ironia, la imaginació i el somni.

Feu la recerca d'aquests articles i, posant-vos en la pell de Pere Calders, elaboreu un text argumentatiu en què defenseu, a contracorrent, el seu tipus de literatura.

3. Als anys trenta del segle passat, l'escriptor argentí Jorge Luis Borges va subratllar la irrupció de la imaginació i de la fantasia en la literatura sud-americana per tal de superar el realisme en què s'havia ancorat, i va anomenar «realisme fantàstic» les noves propostes literàries.

Llegiu la resposta que Pere Calders va donar en una entrevista que li van fer l'any 1988, en què li van preguntar si la seva obra es podria adscriure al corrent literari del realisme màgic i responeu les qüestions que segueixen.

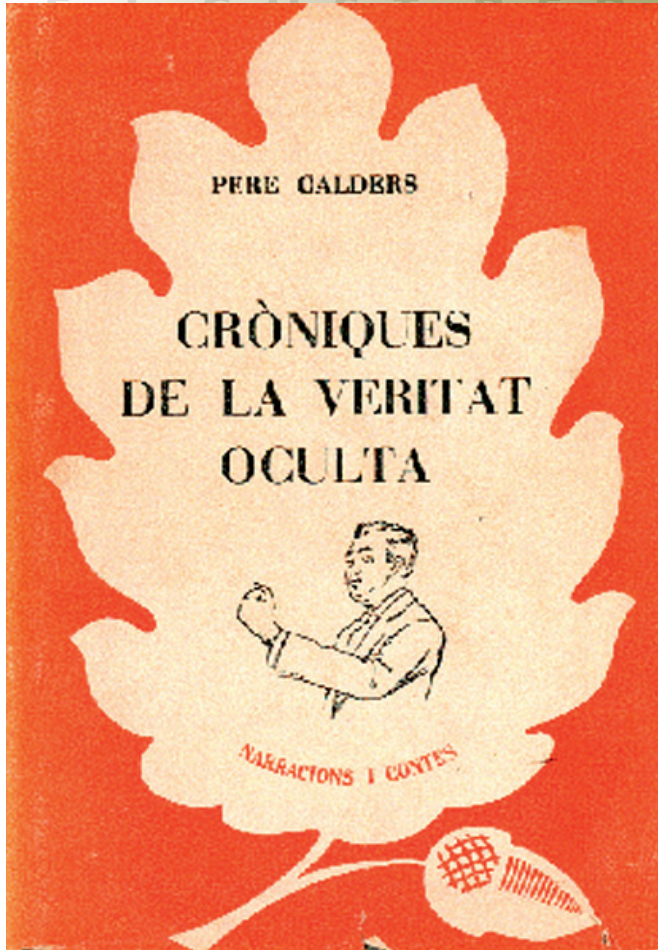
[...] em van adscriure al realisme màgic perquè sembla que s'hagi de posar etiqueta a tot. Aquí, quan encara hi havia el realisme anomenat històric per no dir-ne socialista, l'altre realisme, el màgic, no els interessava perquè no lligava amb els esquemes que s'havien fet alguns crítics. Però quan la literatura sud-americana va fer aquella entrada de cavall sicilià es va posar de moda el realisme màgic i a mi van adscriure-m'hi. I la veritat és que no els coneixia pas gaire perquè la meva formació literària era en literatura catalana, en la gran literatura universal ja consolidada i una mica en els clàssics.

Entrevista a Pere Calders. *Presència*, 1988

- a) Pere Calders es considera un representant del realisme màgic a Catalunya? Per quines raons?
 - b) Cerqueu informació sobre el realisme màgic sud-americà. Quins punts de contacte creieu que té amb l'obra de Calders?
4. De les següents característiques pròpies del realisme màgic, assenyaieu les que heu trobat en les *Cròniques de la veritat oculta* i expliqueu per què les heu seleccionat:
 - Els elements màgics són percebuts pels personatges com a fets normals.
 - Els elements màgics no són mai explicats, sinó que s'intueixen.

- La percepció de la realitat és sensorial.
- Les obres contenen representacions de mites i de llegendes.
- Hi ha una gran multiplicitat de veus narratives (en primera, segona i tercera persona) per tal de donar diferents punts de vista.
- El temps és concebut com a cíclic, no pas lineal.
- El temps és distorsionat expressament.
- La quotidianitat es transforma en una vivència que inclou experiències sobrenaturals i fantàstiques.
- La mort és essencial fins al punt que hi ha personatges que poden morir i, després, tornar a viure.
- Els finals de les històries són inesperats.
- La realitat quotidiana es combina amb el món irreal i fantàstic.
- Els fets són reals, però no tenen una connotació fantàstica perquè en alguns casos no tenen cap explicació o és molt poc possible que puguin passar.

E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R

2

La història d'un text transatlàntic

E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A

La publicació de les *Cròniques de la veritat oculta* l'any 1955 va suposar un incentiu literari de primer ordre per a Pere Calders. Va ser el primer llibre que va publicar a la postguerra després d'*Unitats de xoc* (1938) i de les nombroses narracions que va anar publicant en diferents revistes catalanes de l'exili.

2.1 Una ratlla, un desig i una antologia. Els primers incentius

1 El conte «La ratlla i el desig» va jugar un paper clau en la revaloració de l'obra de Pere Calders i va significar un punt i a part. L'any 1947 es va publicar a la *Revista de Catalunya*, a petició de Josep Carner i Pompeu Fabra, i un any després va obtenir un dels premis dels Jocs Florals celebrats a París. A principis de 1950, Pere Calders va rebre una carta del crític Joan Triadú en què elogiava aquesta narració i en què li anunciava l'aparició d'una antologia de contistes catalans en la qual volia publicar-li algun conte.

Cerqueu informació sobre l'*Antologia de contistes catalans* (1850-1950), publicada l'any 1951, i indiqueu d'una banda quins altres tres contes de Pere Calders, a més de «La ratlla i el desig», hi va incloure i, d'una altra, esmenteu el nom de cinc contistes més que hi van participar.

2.2 El retorn de l'impuls d'escriure i el premi. El reconeixement llunyà

1 Després de la publicació d'aquesta antologia, Pere Calders i Joan Triadú van continuar una estreta relació que va incentivar decisivament la creació literària del primer. El juliol de 1952 el crític literari va demanar a Calders que li enviés contes per fer-ne un recull i publicar-lo a Barcelona. El nostre autor en va aplegar de diferents èpoques i els va enviar al seu pare, Vicenç Calders, que va haver de fer-los passar pels òrgans censors.

La censura els autoritzà tots excepte un de titulat «La noblesa del gran joc» i un paràgraf de «La ciència i la mesura» en què feia referència a la impossibilitat del papa d'assistir a una inauguració per culpa d'una agenda massa plena. Durant dos anys, el pare de Pere Calders va provar de publicar-los a través de Josep Janer, l'editor que l'any 1936 havia tret *El primer arlequí*, i finalment Joan Triadú va proposar que l'obra es presentés al premi Víctor Català. *Cròniques de la veritat oculta* va obtenir aquest guardó l'any 1954.

Cerqueu informació sobre aquest premi (guanyadors d'edicions anteriors, persones que formaven part del jurat...).

El pare de Pere Calders, després de recollir el premi Víctor Català, 1954. Fons UAB

 Pere Calders i Joan Triadú a la festa literària de Cantonigròs de 1965. Arxiu Serra d'Or

Les *Cròniques de la veritat oculta*, amb el subtítol de *Narracions i contes*, van aparèixer l'any 1955, dins del catàleg de l'editorial Selecta. La selecció de contes i l'ordenació del llibre, integrat per trenta contes (els de l'edició de referència més «Una curiositat americana» que no va aparèixer a la primera edició però sí a l'*Antologia de contistes catalans*–1951–), va anar a càrrec de Joan Triadú, que en va proposar tres seccions («La imprevista certesa», «Ver, però inexplicable» i «L'escenari desconcertant») i va escriure'n el pròleg.

1

Llegiu el text íntegre del pròleg, que trobareu reproduït a l'annex 2, i responeu les qüestions següents.

- En quin sentit el desenllaç del premi Víctor Català de l'any 1954 afectava el prologuista?
- De quina manera qualifica la lletra de les cartes que va rebre de Pere Calders?
- A què es refereix Joan Triadú quan parla de *l'alta planura entre mars* i *aquesta nostra riba nocturna*?
- Segons Joan Triadú, cal comprendre l'humor de Pere Calders?
- Segons el prologuista, què pretén l'humor de tots els temps?
- De què és resultat el món de Pere Calders, segons Joan Triadú?
- Quins tres autors subratlla el prologuista al final del text, en una suposada relació amb l'obra caldersiana?

2

En un moment d'aquest pròleg, Joan Triadú fa un exercici d'imaginació i es posa a la pell del lector que no coneix Pere Calders.

Llegiu el fragment següent i destaqueu per escrit els trets essencials del llibre segons Triadú.

Jo ara sóc, suposem-ho, el lector desconegut que es mira Pere Calders de lluny, com si el seu nom fos només un nom, a l'encapçalament d'un llibre com un altre. No sé res de res més, i llegeixo aquests contes, sovint d'una revolada, entre feines, converses, música i vents. La ciutat es mou o descansa al meu voltant, en mi mateix. Una estona de lectura és una treva.

Llegeixo, però, a l'atzar. Els primers dos o tres contes amb què topo em fan creure que es tracta d'obres humorístiques, contades amb molta imaginació, però amb un aire d'assossec, de certa bonhomia, de bell sentit comú. És un estil de gravetat catalana, franca, contundent.

Aniré més enllà, encuriosit, i el que em sorprèn tot seguit és la fantasia. Homes que es mouen amb una aparent normalitat entre fantàstiques possibilitats, de les quals treuen partit sense meravellar-se'n. Sembla que diguin: "La veritat? Deu ésser la veritat oficial, o la veritat vulgar, la veritat lògica, racional..." Ells en tenen una altra. Són éssers creats per mitjà d'un poeta, quasi criatures indirectes de Déu. He de rectificar, doncs, la primera impressió: hi ha quelcom més que humor, i àdhuc que sàtira, en tot això. L'esperit, potser, resta al fons, per tal de donar el to, el color, el sosteniment de la superfície primera, per la qual passa el lector a submergir-se. Cal saber, doncs, de quin esperit es tracta: ¿versàtil, fantasiàire, iconoclasta, banal, filosòfic, transcendent, tràgic, ocultista? ¿Cal fiar-se de tant de treball llis, segur, arquitecturat, perfecte?

Però, a més, no sembla, a mesura que hom llegeix, que hi hagi sempre el mateix propòsit; hi ha, això sí, la mateixa tibant sensibilitat, una personalitat exacta, extraordinària, però esmerçant-se, de vegades, més per alt, com distreta o divertida, com si hagués fet la descoberta que, al cap i a la fi, al món hi ha de tot. Per això té una vaguetat patètica, molt humana, aquesta munió de peripècies, de sorpreses, de personatges estireganyats, soferts, que, eternament girats cap al seu món, van units, sotmesos a la indefinible unitat de l'art.

Vaig, doncs, a la recerca de l'esperit i a empaitar tots aquells interrogants. Nos contes revelen potser un drama, unes commovedores petites tragèdies, sensacionals si bé es mira. Només que sembla com si fossin tragèdies somniades o personatges de palla i de paper, de filferro, serradures i parracs, estranyament conjuntats, i vibràtils, igual en tot als humans, però no humans, que se'ns demostren mortals i dolorosos fins en la sang vermella que els fuig, però una sang més clara, més freda, de gust químic absurd. Verament, sé que això no és banal ni versàtil i em faig un retret a mi mateix d'haver pensat tan sols en un esperit així. Tampoc el mot fantasiàire no m'hi va bé, i del banal ni parlar-ne. Fins i tot, la iconoclàstia no s'explica entre tanta comèdia sobrenatural.

Per fi, amb més cautela i més interès que mai, emprenc els contes més llargs. Aprofito un viatge monòton en un tren elèctric tolerable, al capvespre. Passen petites ciutats d'estiu, de tauleta i regadora, desertes a l'hivern; desfilen una colònia fabril i un monestir. Llegeixo, amb prou feines distret pels moviments de la gent, per qui se'n va a cops d'abric, per qui arriba esbufegant i se senya. El llum és alt, centrat al passadís, i fa una claror somorta. Sento que m'envaeix aquella entrada inexplicable de la poesia. Estic llegint, ho sé, les millors pàgines d'aquest home, l'autor. Em quedo —ara ja ho he destriat bé— amb la seva profunda filosofia, lírica i tràgica, amb la seva transcendent solitud, i sobretot amb la seva tragèdia espectral, vivent, més actual que un mal somni...

2.4 Del silenci a l'efecte «Antaviana». Les repercussions posteriors

1 La publicació de les *Cròniques de la veritat oculta* va passar desapercebuda per diverses causes. Assenya-leu-les després de llegir aquest text.

A hores d'ara ja sabem que es tracta d'un llibre fonamental en la història de la literatura catalana moderna, però en aquell moment la seva edició va passar pràcticament inadvertida. D'una banda, per la situació de la cultura catalana, impossibilitada de disposar de revistes i plataformes literàries en llengua pròpia. D'una altra, perquè està a punt d'arribar [...] la torbonada del realisme social, que durant el seu pas, perllongat en el temps i en l'espai, intentarà arrasar tot allò que no s'emmotlli a uns canons estètics molt concrets. I, finalment, perquè el lector al qual va dirigida aquesta obra de Calders, el lector català, no recobrarà la seva capacitat per a la ironia i la fantasia literària [...] fins que no s'hagi tret de sobre el matalàs asfixiant del franquisme.

Agustí Pons, *Pere Calders, veritat oculta* (p. 226)

2 Hauran de passar uns quants anys fins que l'obra de Calders no obtingui un reconeixement gairebé general, fins que els seus contes no arribin als lectors a través d'una altra via, fins que, un cop mort el dictador, un grup de teatre aleshores força desconegut no es decideixi a representar dalt de l'escenari una selecció d'aquests contes. Ens referim a l'espectacle *Antaviana*, estrenat per Dagoll Dagom el 27 de setembre de 1978 a partir de diversos contes de Pere Calders, en bona part extrets de les *Cròniques de la veritat oculta*.

- Cerqueu informació sobre aquest espectacle al web de **Dagoll Dagom**. Indiqueu d'on ve el nom de l'espectacle i el perquè del gran ressò que va tenir el muntatge.
- Proveu de trobar alguna crítica teatral publicada després de l'estrena l'any 1978 i indiqueu com va ser rebuda l'obra.
- Feu un llistat dels contes de *Cròniques de la veritat oculta* que van ser representats en aquell muntatge teatral.
- Llegiu el següent fragment i feu-ne un resum de no més de cinc línies.

Què hi veien els joves de Dagoll Dagom, en els contes de Pere Calders? El mateix Joan Lluís Bozzo ho ha deixat escrit: «Els contes de Pere Calders oferien diversos al·licients per a dur a terme un treball imaginatiu, original, amè i que no trencava, en principi, la línia estètica creada per No hablaré en clase, que ens havíem proposat de continuar.» En aquell moment, els components de Dagoll Dagom veien Pere Calders com «un escriptor català incomprendiblement marginat per la “cultureta” catalana. Els seus contes són difícils de trobar a les llibreries i el públic habitual el desconeix completament. Les poques edicions que s’han dut a terme de les seves obres estan exhaurides des de fa molt temps i cap editorial sembla gaire interessada en la reedició dels seus llibres.» El projecte presenta un al·licient afegit: «Desvelar públicament la personalitat literària d’un escriptor català que nosaltres considerem de primeríssima fila, sense que tingui res a envejar dels mestres de la narrativa mundial. El món literari de Calders ens fascina per la simplicitat plena de fantasia, per la inacabable riquesa d’imatges que conté, per la seva ironia sempre carregada de tendresa, pel seu humor entre ingenu i amarg, pel seu llenguatge tremendament assequible i a la vegada elegant, pel

fet que els seus contes –malgrat ser universals– responen a una manera de sentir molt pròpia de Catalunya i dels catalans, i que no té cap relació amb el nacionalisme folklòric i carca; per l’enorme capacitat de sorpresa que té la seva narrativa, etcètera.»

Agustí Pons, *Pere Calders, veritat oculta* (p. 289-290)

- Llegiu el següent fragment de «Quieta nit» i l’adaptació del mateix text inclosa en el guió de l’espectacle *Antaviana*, i adapteu també, amb els trets propis del text teatral, el fragment de sota, extret del conte «Coses de la Providència». Fixeu-vos en les acotacions, les síntesis del text i els canvis de temps verbal.

Pere Calders amb els actors i actrius de Dagoll Dagom, després de l'estrena d'*Antaviana*. Fons UAB

Fragment de «Quieta nit»

[...] L'Ernest intentà acudir-hi ràpidament. Però no tingué temps, perquè la figura rodona i vermella d'un Pare Noel obstruí la porta del menjador. Duia un sac de tela blanca a l'esquena, i les filagarses de la barba el van fer esternudar dues o tres vegades.

—Fa fred, al carrer —va dir, per justificar-se. I, de seguida, mentre picava de mans (potser per desentumir-se o per encomanar animació), preguntà—: On són els nens?

L'Ernest el va agafar per la mànega i el contacte de la franel·la li donà una esgarripança.

—Són a dalt, dormint. Però si no parla més baix els despertarà —digué.

—El despertar nens forma part de la meva feina.

La Isabel va enutjar-se, i (vet ací una virtut seva) ens va tornar l'aplom a tots amb unes paraules plenes de sentit:

—Li han donat una mala adreça. En aquesta casa fem Reis.

Estirà el braç dret, assenyalant el pessebre que ocupava tot l'angle de l'habitació, i va mantenir una actitud estatuària, esperant que la visita compregués el mal gust d'una més llarga permanència.

El vell deixà el sac a terra calmosament, va abaixar el braç de la Isabel amb un gest despreocupat i contemplà el pessebre durant una bona estona.

—És infantil —digué al final, pejorativament.

Va estar a punt d'escapar-se-li el riure, però es dominà, en un visible esforç per no ofendre. I això no obstant, a despit de l'aire superior que irradiava d'una manera tota natural, observàrem que se sentia molest.

Ens havíem alçat tots nosaltres, i a cada un dels silencis que es produïen es feia més evident que la situació podria esdevenir tensa d'un moment a l'altre. La mare, deliberadament impregnada d'esperit nadalenc, volia enllestir l'escena sense ferir els sentiments de ningú, i a intervals gairebé regulars es dirigia al Pare Noel i li deia:

—Si abans d'anar-se'n volgués prendre una copeta...

Però ell es veia particularment entossudit a demostrar que no s'equivocava mai i que si havia entrat a casa era perquè l'assistia alguna raó important. No era qüestió de nens ni de joguines, digué, sinó d'evitar que la institució que representava pogués incórrer en desprestigi.

—Podeu suposar que no vaig casa per casa, a cegues, preguntant si necessiten cavalls o nines de cartó.

—Qui sap! —contestà la Isabel—. Els protestants es valen de recursos més absurds, encara, per a obtenir la difusió de llurs idees.

Semblava que aquestes paraules, pel to en què foren dites, havien d'irritar el Pare Noel. Però amb tota calma, gairebé amb un somriure de bonhomia, respongué:

—Això no té res a veure, senyoreta. Seria pueril! Cada any porto regals als nebots d'un bisbe que tothom diu que arribarà a cardenal.

L'Enric, que fins llavors havia callat, intervingué per dir:

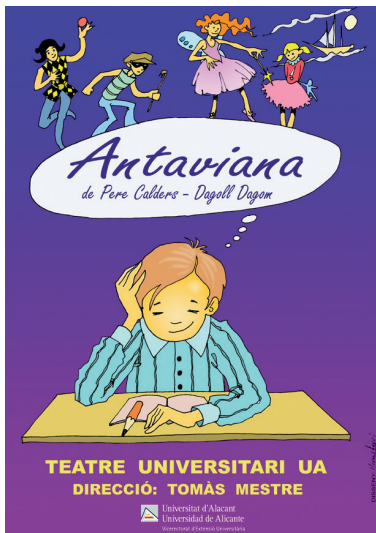
—Ens estem allunyant del tema. Ací som liberals i ja va bé que cada u pensi com vulgui. Però en aquest cas se'ns ofereix un servei que no creiem haver sol·licitat.

—Potser no; però jo no puc admetre que m'arribés a succeir el que passa als bombers, que quan algú, per error o estulta diversió, els dóna l'alarma d'un foc que no existeix, tothom afirma no saber-ne res.

Una vegada més la Isabel trobà paraules definitives:

—Sigui com sigui, actua a la descoberta. En aquesta casa no fem arbre. Té algun sentit la seva presència, sense l'arbre?

(p. 254-257)

Fragment d'Antaviana

ÀVIA: I ara! Sí que truquen, sí!

ISABEL: No em diràs pas que hi vagi jo, oi Ernest?

EUDALD: Ara han trucat de veres...

ÀVIA: No em fa gens de goig, això. Eudald: acompanya l'Ernest a la porta...

(L'Ernest s'aixeca i es dirigeix cap a la sortida. En el moment que passa per davant de la finestra, aquesta s'obre amb violència. Tots s'alcen esverats. Per la finestra entra calmosament el Pare Noel, amb un sac a l'esquena. S'espolsa la neu del seu vestit.)

PARE NOEL: Fa fred al carrer! On són, els nens?

ERNEST *(amb un posat d'estupor)*: Són a dalt, dormint... Però si no parla més baix els despertarà.

PARE NOEL: Despertar els nens forma part de la meva feina... *(Deixa el sac a terra.)*

ISABEL *(amb duresa)*: Li han donat una mala adreça. En aquesta casa, fem Reis.

(Assenyala el pessebre, perquè el Pare Noel compregui que no encaixa en aquella casa. El Pare Noel contempla el pessebre durant una bona estona.)

PARE NOEL: És infantil! *(Situació tibant.)*

ÀVIA *(per tal de trencar el glaç)*: Si abans de marxar volgués prendre una copeta...

PARE NOEL: És impossible que m'hagi equivocat. Jo no m'equivoco mai... Si he entrat en aquesta casa, és per alguna cosa. No és qüestió de criatures ni de joguines, sinó de la institució que represento. Poden suposar que no vaig de casa en casa preguntant si necessiten nines o cavalls de cartó.

ISABEL: Qui sap! Els protestants es valen de recursos més absurds, encara, per a obtenir la difusió de les seves idees.

ÀVIA: Els protestants? Quins protestants?

PARE NOEL: Això no té res a veure, senyora.

ISABEL: Ah, no?

PARE NOEL: No. Cada any porto regals als nebots d'un bisbe que tothom diu que arribarà a cardenal.

ISABEL: Vostè fuig d'estudi...

ERNEST *(interrompent-los)*: Escolteu, escolteu! Feu-nos el favor... Ens estem allunyant del tema. Aquí som una família liberal...

PARE NOEL: Ja m'agrada, això. Entre tots, hem de procurar que es noti!

ERNEST: I ja ens va bé que cadascú pensi el que li sembli. Però el cas és que vostè ens ofereix uns serveis que no li hem demanat... De manera que li agrairé molt que m'acompanyi fins a la porta i...

PARE NOEL: Potser és veritat que no han demanat els meus serveis, però jo no puc admetre que m'arribés a succeir el que passa als bombers, que quan algú, per error o estulta diversió, els dona l'alarma d'un foc que no existeix, tothom afirma no saber-ne res.

ISABEL: Sigui com sigui, actua a la descoberta. En aquesta casa no fem arbre. Té algun sentit, la seva presència, sense arbre? *(El Pare Noel, desconcertat, contempla el menjador.)*

Pere Calders. Dagoll Dagom, *Antaviana* (p. 53-55)

Fragment de «Coses de la providència»

—La meva muller —digué l'home— i els altres dos fills meus. Són un parell de galifardeus.

I, adreçant-se d'una manera especial a la seva dona, afegí:

—Aquí, el jove, és un pretendent de la Clara.

Va semblar-me que allò era summament irritant i que si no feia prevaler de seguida els meus furs de propietari potser no hi seria a temps.

—Ni un moment més de comèdia! —vaig dir cridant—. Si no em dieu on és la Irene i per què us heu instal·lat a casa meva, avisaré la policia!

Aquestes paraules van causar la desolació de la família. El qui feia de cap de casa digué:

—Quina mena d'entestament més particular!

I la senyora, amb veu prou alta perquè la sentíssim tots, va dir al seu marit:

—Ernest: aquest jove és foll.

La noia també va voler dir-hi la seva:

—Mamà, potser es tracta d'un anunci.

Un dels dos fills petits, en un to de veu que denotava el cansament de la vida moderna, afegí:

—Deu ésser una d'aquestes endevinalles americanes que agraden tant a segons quina mena de gent...

Va dir «segons quina mena de gent» donant a entendre que, pel que feia a ell, el passatemps no era del seu gust.

Resoltament, portant l'assumpte en un terreny de violència, perdria jo. Ho vaig veure de seguida i em vaig disposar a ésser persuasiu, per tal de guanyar-los a les bones.

—Mireu: jo us sóc un desconegut; segons vosaltres és la primera vegada que poso els peus en aquesta casa. Ara bé, com us explicaríeu que jo conegués la disposició de cada cambra i els mobles que contenen, i el que hi ha a cada moble? Oi que no us ho podríeu explicar?

—Nooo! —van dir tots cinc alhora.

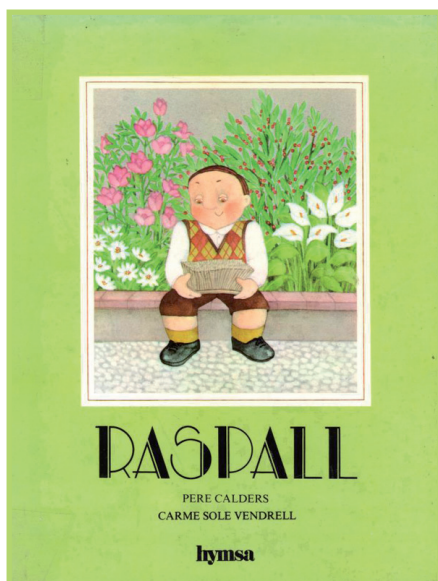
—Doncs pareu atenció. Aquesta porta tancada és la que dona a la sala de visites. La del costat és la del menjador. Aquella d'allà correspon a un dormitori i a l'esquerra hi ha la del despatx. A la taula del despatx, en el segon calaix començant a comptar per dalt, hi ha els rebuts de lloguer a nom meu...

—No —interrompé el senyor—, no són a nom vostre. Estan fets a nom meu.

—Mirem-ho! —vaig dir triomfalment.

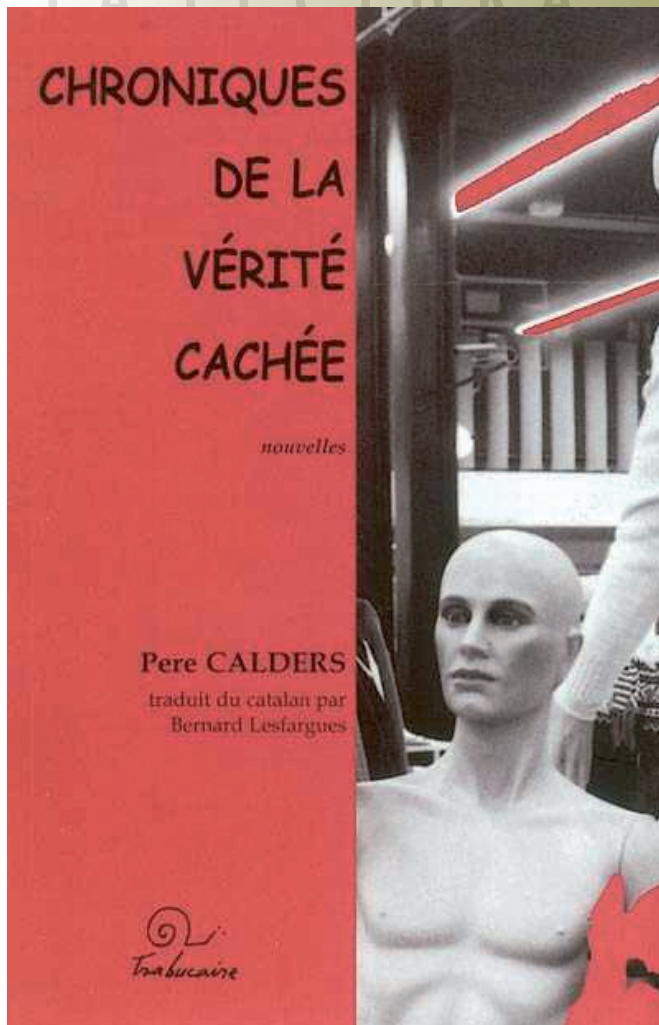
(p. 170-171)

L'estrena d'*Antaviana* va popularitzar de manera notable l'obra de Pere Calders. Amb el temps, els contes que inclou aquest llibre es van anar difonent de diverses maneres. Amb noves edicions totals o parcials de l'obra, amb sèries de televisió com la que TV3 va estrenar amb el mateix nom del llibre, amb enregistraments de lectures dels contes a càrrec d'actrius com Anna Lizaran, amb àlbums infantils il·lustrats a partir, per exemple, del conte «Raspall» i amb un llarg etcètera de ressons que finalment han convertit el llibre en un punt de referència de tota la seva obra.

Portada i una de les il·lustracions que conté el llibre, a càrrec de Carme Solé

E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *

3

Viatge a través de la veritat oculta

L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A

3.1 «La imprevista certesa»

3.1.1 «El desert»

La vida de l'Espol es pot escapar només que tingui el descuit d'obrir el puny de la mà. El fet us pot resultar poc creïble, però no és pas tan extraordinari com sembla a primera vista. Si hi penseu una mica, el fet d'estar vius i de controlar la vida també penja del fil de no patir cap accident i de tenir la sort de mantenir la salut durant molts anys. Segur que coneixeu persones que, com l'Espol, s'han quedat pel camí, també joves. Aquest primer conte subratlla la fragilitat i la fugacitat de la vida. Igual que per al protagonista, continuar-la de la millor manera és a les vostres mans.

1. Un cop és conscient de què li suposa haver de tenir el puny tancat, l'Espol decideix deixar la feina *perquè ja no podrà escriure mai més amb la mà dreta* (p. 45).

Llegiu, en aquesta mateixa pàgina, des d'*El gerent, que fa prop de...* fins a *...de tenir-lo al corrent*, i indiqueu amb quina afirmació el personatge manifesta que és el primer cop que se sent amo de la seva vida i capaç d'actuar per voluntat pròpia.

2. L'acció té lloc en un desert no pas real sinó al·legòric. Quin sentit creieu que el narrador vol donar a un desert que només és visible als ulls del protagonista?
3. «Trepitjant la sorra invisible» i «Levíssim oreig que ondula les dunes» (p. 47), són dues al·lusions directes a la idea d'un desert que tots tenim. Feu una llista de les dotze referències del desert que apareixen en aquest fragment:

El vent, apagat per tothom menys per ell, alça la sorra, i l'Espol es protegeix mig cloent els ulls. Deixa un clap de palmeres a la seva dreta, travessa el parc i el comença a torturar la set. Camina, camina enfonsant els peus, i sent com li cruix la pell resseca del rostre. En l'erm eixut del seu pensament, petites llums s'encenen d'ací i d'allà i s'extingeixen de seguida; li entra la nostàlgia de quan portava la vida sense sentir-se'n, i la calor l'oprimeix.

Una música llunyana li fa alçar el cap, i veu la silueta d'una caravana de gent i camells que s'acosta. Sent que li estiren l'americana i, en tombar-se, troba la mirada esbalaïda d'una petita captaire. L'Espol, en plena desesperança, s'ajup i ho explica tot a la nena, demanant-li consell.

—Jo —diu ella— posaria el puny dins una gerra d'aigua i esperaria un somni sense temps.

Una refracció inexplicable els volta d'ombres, i l'Espol reprèn camí; en el paisatge desolat que li pertany, el simun fa anar en revoltí les coses i les idees. Els camells s'acosten lentament, i ell s'asseu per veure'ls passar. El so d'un timbal trenca la boina baixa de sorra, i unes lletres vermelles ratllen les ninetes de l'Espol: «Circ Donamatti. Tres pistes, tres. Pròxim debut».

(p. 49)

3.1.2 «La ratlla i el desig»

El protagonista també es veu sorprès per l'insòlit després d'un imprevist canvi d'espai, tant de la dona com de la casa on viuen, després de l'acompliment del desig que ha tingut en veure passar un estel fugaç. D'aquí ve el títol.

Així com en «El desert» no es plantejava en cap moment la naturalesa del fet excepcional, en aquesta narració és objecte de diverses interpretacions. Una de realista, objectiva i científica, que qüestiona l'esmentat canvi d'espai, i una altra de fantasiosa, subjectiva i poètica, que defensa les possibilitats reals dels miratges.

1. Com que el protagonista del conte no se sap avenir que la casa i la dona es trobin vuit quilòmetres abans d'on havien estat sempre, sent la necessitat de compartir el fet extraordinari amb els personatges que

troba a l'òmnibus en què es desplaça per la ciutat. Sobretot un home vell que seu al costat i un viatjant de comerç, que seu al davant.

f) A partir de quins detalls físics i psicològics se'ns descriu aquest home vell?

a) I del viatjant de comerç, quines accions en destaca?

2. Quan parla dels motius que l'han portat a exercir l'ofici d'agrimensor, quina opinió té el personatge sobre les vocacions? Creu que són molt determinants per decidir a què dedicar-se professionalment? Amb quin impediment diu que es troba la vocació a l'hora d'ajudar a decidir? Què passaria si no hi hagués aquest impediment?
3. En un altre moment (p. 52) el protagonista diu que el seu fou un casament «per amor», la qual cosa presuposa que n'hi ha que es produeixen «sense amor». Hi esteu d'acord? Elaboreu un text argumentatiu sobre els enllaços matrimonials pactats per les famílies respectives i els motius que els porten a establir aquesta mena de pactes, sense tenir en compte els sentiments de les persones que es casen. Creieu que aquesta pràctica només era pròpia de les monarquies durant l'edat mitjana? En coneixeu algun cas actual? Expliqueu-lo com a part de la vostra argumentació.
4. Llegiu des de *No sé si fou...* (p. 57) fins a *...el seu sofriment* (p. 58) i responeu les qüestions següents.
 - a) Per quines dues raons se suposa que el cavall corria aquell dia més del compte?
 - b) De quina manera el protagonista salva la pell en l'accident?
 - c) Què es retreu el protagonista després dels fets?
 - d) Expliqueu breument i per escrit la relació que trobeu entre el que es retreu a si mateix el protagonista de «La ratlla i el desig» i el conte breu següent, del mateix autor.

Els bons costums

El cavall, desorientat per una malapta estirada de la brida, va fer un bot i el cavaller caigué en mala posició. El genet es va trencar una cama i el cavall, convençut que complia un deure pietós, va rematar-lo amb una forta guitza a la nuca.

Pere Calders, *De teves a meves. 32 contes que acaben més o menys bé* (p. 157)

5. El protagonista del conte explica que la visió de la «ratlla de la llum» (p. 59), en referència a un estel fugaç, l'impulsa a formular un desig. Quines altres situacions són propícies a demanar desitjos?

3.1.3 «La consciència, visitadora social»

1. Depa Carel-li és un assassí disposat a cometre un crim. Es lleva, decideix l'arma que usará en el proper, però també rep una visita, per a ell, empipadora. La de la Consciència, en aquest conte personificada en un àngel. Talment com una trobada directa entre les forces del bé i les de mal, que proven de convèncer-se respectivament.
 - a) En quins detalls es fixa Depa Carel-li a través de la finestra, poc després de llevar-se? Copieu el text en què descriu la visió.
 - b) Proveu de fer ara una descripció poètica semblant, amb un màxim de cinc línies, a partir de la visió que teniu des de qualsevol finestra de casa vostra.
 - c) Després de despertar-se, quin pensament reprèn Depa Carel-li?
 - d) Quin record de joventut el ve a trobar després? De quina manera se li fa present?
 - e) Quin motiu el fa desistir d'usar el ganivet amb la inscripció? Per quina arma es decanta finalment?
 - f) Quan se li apareix l'àngel, Depa Carel-li està convençut d'anomenar-lo àngel? Per què ho fa doncs?
 - g) Quina descripció física es fa de l'àngel, quan s'apareix a Depa Carel-li?

2. Depa Carel-li arriba a la conclusió que el que se li ha presentat no és un àngel catòlic sinó un artifici evangèlic.
 - a) Amb quines raons?
 - b) D'on creu que prové, l'àngel?
 - c) Amb quins dos adjectius es defineix l'aparença de l'àngel?
3. A la pàgina 69 l'àngel fa referència a una arma australiana.
 - a) Quin nom té?
 - b) Busqueu informació sobre aquesta arma a l'[enciclopèdia.cat](http://enciclopedia.cat). (Qui la usava principalment a Austràlia? Amb quines dues finalitats? En què consistia? De quins dos tipus pot ser? Qui la va usar també fora d'Austràlia?)
4. Mentre esmola el ganivet de Toledo, Depa Carel-li sent el tic-tac d'un rellotge provinent del maletí de l'àngel. Quins records li porta aquell so?
5. Tot i els clams de l'àngel perquè Depa Carel-li no cometi l'assassinat, al final no li fa cap mena de cas i suma una nova víctima en el seu criminal currículum.
 - a) Qui és aquesta nova víctima?
 - b) Què feia abans de morir?
 - c) Què portava al cap?
 - d) Quina sensació té Depa Carel-li abans de cometre el crim?
 - e) Què li diu a l'àngel abans de marxar?
 - f) Per què creieu que ho fa?

3.1.4 «El principi de la saviesa»

El protagonista és un home de classe alta que se sent per damunt de tot el que l'envolta, fins i tot del poder dels astres. Un tipus de personatge que retrobarem en altres contes. També juga un paper decisiu el símbol de la mà, que ja hem vist a «El desert» i que treballarem més endavant. Aquí, més que retenir la vida del protagonista, és l'evidència d'una pèrdua considerable per part d'un desconegut. Com que el ric vol tornar les coses a lloc, acaba fent una crida pública perquè tothom qui hagi pogut perdre alguna cosa important en el seu jardí es personi per recuperar-la.

1. Resumi en un màxim de set línies la trobada entre el propietari del jardí i la veïna que l'alerta del poder dels astres sobre les persones. Com estava la lluna?
2. Quins dos fets extraordinaris passen a l'home ric aquella nit?
3. Un cop guarden la mà en alcohol dins una gerra, a l'home ric se li acut redactar un avís en què reclama el propietari d'aquella extremitat.
 - a) Reescriu l'anunci tal com apareix en el conte.
 - b) Quina informació bàsica trobeu a faltar en aquesta nota, que fa que no pugui tenir mai els efectes desitjats?
 - c) Imagineu ara que us trobeu en el mateix cas i decidiu fer saber a tothom, a través del *twitter*, que heu trobat una mà a casa. Inventeu un missatge a tal efecte, que no superi els 140 caràcters.
 - d) Ara poseu-vos en el lloc del que ha perdut la mà i inventeu un correu electrònic adreçat als vostres contactes en què els demaneu si en saben alguna cosa.

4. Un cop fet públic l'avís, són diversos els personatges que responen a la crida.
 - a) Feu ara una doble llista de les coses materials i immaterials que arriben a reclamar.
 - b) Proposeu tres coses immaterials més, que algú podria perdre en un jardí.
5. L'últim dels visitants és un quiromàntic que està decidit a descobrir l'amo de la mà.
 - a) A quines conclusions generals arriba després d'examinar-la amb deteniment?
 - b) Quin detall afegeix que fa que l'home ric endevini de seguida la persona que ha perdut la mà?
 - c) En qui pensa de seguida l'home ric?
 - d) No és la primera vegada que Pere Calders fa aparèixer una persona que es guanya la vida predint la vida dels altres a través de diferents pràctiques. Quina opinió us mereixen aquestes persones? Creieu que realment tenen poders sobrenaturals? Elaboreu un text argumentatiu en què defenseu el vostre criteri al respecte.
6. Una vegada identificat el propietari de la mà, el senyor ric el va a trobar per tornar-la-hi.
 - a) Com reacciona aquest quan el veu arribar?
 - b) La pèrdua de la mà ha estat fruit d'un accident? Detalleu com va anar el succés.
 - c) Per quina raó va abandonar la mà al jardí de l'home ric?
 - d) Abans d'acomiar-se mútuament, quin consell dóna el filòsof a l'home ric, perquè pugui evitar que al seu jardí vagi a parar tanta gent?

3.1.5 «L'any de la meva gràcia»

1. Al protagonista d'aquest conte li és atorgat un do sobrenatural que el farà capaç de dur a terme accions que no es troben a l'abast de la resta dels humans.
 - a) Quin senyal determina que posseeix aquest do?
 - b) Quina interpretació es dóna de seguida a aquest senyal?
 - c) Quines possibilitats tenen les persones que es troben amb aquesta gràcia, segons el narrador?
 - d) En veure que passaven els anys i no se li manifestava el do sobrenatural, quin dia va pensar que ho faria?
2. El personatge central treballa en una fàbrica d'estampats, fundada, segons es diu, per un «il·lustre negrer». Busqueu informació sobre els «negrers» (activitat, època, països d'origen, inici de l'abolició de la seva activitat) a l'[enciclopèdia.cat](#).
3. Un dels costums que es manté a l'empresa és fer present als treballadors d'un sobresou justament per Cap d'Any; el que es coneix com una paga extra de Nadal.
 - a) Per què el protagonista considera petita aquesta paga?
 - b) A què destina el petit sobresou després de l'últim canvi d'any?
 - c) En veure que no tenia prou diners per satisfer la quantitat que li demana el botiguer, a quin acord arriben?
4. Finalment, quan menys s'ho esperava, i coincidint amb un canvi d'any, es manifesta el do sobrenatural del protagonista.
 - a) De quina manera?
 - b) Una vegada sap que pot posar en pràctica la gràcia sobrenatural, què li provoca una certa recança?
 - c) En què hauria preferit convertir-se, en lloc de tenir el do sobrenatural que té?

5. Així que reconeix que pot treure profit econòmic del do, va a trobar diverses persones per proposar-los el negoci.
 - a) A qui, en primer lloc?
 - b) Què li proposa, per tal d'expandir la gràcia que té a les mans?
 - c) Ho acaba fent?
 - d) Qui s'interessa finalment a fer negoci amb ell? Com és?
 - e) Quin nom posen a la nova empresa?
 - f) Té alguna relació amb la gràcia sobrenatural?
6. Quan l'empresa funciona a molt bon ritme, es produeix l'aparició d'un element que desestabilitzarà el negoci.
 - a) Quin?
 - b) Quines diferències físiques bàsiques hi ha entre les nines de «La Divina Productora» i les que suposen una competència directa?
 - c) Quina altra diferència fa tràgica la comparació?
7. Amb la intenció de salvar el negoci, el protagonista del conte va a trobar el conseller de Treball.
 - a) Amb quin contraargument li surt el representant polític?
 - b) En què es basa el conseller per afirmar que no pot fer res respecte de la competència austríaca?
 - c) De quina manera replica el protagonista del conte?
 - d) Què li respon el conseller?
 - e) A quina conclusió final arriba el protagonista del conte?
8. Al final del conte hi ha una referència als bruixots i al fet que eren cremats en fogueres a la vista de tothom.
 - a) Cerqueu informació sobre la crema de bruixes a l'edat mitjana. Per quin motiu es duia a terme?
 - b) Després de consultar la pàgina web «**La bruixeria**» indiqueu quines poblacions dels Països Catalans tenen lligams estrets amb històries de bruixes i les històries de bruixes que s'expliquen en cada cas.

3.1.6 «La ciència i la mesura»

Ens trobem davant d'una nova caricatura de la classe benestant, allunyada de les coses naturals, com els jocs dels nens, i plena d'artificis amb els quals no sempre s'aconsegueix el que es pretén.

1. A l'inici del conte es fa referència a un símbol per expressar cortesia. El milionari rep els tècnics en cambres i jocs per a infants i els ofereix un grapat de sal i tres monedes.
 - a) Cerqueu informació sobre aquest costum i expliqueu quin significat té.
 - b) Coneixeu altres costums semblants per expressar cortesia? Indiqueu-los.
2. A fi de conèixer la singularitat de cada nen, els tècnics alemanys especialistes en cambres i jocs per a infants els fan diverses proves.
 - a) Quines?
 - b) Qui més els proporciona la informació que necessiten?
 - c) Una vegada obtinguda tota la informació, elaboren unes fitxes de cada nen. Completeu-les amb la informació que hi falta.

Nom del nen	Edat	Figura geomètrica amb què es compara	Conclusió a la qual arriben els savis
	6 anys	Una corba elegant, monocroma, d'ascensió pausada i una gran dolcesa en el descens.	
Patrici			Cinisme congènit i posició d'espectador negatiu enfront de la vida. Se l'hauria de pujar pensant que a la llarga caldria enviar-lo a Amèrica.
	8 anys	Una línia sinuosa de vèrtexs aguts, dibuixada en vermell damunt fons blau.	

- d) Us atreviríeu a dibuixar la línia geomètrica que s'atribueix a cada nen?
3. Una vegada iniciades les obres de la cambra de jocs que encarrega el milionari, es produeixen diverses conseqüències negatives.
- Feu un llistat de totes.
 - Quants anys duren les obres?
 - Què passa durant aquests anys?
4. Un dia s'enllesteixen les obres.
- Amb quin detall, encara actual en les construccions, se simbolitza el final reeixit de l'obra?
 - Com celebren que s'hagi acabat la cambra de jocs?
5. Amb la cambra de jocs a punt, el milionari no pot sofrir que els seus fills juguin a jocs anònims.
- Quins jocs tradicionals s'esmenten en el conte?
 - Feu una petita recerca d'informació dins la vostra mateixa família. Demaneu als vostres pares i avis que us diguin els jocs amb què s'entretenien de petits. Els que no coincideixin amb la llista anterior, afegiu-los.
 - Com us haureu adonat, en gairebé tots els casos es tracta de jocs de carrer, practicats en una època en què els nens i les nenes no estaven subjectes a l'atracció de les noves tecnologies.

Redacteu un text argumentatiu en què exposeu la vostra visió sobre els canvis que han experimentat els jocs dels infants d'una generació a l'altra. Si ho creieu convenient, defenseu els avenços que han provocat els jocs electrònics i, també, les conseqüències negatives que poden causar en els més petits de cada casa.

6. Potser perquè ningú no els ha demanat en cap moment la seva opinió, els fills del milionari no veuen amb bons ulls tot el que s'està preparant per a ells i arriba un moment que decideixen boicotejar les obres.
- De quina manera ho fan?
 - Quins càstigs reben per les seves accions?
 - En veure que els càstigs no serveixen de res, quines tres promeses els fa el pare per solucionar el problema?
 - Què li responen, els fills?
 - Com reacciona la persona afectada?
7. En un moment es fa referència directa a la casa del conte de *Hansel i Gretel*.
- Cerqueu informació sobre aquest conte: origen, recopiladors, manera com ha arribat als nostres dies...
 - Feu un resum de la història en no més de deu línies, després de consultar el web [Una mar de contes](#) o d'altres fonts que us en detallin la trama.
 - Quines característiques té la casa del conte?
8. En un altre moment de la narració es fa saber que la problemàtica particular del milionari i pare dels nens agafa, de cop, una volada nacional.
- Copieu el fragment en què s'indica que les conseqüències dels boicots dels nens cap als paletes acaben afectant el país sencer.
9. Un cop acabades les obres de la cambra de jocs, el pare enllesteix el programa de les festes inaugurals i demana que sigui enganxat a tots els xamfrans de la comarca. A partir de les informacions que es troben des d'*Arribà l'hora convinguda...* (p. 117) fins a *...es van negar a prendre aliment* (p. 118), aneu resseguint els actes que es narren i elaboreu el suposat programa oficial amb els actes ben visibles per a ser llegits de seguida des de qualsevol xamfrà. No us oblideu de destacar-hi la inauguració de la cambra de jocs amb lletres grans.
10. Contra el que estava previst, en els dies posteriors es neguen a jugar a la cambra.
- Amb qui i a què acaben jugant a la mínima que poden?
 - Com interpreteu aquest fet?
 - Quina obsessió tenen encara?
 - Quina solució proposa el tècnic?
 - Què fa finalment el milionari del tot indignat?
11. Organitzeu un petit debat a l'aula respecte de la relació entre els diners i la felicitat. Creieu que aquesta narració exemplifica les afirmacions següents?
- Els diners no fan la felicitat.*
 - Tot el que es pot pagar amb diners no té cap valor.*

3.1.7 «La revolta del terrat»

Assistim a la revolució d'uns llogaters d'acord amb un codi de comportament propi de qualsevol conflicte bèl·lic.

1. A l'inici (des de *L'any 1938...* fins a *...el país produeixi*, p. 120) hi ha dues referències, una de temps i una altra d'espai, que tenen molt a veure amb l'exili de Pere Calders.
- Indiqueu-les i subratlleu la relació que tenen amb aquest exili.
 - Creieu que en aquest primer paràgraf l'autor va pensar en la integració al país que el va acollir? Què us ho fa pensar?

2. Gràcies a les preocupacions socials que tenia, l'arquitecte va dissenyar ben confortables les habitacions del terrat destinades al servei.
 - a) En què consisteix aquest confort?
 - b) Quines són les mostres d'agraïment per aquest confort que el propietari de la casa rep per part de les minyones?
 - c) Com reaccionen les minyones, a partir d'aquell moment?
3. En un moment concret s'arriba a plantejar que els sentiments amorosos són exclusius de les classes benestants. Copieu la frase en què es posa en entredit que les classes treballadores tinguin també la capacitat d'estimar.
4. Com que no està disposat a cedir ni un pam menys, el propietari de la casa decideix passar a l'ofensiva.
 - a) Qui l'assessora abans d'actuar?
 - b) Quina mesura decideixen contra les minyones?
 - c) Quines tres accions proposen als veïns?
 - d) Què els prometen a canvi?
5. Un cop ha aconseguit buidar les habitacions del terrat, el propietari les relloga a altres persones i encara hi surt guanyant.
 - a) De quina manera hi guanya, a part del fet que s'ha tret de sobre les minyones que s'hi van instal·lar en un primer moment?
 - b) Feu un llistat dels nous llogaters del terrat.
6. Al gos del narrador se li atribueixen unes característiques pròpies dels humans.
 - a) Quines?
 - b) Quina pega tenia, però?
7. Un cop instal·lats, el narrador explica que la nova habitació li permet gaudir d'una pau adormidora. Quins elements de l'exterior contribueixen a aquesta sensació?
8. Quin fet desencadena el que s'anomena «una petita guerra» (p. 125)? Resumiu-lo en no més de set línies fins al moment en què un ciutadà txec compleix la seva amenaça (des d'*En aquell cas...*, p. 125, fins a *...damunt de la barana*, p. 129).
9. Quan li retreuen el que acaba de fer, de quina manera defensa el llogater txec la seva acció?
10. Un cop hi ha hagut la primera víctima de la revolta, l'autor —que va sobreviure a una guerra— no amaga el seu antimilitarisme. Copieu el fragment en què fa una descripció negativa del que suposa un conflicte bèl·lic.
11. Al final del conflicte el narrador fa una proclama a favor de la vida.
 - a) En quins termes?
 - b) Quina relació trobeu entre aquesta proclama i el conte breu de Pere Calders que teniu tot seguit?

L'ordre dels factors

Va tocar-li un entrevistador d'aquells que es volen lluir amb preguntes impertinents. L'invitat al programa era un prohoms il·lustre i el locutor va preguntar-li de sobte:

—Vós seríeu capaç de donar la vida per una idea?

L'entrevistat s'obrí de cor i, tot oferint el perfil afavoridor a la càmera, respongué:

—No. M'estimaria més de trobar una idea que em salvés la vida.

Pere Calders, *De teves a meves. 32 contes que acaben més o menys bé* (p. 156)

3.1.8 «La clara consciència»

El personatge central del conte té la certesa que el destí l'ha escollit com una de les víctimes del proper bombardeig.

1. Mentre escolta el seu amic, el narrador es va relaxant i no posa gaire interès en el que diu l'altre.
 - a) Amb quines accions demostra aquesta relaxació?
 - b) Quina teoria defensa l'amic?
 - c) Compartiu aquesta teoria? Creieu que tot el que fem condiciona el que farem posteriorment? Raoneu la vostra resposta.
 - d) Quina contrateoria defensa el narrador?
 - e) Com mira de convèncer-lo?
 - f) Amb aquesta acció, convenç el seu amic?
2. A la pàgina 138 el narrador afegeix dues notes a peu de pàgina. Després de reescriure-les, indiqueu quin és per a vosaltres el sentit que tenen dins la trama.
3. Així que el narrador es retroba amb el seu amic hospitalitzat, es produeix una paradoxa. Indiqueu-la.
4. Aquesta narració ens situa davant d'un cas en què l'equip mèdic confirma el pitjor dels diagnòstics al pacient. Elaboreu un text argumentatiu en què defenseu la conveniència o no de dir la veritat als malalts en situació terminal i irreversible. Creieu que s'ha de comunicar el fatal desenllaç en tots els casos? Per quines raons?
5. Abans de comunicar-li el motiu pel qual l'amic del narrador l'ha fet venir a l'hospital, diu que es podia haver mort en un moment concret, com si morir-se es pogués programar.
 - a) Busqueu la referència exacta i copieu la frase en qüestió.
 - b) La idea de la mort programada voltava sovint per la imaginació de Pere Calders, fins al punt que també s'hi referí en un conte inclòs en el llibre *De teves a meves. 32 contes que acaben més o menys bé* (1984). Seríeu capaços d'esbrinar-ne el títol exacte?
6. Així que l'amic hospitalitzat comença a explicar-li el secret, el protagonista li recomana que no parli, però l'amic li diu que sigui ell el que calli, i li ho diu *d'una manera tan expressiva* que al protagonista només li resta complaure'l.

De quina manera expressiva creieu que ho va fer? Inventeu l'expressió que considereu que va deixar-li anar.
7. A la pàgina 140 l'amic del personatge central s'autodeclara fatalista i es dilucida el sentit del títol del conte.
 - a) Cerqueu informació sobre el corrent fatalista i feu-ne un resum de no més de cinc línies.
 - b) Expliqueu quin és el sentit del títol del conte a partir del que s'afirma en aquest moment.
8. L'amic del narrador explica les circumstàncies dels bombardejos que pateix la ciutat on viu. Si tenim en compte que Calders va escriure aquesta narració l'any 1938, quan la ciutat on va néixer era bombardejada contínuament, és evident que hi ha una relació directa.

Consulteu el web dels [Actes commemoratius dels bombardeigs de Catalunya \(1926-1939\)](#) i cerqueu-hi informació sobre els vora quatre-cents atacs aeris que Barcelona va patir entre 1937 i 1939, en especial sobre les nefastes conseqüències dels bombardejos dels dies 16, 17 i 18 de març de 1938.
9. L'amic hospitalitzat explica el que passa quan té la premonició que morirà.
 - a) Quin senyal inequívoc rep des del mateix llit, que li confirmà aquest mal presagi?
 - b) I, abans de llevar-se, de quines dues maneres sap que aquell dia hi haurà bombardejos a la ciutat?

10. Una vegada sap que morirà, es proposa enganyar el destí, contrariant *allò que constituïa la meva habitud* (p. 144). Llegiu des de *Vaig començar, abans de sortir...* (p. 144) fins a *...la meva idea hauria reeixit del tot* (p. 147) i elaboreu, a partir d'infiniutius verbals, un llistat de les accions que va fer aquell dia per esquivar la fatalitat.
11. Al final acaba plorant sota un arbre, cansat i amb la fantasia esgotada. Quina acció presencia des d'allí, que li recorda que el destí encara el pot trobar?
12. En un moment concret, el personatge deixa anar aquesta opinió sobre el destí: *tots els qui tracten d'evadir-se del destí acaben per ésser-ne víctimes* (p. 148). Creieu que estem predestinats? Que ja tenim fixat el futur? O penseu que el decidim només nosaltres? Elaboreu un text argumentatiu en què defenseu el vostre punt de vista sobre el tema.
13. Així que torna al seu lloc habitual...
 - a) A quines persones alerta sobre la imminència del bombardeig?
 - b) Què passa just en el moment en què entra al despatx?
14. El protagonista acaba d'explicar la història i mor.
 - a) Quin dubte existencial té, abans de morir a l'hospital?
 - b) Ara que el coneixeu bé, què li respondríeu?

3.1.9 «L'home i l'ofici»

1. Un dels personatges del conte és un inventor completament dedicat a millorar l'art de viure, però no a base de grans empreses a escala mundial, sinó en els petits detalls de la vida quotidiana.
 - a) Quines tres aportacions fa en aquest sentit?
 - b) Quin dels tres invents us sembla més impossible de dur a la pràctica? Per què?
 - c) Des d'un punt de vista humà, què destaca per sobre dels invents?
2. A la pàgina 152, des d'*Ell creia que no havia estat mai malalt...* fins a *...darrere seu, se'ns dibuixa el perfil de l'inventor d'una manera particular*. Tenint en compte el que s'hi diu, proposeu tres adjectius que el defineixin.
3. En veure que defalleix per moments, l'inventor va a trobar el metge.
 - a) Quin diagnòstic li dona aquest?
 - b) Creieu que els mals sentimentals del cor poden afectar l'estat físic d'una persona? Fins a quin punt?
4. Un cop predestinat a trobar l'amor, té el primer contacte amb una «distingida senyoreta». Resumiu l'escena en no més de cinc línies.
5. En un moment de la narració s'esmenta la cèdula com a document d'identitat. Cerqueu informació sobre aquesta manera d'identificar-se (els anys en què fou vigent, el procés de renovació a què se sotmetia, l'organisme que la lliurava a Catalunya...).
6. L'endemà d'aquella trobada accidentada, l'inventor ha de demanar oficialment la mà de la senyoreta al seu pare.
 - a) Com vesteix l'inventor?
 - b) Qui l'acompanya fins a la casa de la noia?
 - c) Quina relació tenen els dos durant el camí?
 - d) Inventeu un diàleg entre l'inventor i l'àngel mentre es dirigeixen cap a la casa de la noia. Tingueu en compte les accions que protagonitzen des de *L'àngel de la guarda el seguia de prop...* (p. 155) fins a *...davant la casa de la noia* (p. 156).

7. Finalment, l'inventor arriba a la casa de la noia, una casa amb jardí i servents, motius que ja coneixem d'altres narracions d'aquest recull.
 - a) Quins elements aïllen la casa de la resta del món?
 - b) Un cop dins, es diu que l'inventor té la sensació d'haver passat *el llindar d'un més enllà assequible* (p. 156) i que se li adormen els sentits. Quins elements contribueixen a la sensació de somnolència que pateix? Busqueu-los des de *Aquella casa adormia els sentits...* (p. 156) fins a *...embellien les parets* (p. 157) i classifiqueu-los segons els sentits físics de la vista, l'olfacte i l'oïda, a través dels quals els percep l'inventor.
8. En l'espera, l'inventor gairebé s'adorm del tot.
Amb quina imatge gràfica ho dona a entendre el narrador? Copieu la frase exacta en què indica que és a punt d'adormir-se.
9. De cop apareix el pare de la noia i el convida a canviar d'habitació.
 - a) Com va vestit?
 - b) Mentre s'endinsa a l'interior de la casa, amb quins dos referents es compara, l'inventor?
10. Al començament de l'entrevista, els pares de la noia s'interessen de seguida per la situació econòmica i per les perspectives de futur de l'inventor. Com es prenen, tant el pare com la mare, que sigui inventor? Ho accepten? Per què? Què els diu l'inventor per defensar-se? Expliqueu, en un màxim de set línies, el que passa des de *Tinc moltes possibilitats...* (p. 158) fins a *...tot motiu d'enuig* (p. 160).
11. Durant el festeig, continua inventant.
 - a) Qui treballa de nits al taller de l'inventor, mentre ell festeja a casa de la noia?
 - b) Per què pot treballar amb més finor?
 - c) Qui arriba, doncs, a la casa de la noia?
12. Ens trobem, per tant, davant la dicotomia entre el cos i l'ànima de les persones, una dualitat que Pere Calders també reflecteix al final del conte «La Fi» (p. 234-235), i que es troba en l'epitafi del lloc on reposa el cos de l'escriptor, el monument aixecat en el passeig marítim de Llançà. Cerqueu-ne la referència i transcriviu-la.
13. A base de visites per festejar la noia, l'inventor entra en un estat d'abstracció general, fins al punt que la noia l'adorm amb cançons de nines i és incapaç de correspondre a un diàleg amb el pare o amb la noia. A la pàgina 163 es transcriu el que es qualifica de diàleg impossible entre els dos joves.
 - a) Reescriviu-lo.
 - b) Inventeu-ne un del mateix estil entre la mare de la noia i l'inventor. Recordeu que no ha de lligar en res.
14. Al final, una trucada inesperada clou el festeig i la narració.
 - a) Per part de qui?
 - b) Inventeu un diàleg entre les dues parts, amb un mínim de tres intervencions per part de cadascuna.

3.1.10 «Coses de la Providència»

1. El protagonista del conte respira optimisme per tot arreu d'ençà que li han comunicat un augment de sou. Des de *Vaig llevar-me tard...* (p. 166) fins a *...m'embellia la vida* (p. 167), i en no més de cinc línies, expliqueu amb les vostres paraules totes les coses positives que veu o que li passen.
2. Després de passejar pel parc, el protagonista del conte decideix tornar a casa.
 - a) Quin fet extraordinari engega a rodar les bones experiències viscudes en aquell diumenge?

- b) Qui li obre la porta? Com va vestit?
 - c) Quin primer senyal li fa adonar que el que s'ha equivocat és l'altre?
 - d) Després de permetre que entri a dinar, qui creu que és el protagonista del conte?
 - e) Després que el protagonista del conte demani per la Irene i la família que l'escolta no entengui res, per qui el pren la dona de la casa?
 - f) Els fills del matrimoni també hi afegixen la seva. Quines altres hipòtesis plantegen respecte de la identitat del nouvingut?
 - g) Finalment, i amb la intenció de posar fi al malentès, de quina manera el protagonista del conte els vol convèncer que en aquella casa hi viu ell?
 - h) Quins documents poden donar la raó a una de les dues parts?
 - i) Qui dels dos té raó?
3. Del tot descol·locat, el protagonista del conte es queda igualment a dinar. Mentre mengen, la Clara explica el que li ha passat en sortir de missa. Com que és una historieta fantasiosa que pot explicar moltes coses de la trama del conte, resumiu-la breument.
 4. Sense entendre res, ara és el protagonista del conte el que formula una hipòtesi que podria explicar tot l'embolic. Quina?
 5. De cop i volta, l'home de la bata ratllada planteja la possibilitat que tot plegat sigui una maniobra de la Providència, perquè ell també conegué la que és ara la seva esposa en circumstàncies difícils d'explicar. Llegiu des de *Doncs vet aquí...* (p. 175) fins a *...és una bona noia* (p. 178) i relateu en no més de set línies de quina manera es van conèixer.
 6. Al final, l'home de la bata ratllada li diu que no passa res si no es vol casar amb la seva filla. Però el protagonista del conte subratlla que hi ha una diferència important entre les històries que la Providència ha disposat per als dos.
 - a) Quina?
 - b) Després d'uns quants anys casat amb la Clara, quin interrogant li queda encara al protagonista del conte?

3.1.11 «El Teatre Caramar»

1. Quan el retroba el narrador, després de molts anys de no saber res d'ell, l'Elies Caramar ha canviat molt el seu aspecte físic i la seva manera de viure. Quins trets el fan diferent?
2. En aquesta descripció s'aprecia una certa orientalizació de les maneres de guarnir el cos.
 - a) Quin costum s'esmenta propi de les dones índies?
 - b) A partir de la informació del text següent, expliqueu els diferents sentits, formes i colors que han tingut al llarg dels temps els punts que moltes dones índies duen fixats al mig del front. Indiqueu també què simbolitzen.

La tika o bindi és un guarniment tradicional de les dones índies. En un principi es tractava només d'un punt de color vermell situat al front com a símbol de la sang pel que té de font de vida i d'energia. Una altra possible explicació té a veure amb el fet que es tracta d'un tercer ull com a font metafísica de la concentració, la intuïció, el coneixement, la força i la saviesa de lord Shiva.

En l'actualitat simbolitza la condició de dona casada o compromesa i també es considera simplement com un guarniment. Les formes i els colors poden variar segons qui la porta. En alguns casos el color coincideix amb el sari o amb el vestit i, pel que fa a les formes, pot representar una llàgrima, un diamant o un cercle.

«Costumbres de la India»

3. Després de trencar relacions amb la seva promesa, el protagonista, emmurriat i venjatiu, va a parar a una fira.
 - a) Quina venjança imagina?
 - b) Creieu que d'aquesta manera es venjaria realment d'ella? Per què?
 - c) Un cop a la fira, què li ofereixen els venedors ambulants?
 - d) Creieu que en una fira actual s'oferirien aquestes coses? Quines s'hi trobarien avui dia?
4. Al mig de la fira, el protagonista del conte veu una publicitat del Teatre Caramar. On es troba aquest anunci? Què passa quan s'hi apropa i prova de tocar-lo?
5. Finalment compra unes entrades per al teatre i aquella mateixa tarda hi va. Un cop assegut a la llotja, li crida l'atenció una dona que seu en una llotja pròxima.
 - a) Què pretén aquesta dona, segons el narrador?
 - b) Com ho fa?
 - c) Com són els seus ulls? Què tenen dins? I les seves pestanyes?
 - d) Per quina raó de cop l'assenyalen més de sis-cents dits?
 - e) Què el fa sentir més acompanyat?
6. De cop, comença l'espectacle. Quines sensacions produeix la música inicial i el joc de llums a la sala?
7. Expliqueu breument la primera actuació i el motiu pel qual no té èxit entre el públic.
8. Imagineu-vos per un moment que feu de pallassos en un circ de fama internacional i que, just quan sou a punt de sortir a l'escenari, us avisen que acaba de morir un ésser estimat molt proper. Tot i així, l'amo del circ us obliga a actuar.

Creieu que la vostra actuació se'n veuria afectada? Què faríeu en aquest cas? Aconseguiríeu fer riure d'igual manera que si us haguessin dit que us ha tocat la loteria?
9. Després s'inicia la segona actuació del teatre Caramar.
 - a) Com es titula? Què passa?
 - b) Quina relació té la ballarina amb la seva ombra? Què li fa?
10. Durant l'actuació, el públic assistent a l'espectacle experimenta un notable canvi d'actitud. Passa de la fredor inicial a un sentiment de comunió general.
 - a) Cerqueu els dos moments en què es descriuen aquests estats d'ànim general per part dels que omplen la sala i copieu-los.
 - b) Quin neguit sent el personatge a mesura que l'espectacle avança?
 - c) Què passa durant l'intermedi?
 - d) Per què el narrador es desperta trist?
11. En el conte es fa al·lusió a les mirades hipnòtiques. Cerqueu informació sobre la hipnosi i les seves possibilitats.
12. També hi ha una referència als proverbis orientals. Cerqueu-ne cinc que respirin optimisme.

3.1.12 «La clau de ferro»

1. El protagonista del relat es crea la pròpia llegenda centrada en la història d'un llibre guardat en una vitrina.
 - a) Les tres claus que es troben al costat del llibre, són per obrir-lo?

- b) A quin gènere narratiu pertany el llibre?
 - c) Com es titula el llibre?
 - d) Qui era l'Elena C.?
2. En un moment concret, es llegeixen dos fragments del *Diari d'Elena C.* amb la indicació de la data en què va ser escrits.
- a) Quan es van escriure?
 - b) Amb ajuda d'un calendari perpetu, esbrineu en quins dies de la setmana queien els dos dies.
 - c) També sabem els anys que separen la redacció del diari respecte del present del conte. Quants?
 - d) Per tant, en quin any exacte té lloc la trobada entre els dos amics que conversen al conte?
3. Un cop dins la recreació de la història que es conta...
- a) Quina és la profecia que va deixar anar el pare d'un dels dos amics poc abans de morir?
 - b) S'arriba a complir aquesta profecia?
 - c) De quina manera va voler significar-se, de cop i volta, el ric protagonista?
 - d) Què feia quan tenia el públic en suspens?
 - e) Com reaccionava quan li preguntaven per la clau d'or?
 - f) Segons se'n diu, el palau on vivia l'home ric era petit i d'estil rococó. Cerqueu informació sobre aquest estil artístic i expliqueu breument en què consisteix.
 - g) Amb la descripció que fa del palau, el narrador dóna a entendre que no li agrada l'ornamentació. Repasseu aquesta descripció i reescriuiu les paraules amb què evidència que no és el seu estil arquitectònic preferit.
 - h) Del palau, més endavant es destaca l'armari isabelí, que és el que s'obria amb la clau d'or. Cerqueu a [l'enciclopèdia.cat](http://enciclopedia.cat) en què consistia aquest estil aplicat als mobles i el perquè d'aquest apel·latiu.
 - i) Què és el que l'home ric prohibeix rotundament als criats?
 - j) Quina és l'única persona que té la clau que pot obrir l'armari?
 - k) Davant d'aquest misteri tan ben guardat, quines cinc interpretacions fa la gent de la ciutat respecte el que conté l'armari?
 - l) Què diu als que creuen que l'armari amaga un cadàver? Reescriuiu les seves paraules.
 - m) I als que estan convençuts que l'armari conté documents amagats?
 - n) Mentre conviu amb el misteri de l'armari, li ve al cap la idea de casar-se i, a la noia que escull com a esposa, també li prohibeix fer cap pregunta sobre l'armari i encara menys provar d'obrir-lo, però aquesta no se'n podrà estar. Què passa el dia que l'obre? Com la troben? Què té dins la mà?
 - o) A quina conclusió arriba l'home ric, en comprovar la reacció que ha tingut la seva esposa quan ha vist l'interior de l'armari? De què se sent víctima?
 - p) Què decideix fer la seva esposa després del que ha vist?
 - q) Què sent l'home ric en els dies posteriors? Amb què compara aquest so?
 - r) A la pàgina 206 sabem que l'home ric cau en la pròpia trampa on volia fer caure tothom. Reescriuiu les paraules en què desenvolupa aquesta idea.
 - s) Com es diu la dona del ric? Com ho sabeu?
 - t) Què confessa en el diari? Què va veure dins l'armari? Per què va fer el crit?

- u) Què fa amb aquella confessió escrita? Per què ho fa?
 - v) Reescriuiu la nova versió que s'inventa a partir del que va veure. Coneixíeu aquest fragment del diari?
 - w) Imagineu per uns moments que sou l'esposa de l'home ric, que obriu l'armari i que hi trobeu una vergonya, tal com creien algunes persones de la ciutat. Redacteu una nota de la mida de l'anterior en què doneu a conèixer la troballa.
 - x) Què confessa l'esposa a l'home ric a través d'una carta? I a què l'obliga?
 - y) Com reacciona l'home ric?
 - z) Què passa just quan es troba davant l'armari? Quina interpretació doneu a aquest fet?
4. Llegiu aquesta versió del conte «**Barba Blava**» de Perrault, i establiu els paral·lelismes que presenten les dues narracions.

3.2 Ver però inexplicable

3.2.1 «El problema de l'Índia»

1. El conte gira al voltant de la veneració que els hindús manifesten per les vaques, del tot desconeguda pel protagonista. Cerqueu informació sobre el perquè d'aquesta veneració. Què representen les vaques, segons els hindús?
2. En ple contrast de cultures, el protagonista del conte s'endú una primera sorpresa quan surt a passejar.
 - a) Quina?
 - b) A què atribueix el fet de no entendre la realitat?
 - c) Com reacciona el policia, quan és alertat de la circumstància?
 - d) Què recomana a l'europèu?
 - e) A quina ciutat es troba?
 - f) Cerqueu informació sobre aquesta ciutat de l'Índia: situació dins el país, nombre d'habitants, monuments destacats, indústria que sobresurt... Consulteu l'[enciclopèdia.cat](http://enciclopedia.cat).
3. L'incident té a veure amb la vaca i el ram de flors.
 - a) Quin tret humà s'atribueix a l'animal?
 - b) Com es defensa el protagonista del conte de l'animadversió que ha creat entre la gent que es troba al carrer?
 - c) De quina manera s'identifica la multitud amb les maneres de fer de la vaca? Reescriuiu la frase on se subratlla aquesta similitud.
 - d) Un cop l'han obligat a donar el ram sencer a la vaca, quina idea se li acut, per correspondre alhora la vaca i la promesa?
 - e) Com reacciona el policia quan coneix aquest engany?

3.2.2 «Els catalans pel món»

1. De nou se subratlla el contacte entre cultures diferents. El protagonista es troba a Birmània i se sorprèn del contrast cultural des del palau d'un rei local.
 - a) De quina manera l'integren a la cultura birmana?

- b) Com es veu la residència reial, als ulls del nouvingut? Amb què la compara?
- 2. Feu un llistat de tots els animals que surten en el conte seguint l'ordre en què apareixen.
- 3. Segons ens confessa, el personatge central va anar a Birmània vigilant una expedició de blanc d'Espanya. Cerqueu a l'[enciclopèdia.cat](#) a què fa referència.
- 4. Després de veure l'actuació de les ballarines, el protagonista del conte reivindica una dansa local catalana.
 - a) Quina?
 - b) Quina és la història d'aquesta dansa i del vestuari que llueixen els balladors? Cerqueu aquesta informació a la pàgina web «[Dansa de Castellterçol i Ball del Ciri](#)».
- 5. Quin fet insòlit es produeix al final del conte, lligat a la llengua de l'autor?

3.2.3 «L'arbre domèstic»

1. La narració s'inicia amb un nou fet insòlit que el personatge central haurà d'acceptar. Quin?
2. Després d'anar a trobar la policia per explicar el cas, el rep el capità.
 - a) Quina descripció es fa d'aquest personatge?
 - b) Quan li explica el motiu de la visita, com reacciona el policia? Descriviu cadascun dels diferents moviments.
 - c) Quines tres conseqüències apunta el policia que es podrien derivar si fos possible el naixement d'arbres als menjadors de les persones?
 - d) Què li demana al final?
 - e) Què li promet?
 - f) Per què el protagonista del conte no vol ni un cèntim?
 - g) Com el premien al final, de manera que se sent molt ben pagat?
3. Imagineu per un moment que viviu la mateixa experiència del protagonista del conte, però en lloc d'un arbre us neix al menjador de casa una planta carnívora. Elaboreu una narració en què es detalli què faríeu davant d'aquesta situació.

3.2.4 «Cada u del seu ofici»

En aquest conte trobem un clar exemple de submissió de la vida humana a uns codis de comportament i d'interpretació de la realitat. El capità d'un vaixell explica la seva teoria filosòfica sobre els rellotges i la vida.

1. Llegiu des d'*Els rellotges tenen una ànima...* fins a *...la sort de trobar-lo* (p. 222) i indiqueu de quina manera el capità intercanvia els atributs entre homes i rellotges.
2. A l'inici del conte trobem una referència a l'esclavitud (*anava a l'Àfrica a caçar una determinada raça de negres*, p. 222). Consulteu l'entrada de la *Viquipèdia* corresponent a l'[esclavitud](#) i resumeu la informació relativa al comerç negrer.
3. De la conversa que el protagonista del conte manté amb el capità del vaixell, se n'extreu una doble tipificació de les persones en funció del seu rellotge. Expliqueu amb les vostres paraules les dues possibilitats i en què es diferencien.
4. Sou puntuals o impuntuals? Elaboreu un text argumentatiu en què defenseu o critiqueu la puntualitat de les persones a partir de la vostra manera de ser. Considereu que ser massa puntuals és un defecte, a la

nostra societat? O que els que fallen són els que es retarden sempre uns minuts de l'hora acordada? I pel que fa als actes públics, penseu que haurien de començar a l'hora exacta programada o que és millor deixar passar una mica de temps perquè arribin els tocarardans? Raoneu els vostres criteris.

3.2.5 «L'esperit guia»

1. El protagonista del conte manifesta una absoluta predisposició a contactar amb el sobrenatural. De quines quatre maneres ho fa?
2. Durant un temps, se li manifesta contínuament l'esperit.
 - a) De quina manera?
 - b) Què ve a dir-li, el dia que finalment li fa cas?
 - c) Quin deure sent que té el protagonista del conte, després de saber la notícia?
 - d) De quina manera pretén avisar tothom del descarrilament? Reproduïu el text.
3. Imagineu per uns moments que algú us confessa que la setmana següent bufaran uns vents capaços d'endur-se fins i tot els edificis de la vostra població. Inventeu primer una nota de l'estil i llargada de la que acabem de veure per alertar la població. Després, feu el mateix amb un màxim de 140 caràcters, com si fos un missatge de *twitter*.
4. En veure que els diaris no li publiquen la nota, per quina raó desestima l'opció de comunicar la notícia a la policia?
5. Finalment recorre a la companyia de ferrocarrils.
 - a) De quines tres maneres reacciona el director en saber que el tren descarrilarà?
 - b) Per quina raó reacciona així?
 - c) De quines dues maneres treu importància al fet que es poden produir víctimes?
 - d) Com se sent el protagonista, en sortir de la companyia de ferrocarrils?
 - e) Què fa aquella nit?

3.2.6 «Fet d'armes»

Davant la impossibilitat física de lluitar amb els mitjans convencionals, dos soldats traslladen la seva condició de rivals a una partida al joc de la ratlleta. Com sabem, Pere Calders va haver de participar directament a la Guerra Civil, tot i el seu antibel·licisme i el fet que, en tot l'enfrontament, només disparés un tret contra una llauna i no la toqués.

1. En quins moments creieu que el narrador dóna a entendre també el seu antibel·licisme? Critica la guerra? Caricaturitza els soldats? De quina manera?
2. A l'inici del conte, el protagonista cau en un desànim evident.
 - a) Per quin motiu?
 - b) Quin fet insòlit viu de sobte?
 - c) Què du amagat el nouvingut sota la capa?
 - d) Quin detall fa evident que es tracta d'un enemic?
 - e) Com s'explica?
 - f) Per quines raons no poden entrar al camp de batalla?
 - g) De quines dues maneres miren de resoldre la qüestió pendent?

- h) Al final determinen quin dels dos serà el guanyador a través del joc de la ratlleta. Cerqueu informació sobre aquest joc.
 - i) Coneixeu altres jocs d'aquest mateix estil? Indiqueu-los.
 - j) A quin tracte arriben el paracaigudista i el narrador?
 - k) Qui guanya al final i quina recompensa vol?
3. Imagineu que us trobeu en el mateix cas i guanyeu vosaltres. Expliqueu en no menys de deu línies què demanàreu al general com a premi i per quines raons.

3.2.7 «Història natural»

1. De nou trobem el contrast entre un personatge acabat d'arribar a un lloc que desconeix i les habituals maneres de viure en aquest espai. Un cop instal·lat en el que creia que era un pis ple de comoditats, comencen a aparèixer animals.
- a) Feu-ne un llistat.
 - b) Per tal de combatre els insectes, es parla de *les defenses que la indústria moderna posa al servei del llogater en casos com aquest* (p. 232). De quina altra manera creieu que el narrador ho podria haver dit? Quines són aquestes defenses inventades per la indústria moderna?
2. Després de trobar-se el tigre, el protagonista explica el cas a la portera.
- a) Com reacciona, aquesta?
 - b) Què li recomana?
 - c) Què mana que faci, quan arribi el part?

3.2.8 «La fi»

1. El protagonista del conte té una trajectòria vital força coincident amb l'autor.
- a) S'imagina que viurà el tercer o quart any d'exili. Considerant la data que acompanya aquest conte, en quin any d'exili vivia Calders quan el va escriure?
 - b) D'acord amb la trajectòria vital de Pere Calders, a part de viure l'experiència de l'exili, quins altres dos trets, inclosos els físics, el fan coincident amb el personatge?
2. El personatge central accepta la profecia d'una gitana per saber com morirà. Amb quines altres pràctiques els futuròlegs proven d'endevinar el futur? Feu-ne una llista.
3. Elaboreu un text argumentatiu a propòsit de les persones que viuen de la futurologia. Argumenteu si considereu que realment tenen poders sobrenaturals que els permeten visionar el futur o si penseu que tot plegat és una solemne mentida per treure diners.

3.2.9 «O ell, o jo»

El fet extraordinari que es planteja en aquest relat té a veure amb una estranya dualitat personal.

1. La trama s'inicia amb tres paradoxes o contrasentits.
- a) Reescriuiu-les.
 - b) Inventeu-ne tres més a partir de l'exemple següent: «Estava tan cansat que em van venir ganes d'arrencar a córrer».
2. El fet insòlit té lloc enmig d'un parc d'atraccions.
- a) Feu un llistat de totes les atraccions i propostes lúdiques que s'esmenten.

- b) A què es refereix el narrador, quan parla de «la Gran Roda» (p. 237)?
- c) Quines atraccions que s'esmenten es mantenen avui dia? A què creieu que és degut?
3. Un cop el protagonista del conte ha descobert que té un doble dins el parc...
- a) Amb quins dos referents es compara?
- b) En el segon cas, quins trets subratlla, que fan pensar en aquest referent?
4. Després de llegir els tres contes breus del mateix Pere Calders que teniu a continuació, establiu quins punts de contacte temàtics tenen amb aquest conte. Ompliu la taula que trobareu tot seguit.

El mirall de l'ànima

No ens havíem vist mai, enlloc, en cap ocasió, però s'assemblava tant a un veí meu que em va saludar cordialment: ell també s'havia confós.

Invasió subtil i altres contes (1982)

Miratge

L'altre dia, mentre m'afaitava, vaig descobrir-me una altra cara. I no m'era pas desconeguda, s'assemblava a la d'un veí meu que no puc veure, un home insuportable amb el qual ens barallem a cada pas. Des d'aleshores em tinc mania i m'odio, ja no em puc quedar sol amb mi mateix.

De teves a meves (1984)

Ja era hora

Mentre caminaven només discutien. Però de cop i volta es van aturar a la vora d'un riu i començaren a pegar-se.

Sobtadament aparegué una navalla i els raigs del sol es reflectiren a la fulla i van fer rateta en la soca d'un arbre. L'eina, guiada per un gest rapidíssim, es va clavar al pit d'un dels contendents, i brollà un rajolí de sang que va formar un corriol en ziga-zaga i va anar a parar a l'aigua.

Un pescador que s'ho mirava va deixar anar la canya i aplaudí frenèticament—

—Què fas, bàrbar? Això és una desgràcia —va renyar-lo un company d'afició.

—Ja ho sé. Però també és un esdeveniment —replicà l'entusiasta espectador—. Fixa-t'hi que aquest és un dels pocs casos, pel que fa a dites i a fetes, en els quals la sang sí que ha arribat al riu.

L'honor a la deriva (1992)

Conte breu	Punts de contacte amb «O ell, o jo»
«El mirall de l'ànima»	
«Miratge»	
«Ja era hora»	

5. Quin motiu creieu que porta els dos personatges a barallar-se?

3.2.10 «L'«Hedera Hèlix»»

1. El personatge central del conte compra una planta per tal de regalar-la a una amiga.

- a) Quin motiu s'amaga darrere d'aquesta acció?
 - b) De quines dues maneres pot arribar a ser, el protagonista del conte?
 - c) Quins requisits li exigeixen, a l'hora d'adquirir la planta que creix més de pressa?
 - d) Què passa de manera immediata, després de sembrar llavors en un test?
2. La planta en qüestió es diu *Hedera Helix*. Cerqueu-ne informació i expliqueu les seves característiques principals.
 3. Poc després, el personatge es dirigeix cap a casa a través d'una ciutat.
 - a) Quins quatre referents urbans se subratllen?
 - b) Mentre va creixent la planta, va guanyant espai en diverses parts del cos del protagonista. Feu un llistat de totes les que s'esmenten.
 - c) Convertit en una mata d'herba, de quina manera l'identifica l'amiga quan el veu? Com reacciona després?
 4. Voleu fer una petita investigació? Trobeu la solució a l'enigma següent:
 El grup teatral que l'any 1978 va donar a conèixer l'obra de Pere Calders al gran públic a través del muntatge titulat *Antaviana*, anys després i juntament amb dues companyies teatrals més, Tricicle i Annexa, va fundar la productora 3xtr3s, que es va estrenar amb un espectacle a propòsit de la història d'una botiga on es venien plantes carnívores. Com es deia aquell primer muntatge de 3xtr3s? En quin teatre barceloní i en quin any el van estrenar?

3.2.11 «Una curiositat americana»

La base d'aquest relat és una visita inesperada, procedent de Colòmbia.

1. Quin és el misteri inicial que es planteja?
2. El nouvingut, procedent de Colòmbia, es troba malament. Per quines possibles causes, segons el personatge central?
3. Abans de morir, el senyor de Colòmbia deixa anar una exclamació.
 - a) Quina?
 - b) Què significa?
4. Un cop mort el senyor de Colòmbia, el protagonista decideix fer saber la pèrdua a la suposada vídua a través d'una carta.
 - a) Per quina raó la crema, juntament amb els documents del finat?
 - b) Inventeu una altra carta en el mateix sentit i pel mateix motiu. Poseu-hi tota la dosi de dramatisme que cregueu oportuna.
5. Després de tot el que ha fet, el protagonista assegura sentir-se amb la consciència neta i el cap despert.
 - a) De quina manera ho justifica?
 - b) Ho trobeu justificable?
6. Així que decideix treure el cadàver del pis, el personatge central usa diferents expressions pejoratives per referir-se al difunt.
 - a) Quines?
 - b) Imagineu-vos ara que, en lloc d'un mort que li fa nosa, el que ha de treure és un objecte molt preuat. Inventeu tres expressions que podria usar per referir-s'hi.

7. Després de decidir anar una temporada de vacances, deixa el cadàver dins l'armari.
 - a) Com se'l troba després?
 - b) Quin olor fa?
 - c) Com té la pell?
 - d) Amb què el compara?
 - e) On el deixa finalment i vestit de quina manera?

3.2.12 «Quieta nit»

Ens situem pels volts de Nadal, en el si de les tradicions familiars.

1. Quin desencaixament dóna corda a la trama?
2. A banda de portar joguines per als nens de la casa, quina raó important justifica, segons el Pare Noel, que entri en aquella casa?
3. En veure'l, quin comentari despectiu mereix el pessebre de la casa al pare Noel?
4. Cerqueu informació sobre la tradició nadalenca del Pare Noel. Quin origen té? A quins països és més comuna? Amb quins altres noms és conegut aquest personatge? Expliqueu també la controvèrsia que existeix entre el Pare Noel i la tradició nadalenca cristiana.
5. Amb quins arguments els membres de la família miren de convèncer el Pare Noel que s'ha equivocat d'adreça? Completeu la taula d'aquí sota amb la raó que apunta cadascú i també amb el personatge amb qui el comparen.

Personatge	Raó del rebuig	Se'l compara amb...
	<i>Ací som liberals [...] però en aquest cas se'ns ofereix un servei que no creiem haver sol·licitat.</i>	-----
Isabel		els protestants
La nena	-----	

6. Quines cinc actituds a favor del nouvingut expressa la mare de la Isabel durant la visita? Comenteu-les i, a continuació, reescriuiu les tres intervencions.
7. Per tal de convèncer-los, el pare Noel els adreça un sermó.
 - a) Sintetitzeu en una frase les que, per a vosaltres, són les idees bàsiques del seu discurs.
 - b) El resultat del sermó fou aclaparador. Completeu la taula següent amb els personatges i les reaccions que tenen després de sentir-lo.

Personatge	Reacció després del sermó del Pare Noel
Ernest	
	<i>— Com quedem, doncs? Que fem el salt als Reis?</i>
Mare	
	Allarga una mà ampla i penedida i diu que d'ell, a les bones, se'n pot treure el que es vulgui.

3.3.1 «Coses aparentment intrascendents»

1. En aquest conte trobem dos trets propis de Pere Calders: l'animadversió a l'hora de ser fotografiat i la passió per la fotografia. Quina solució proposa el protagonista per contrarestar el desconcert que li produeix la mirada de la màquina?
2. En el conte s'esmenta l'ús del magnesi per al flaix de la fotografia. Expliqueu de quina manera intervé el magnesi per al flaix amb què es feien les primeres fotografies i per quina raó els flaixos es van fer després amb bombetes. Trobareu aquesta informació en les entrades corresponents de l'[enciclopèdia.cat](#) i de la [Viquipèdia](#).
3. En el moment de captar la imatge, el fotògraf s'assegura que el protagonista miri l'objectiu.
 - a) De quina manera?
 - b) Quines altres fórmules s'usen amb la mateixa finalitat? Què s'aconsegueix d'aquestes altres maneres?
 - c) Amb quin tràgic balanç s'enllesteix la trama?
4. Feu la recerca següent: en el primer llibre de contes de Pere Calders, publicat l'any 1936, hi ha una narració que també s'enllesteix amb la tràgica mort de moltes persones alhora. Indiqueu el títol d'aquest conte i la darrera frase.

3.3.2 «La maleta marinera»

1. Un cop més, un gest de l'atzar fa que el personatge central d'aquest conte entri en contacte amb el sobrenatural. Com a galantejador de la Julieta i per tal de complaure-la en el seu desig...
 - a) Quines cinc accions perilloses ha dut a terme el protagonista?
 - b) Sota l'aigua, què veu, abans de la maleta?
 - c) Per què creieu que compara les cames dels banyistes amb la mort?
 - d) Què és el que fa més passable la demostració perillosa d'amor que du a terme al costat de la Julieta?
2. Un cop descoberta...
 - a) Què és el primer que li sobta de la maleta?
 - b) Quina singularitat plau molt tots els curiosos que s'acosten a veure-la?
 - c) Un cop aconsegueixen obrir-la, quin era l'objecte balder que sorollava picant les parets interiors de la maleta?
 - d) Què més troben dins?
3. Des de *Va obrir-me un noi...* (p. 269) fins a *...no hi havia res a fer* (p. 271), feu un llistat amb tots els elements que contribueixen a donar un caràcter oriental a la casa i als personatges que viuen al carrer de les Claus número 24 de Barcelona.
4. De quina manera l'Azaya Lendhi aconsegueix que el protagonista trenqui definitivament amb la Julieta?
5. A partir d'aquest breu resum d'un dels capítols de *Tirant lo Blanc*, de Joanot Martorell, comenteu les similituds que hi ha entre l'estratègia de l'Azaya Lendhi i la que va dur a terme la Viuda Reposada, per tal que Tirant es desenamorés de Carmesina.

La Viuda Reposada enganya Tirant amb una ficció teatral per fer-li creure que Carmesina té relacions amb el negre Lauseta, que és el jardiner de palau. La Viuda amaga Tirant en una casa i disposa estratègicament uns miralls per on Tirant podrà veure des de la finestra com Carmesina juga amb el que ell es pensa que és Lauseta però que en realitat és Plaerdemavida amb una disfressa.

Tirant lo Blanc o la pau no passa pels exèrcits

3.3.3 «Les mans del taumaturg»

En aquest conte retrobem, un cop més, els motius recurrents de les mans i els contactes amb el sobrenatural.

1. A l'inici, el personatge central es mostra molt cansat.
 - a) Amb quines quatre expressions es descriu aquest cansament?
 - b) Imagineu que es desperta amb una energia desbordant. Reescriuiu des del començament del conte fins a *...dels meus pulmons* (p. 273), tenint en compte aquest altre estat anímic.
 - c) En l'intent de treure's tota la mandra, el protagonista mira per la finestra. Des de *L'aroma d'una pome- ra...* (p. 273) fins a *...alades filagarses* (p.274), feu un llistat de les referències que evidencien que es troba en una ciutat.
 - d) Per anomenar els edificis que veu des de la finestra usa l'expressió «armaris per a guardar-hi gent» (p. 274). Poseu-hi una mica d'imaginació i atreviu-vos a fer el mateix per anomenar els següents referents: autobús, semàfor, cel estrellat i agulla d'estendre.
2. Segons el personatge central, quins atributs personals tenen els miops? Considereu que hi ha alguna relació entre el defecte visual i la manera de ser que s'apunta en aquest conte?
3. A partir del que passa amb el borinot quan va a parar damunt d'una de les dues mans, feu una descripció sintètica de l'acció, en no més de dues línies.
4. A la pàgina 281, i a l'hora de descriure la dama russa, es diu que tenia els ulls *de marcada ascendència mongòlica*, tret físic que ella mateixa reconeix a la pàgina 285. Cerqueu el significat d'aquesta expressió. On es troba Mongòlia? Quina és la seva capital? Com són els ulls dels mongols?
5. En un moment concret, la dama russa relata el record del seu passat.
 - a) Des de *Retrocedint endins de la meva vida...* (p. 285) fins a *...que la meva pròpia* (p. 286), feu un llistat de les imatges que guarda d'un passat sense família i sense terra, i indiqueu què significaven en cada cas per a ella.
 - b) En què consistia el poder que l'oncle taumaturg tenia a les mans?
6. Més endavant es fa referència a la revolució russa amb aquestes paraules: *És que als russos no us pot haver passat mai res al marge de la revolució?* (p. 287) Cerqueu informació sobre aquesta revolució. En quin any es va produir? Contra qui es va alçar? Què va suposar?
7. Després d'haver de fugir ràpidament del país...
 - a) Quina explicació doneu a l'exclamació de l'oncle taumaturg: *Ens cal! ENS CAL!* (p. 288)? Per què creieu que té tanta pressa per marxar?
 - b) Què passa amb el cos de l'oncle, un cop han creuat la frontera?
8. Un cop embolicades en paper de diari...
 - a) Quin destí dóna a les mans?
 - b) Per què creieu que ho fa?
 - c) Què se'n fa, finalment, de la dama russa?

3.3.4 «El geni magiar»

Assistim, com en cap altre conte, a un guinyol de personatges molt singular.

1. El museu que es descriu a l'inici fa pensar en el Museu Darder d'Història Natural de Banyoles, sobretot pel fet que aquest durant anys va exposar un home dissecat i altres parts de cossos humans. Cerqueu infor-

mació sobre la polèmica que es va crear al voltant de l'anomenat «negre de Banyoles» i que va comportar la retirada immediata de l'home exposat.

2. Després de visitar el museu d'anatomia, quins coneixements de geografia va adquirir el personatge central?
3. Segons el protagonista, la dona hongaresa *m'ha fet sempre l'efecte d'anar disfressada de colador de cafè. Són impersonals, poca-soltes i terriblement intel·ligents* (p. 297). Creieu que avui dia encara es pot concretar l'origen geogràfic de les persones a partir de la seva manera de vestir? Elaboreu un text argumentatiu a partir d'aquesta qüestió en què defenseu o contradieu l'afirmació.
4. Quina raó hi ha al darrere del carrer postís? A partir del que es diu a les pàgines 304 i 305, expliqueu-la amb un màxim de cinc línies.
5. Amb quin cop d'efecte es clou el conte?

3.3.5 «Feblesa de caràcter»

Entre els personatges recurrents de Pere Calders hi ha els que es troben al marge de la llei i cometen furtcs o assassinats que després proven de justificar.

1. Com defineix la moral, el lladre d'aquesta narració?
2. Cerqueu en un diccionari la definició de «moral» i contrasteu-la per escrit amb aquesta opinió, segons el vostre criteri.
3. El lladre explica al protagonista que d'un dia per l'altre tot el seu ordre de coses (la relació amb la seva dona, el seu fill, l'amic del cor, el confessor i el bon nom que tenia) es va capgirar. Indiqueu de quina manera, en cada cas.

La seva dona	
El seu fill	
L'amic del cor	
El confessor	
El bon nom que tenia	

4. Com li ha canviat la vida d'ençà que és lladre?
5. Quin detall d'al·lusió directa a l'autor del llibre trobem al final d'aquest conte?

3.3.6 «Raspall (conte infantil)»

1. Aquest és l'únic conte del recull que inclou el subtítol de «conte infantil». Argumenteu per escrit si creieu que només s'adreça als primers lectors o si el missatge que porta implícit va adreçat també als adults.
2. Un cop el nen Sala s'ha quedat sense el Turc, a quins set animals o objectes prova d'entregar el seu afecte?
3. Després de trobar un raspall a les golfes, el nen Sala es va convencent de mica en mica que el que té al costat és un gos.
 - a) Quin tret físic fa que ho cregui de seguida?
 - b) I, un cop se l'ha endut al llit perquè no passi fred, quina sensació té?
 - c) Quina de les dues constatacions creieu que és més possible? Per què?
 - d) Quan el Raspall comença a saltar i vol que l'amilyaguin, com es resol el fet que no tingui potes ni panxa?
 - e) Per quina raó el nen Sala no desperta els pares a mitjanit per comunicar-los que torna a tenir un gos?

4. Des del primer moment els pares es neguen a creure el que els diu el fill respecte de Raspall.
 - a) Quin fet els fa canviar d'opinió? Resumiu-lo en no més de tres línies.
 - b) Què assegura la mare després d'aquell fet?
 - c) Què decideix fer el pare per al Raspall?
 - d) Quina inscripció li té reservada?
 - e) Creieu que aquesta inscripció té alguna cosa a veure amb el que pensen els lectors?
 - f) Inventeu un parell d'inscripcions per a col·locar damunt la caseta del Raspall sense que hi aparegui la paraula «gos».

3.3.7 «Un crim»

Un nou cas d'assassinat confés acaba sent jutjat.

1. La primera versió dels fets la facilita el protagonista a través de la notícia que es va publicar al diari. Llegiu-la de nou, des de *Repugnant assassinat...* (p. 315) fins a *...El corresponsal* (p. 316) i reescriuiu-la com si l'hagués redactada l'assassí, a partir de l'explicació dels fets que fa a continuació, des de *Explicaré amb quatre paraules...* (p. 316) fins a *...allò que ja és sabut* (p. 317). Afegiu-hi tots els detalls que aporta l'acusat.
 - a) Indiqueu-los en la taula de sota.
2. En el judici, els dos advocats esgrimeixen raonaments ben diferents.

Raons de l'advocat acusador	Raons de l'advocat defensor
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.
6.	6.

- b) Quina pena reclama l'advocat acusador?
 - c) I l'advocat defensor?
 - d) Quina va ser al final la pena imposada?
 - e) Creieu que es va fer justícia, en aquest cas?
3. Imagineu que formeu part d'un tribunal popular i que, després d'escoltar els dos advocats, us toca deliberar sobre la culpabilitat i la innocència de la persona acusada.
 - a) Quines raons us han resultat més convinents a l'hora de jutjar l'acusat? Per què?
 - b) Contrasteu els punts de vista dels dos advocats i afegiu més arguments tant a favor com en contra de l'acusat.
4. Organitzeu un debat a l'aula entre els partidaris i els contraris de l'afirmació següent:

Quan un home de bona mena, sense antecedents penals i sense tares, en plena joventut, arriba a matar, és que deu tenir les seves raons, i nosaltres, en certa manera, no ens hi hem de ficar.

(p. 319)

E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R

4

Anàlisi de *Cròniques de la veritat oculta*

L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A *
E L G U S T P E R
L A L E C T U R A

4.1 La narrativa del real meravellós

4.1.1 Títol i parts

Per a Pere Calders, a més de la realitat palpable i mesurable n'hi ha una altra d'oculta, tant o més real que la primera, dominada per l'atzar, l'imprevist i la capacitat de somiar que tenim els humans. El títol del llibre està directament lligat a aquest altre vessant de la realitat, del qual es vol deixar constància a través de les *Cròniques*. Les trenta narracions que configuren el llibre apareixen en tres apartats diferenciats encapçalats per tres títols: «La imprevista certesa», «L'escenari desconcertant» i «Ver, però inexplicable» segons la disposició de Joan Triadú, que va tenir cura de la primera edició del llibre l'any 1955.

1. Indiqueu a quin nom d'apartat corresponen els significats següents.

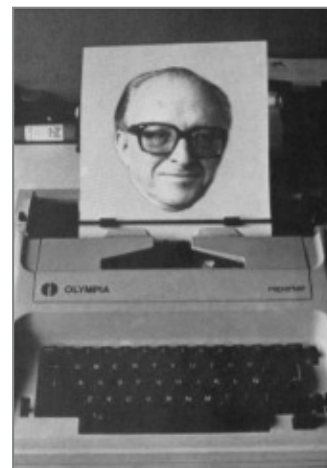
Nom de l'apartat	Significat
	Els espais on s'esdevenen les accions de les narracions són realment estranys, sorprenents i meravellosos.
	Allò que resulta evident i irrefutable sovint és producte de l'atzar.
	A vegades hi ha fets que resulten incomprensibles però que ningú no s'atreveix mai a negar.

4.1.2 L'absurd

1. Per a l'autor de les *Cròniques de la veritat oculta* el que és absurd no és que passin coses extraordinàries –com ara que un tren descarrili cada dia a la mateixa hora o que neixin arbres enmig dels menjadors de les persones–, sinó els intents de fixar la realitat segons uns sistemes d'interpretació que es presenten infal·libles.
 - a) Debateu en grup què és per a vosaltres l'absurd. Considereu que les coses absurdes formen part de la mateixa realitat o que no hi tenen res a veure?
 - b) Comenteu, també oralment, les següents paraules de Pere Calders:

Quina cosa més absurda no és menjar a hores fixes tant si es té gana com no? Em penso que som l'únic animal de la creació que ho fa. Jo crec que la vida està plena de coses absurdes, de sorpreses, de paradoxes.

A. Munné/ M. Soler, «Entrevista a Pere Calders». *El Món*

Fotografia: Josep M. Melció. Revista *Gra de Fajol*

4.1.3 Evadir-se de la realitat

1. Llegiu les següents paraules de Pere Calders, extretes d'una entrevista feta l'any 1983 al seu domicili barceloní, determineu quina de les tres conclusions que segueixen s'adequa més a les seves respostes i expliqueu-ne el perquè.

Durant molts anys s'ha usat la paraula evasió amb un sentit pejoratiu, però avui crec que l'ésser humà té perfectament dret a evadir-se de la realitat quan no li és prou grata i molt sovint no ho és. Tots procedim, pensem i vivim amb símbols. Quan escrivs literatura pots fer de notari i explicar realment el que passa, que és la literatura realista, o bé pots donar una interpretació teva del que passa. Aleshores és quan sorgeix el símbol, la fantasia, els personatges que poden representar una cosa per a tu i una altra de diferent per als lectors. En cada llibre el cinquanta per cent és de l'autor i l'altre cinquanta per cent és del lector [...] La frontera que establim entre realitat i irrealitat no la veig prou traçada. L'home és una contínua barreja de realitat i de somni [...] Dins nostre hi ha una cosa que en diem fantasia o somni que és tan real com tocar de peus a terra o com el mal que et fas quan et punxes amb una agulla...

Xavier Llongueras i Josep Armengol. Entrevista inèdita, maig de 1983

- a) Evadir-se de la realitat és la sortida més còmoda perquè aquesta realitat no sempre és negativa. Els escriptors han de reflectir la realitat i, només en alguns casos, poden reinventar-la. Cal definir molt bé els personatges per tal que els lectors els interpretin correctament. La realitat i la irrealitat són tan contradictòries que millor no barrejar-les mai. Una cosa és somiar i una altra és estar ben despert.
- b) Evadir-se és una sortida possible quan la realitat no és prou grata. Al nostre voltant tot són símbols. Un escriptor que retrata la realitat és com una mena de notari i, quan se la inventa, és un creador de fantasies. Tant l'autor com el lector han d'aportar la seva part per a la comprensió d'una obra. Realitat i fantasia estan molt delimitades i cal saber en tot moment en quin punt ens trobem.
- c) Quan la realitat no és agradable el millor és evadir-se'n. La literatura pot derivar d'un retrat de la realitat o d'una interpretació subjectiva. La interpretació del sentit dels personatges no depèn només del que els ha creat. Realitat i ficció es barregen tant que resulten indestruïbles.

4.1.4 Realitat i ficció

1. Llegiu ara aquest fragment del llibre *Pere Calders: ideari i ficció* d'Amanda Bath, respecte del realisme i de la fantasia, i responeu les qüestions que el segueixen:

Calders conclou que el concepte de realisme històric s'ha vist superat. Tal com la fotografia fa molt de temps que va deslliurar el pintor del deure de representar fidelment la realitat, d'igual manera, també, la literatura fa molt que ha estat alliberada pel cinema de l'obligació de divulgar els fets. Ara l'autor és lliure d'expressar qualsevol cosa de qualsevol manera, i d'evadir del tot el realisme, i «buscar altres noms a les coses per veure si es poden expressar amb una altra profunditat o una altra dimensió».

[...]

La fantasia és, de mena, una via d'escapatòria, lliure i sense entrebancs, per a fugir de la vida real, i la jugada de Calders de juxtaposar-la als conceptes diametralment oposats de l'encarcarada legislació burocràtica, el materialisme i la superficialitat de perspectiva, constitueix una consistent i reeixida font d'humor.

- a) Amb quin exemple s'il·lustra la superació del realisme històric?
- b) Què ha alliberat la literatura en el mateix sentit?
- c) Què és la fantasia, segons el text?
- d) Quina és l'aportació de Pere Calders en aquest sentit?
- e) Com veu Pere Calders la condició humana?

4.1.5 L'insòlit

A les *Cròniques de la veritat oculta* Pere Calders ens posa amb tota naturalitat en contacte amb l'insòlit, és a dir, amb tot el que a primer cop d'ull ens podria semblar molt extraordinari i que ens apareix de forma imprevista, inesperada.

1. Llegiu els següents fragments de les *Cròniques* i feu un llistat de les maneres amb què s'anomena el fet extraordinari o fantàstic que domina els personatges.

Cal fer-se càrrec de la vulgaritat d'aquesta etapa per a comprendre la justícia de la meua queixa i el rigor amb què vaig rebre tracte de qui sap quins poders superiors. No podia haver-hi engany dels sentits perquè, per ofici, la gent de la meua professió tenim l'habitud de mesurar la terra [...] (p. 56)

—Però senyor meu —vaig replicar—, honorable, i les coses de l'esperit? I la meua gràcia? No sacrificareu pas aquests tresors a unes mesquines conveniències materialistes! (p. 109-110)

Caldria explicar la cambra, però hi ha coses que són realment inexplicables [...] (p.116)

Estic autoritzat per a afirmar que unim als meravellosos dots d'improvisació que tenen els llatins una major profunditat de previsió. A Budapest us acarareu sense dubte amb el sorprenent. (p. 294)

I mireu si passen coses extraordinàries a vegades, que molt abans d'adormir-se el nen va adonar-se que el raspall irradiava calor de vida [...]

(p. 312)

2. Llegiu el següent text i resumiu-ne el contingut en no més de tres línies.

[...] aquests personatges, contrafigures caricaturesques d'un comportament humà mediatitzat per una visió codificada de la realitat, viuen en un univers literari en el qual tenen lloc els fets més inversemblants i extraordinaris: els desitjos es materialitzen, la consciència pren forma corporal, un arbre creix de cop i volta al bell mig del menjador d'una casa, un lloro manté amb un compatriota seu una conversa plena d'enyorances, unes mans separades del cos cobren vida pròpia i manifesten els seus poders sobrenaturals... Fets que estan en oberta contradicció amb les normes més elementals de la lògica i que, en conseqüència, qüestionen el codi de veritats absolutes dins el qual se situen inicialment els personatges.

Joan Melcion, «*Cròniques de la veritat oculta*», de Pere Calders (p. 39)

3. El fet insòlit apareix, doncs, per diverses circumstàncies. Per la realització d'un desig, per la intervenció d'elements o éssers fantàstics, per un esdeveniment que contradiu les lleis naturals o per una pura acumulació de casualitats. Indiqueu en el quadre de sota els títols dels contes que s'avenen a aquestes possibilitats.

Fets inversemblants	Contes en què tenen lloc
Els desitjos es materialitzen.	
Aparició d'éssers fantàstics (esperits, àngels, personatges tradicionals...).	
Personatges amb dots sobrenaturals.	
Fet extraordinari que contradiu les lleis físiques.	
Distorsió de les lleis lògiques per una acumulació de casualitats.	

4. Completeu, ara, les tres taules que segueixen indicant els títols dels diferents contes respecte del fet extraordinari que narren.

I. «La imprevista certesa»

Títol del conte	El fet extraordinari
	Coneixement del propi destí.
	Fracàs de l'educació científica.
	Una mà trobada al jardí.
	La funda i l'esperit de l'inventor, diferents.
	La vida, en una mà.
	Un gos que menja tapissos.
	Les nines s'acolorixen de vida.
	Invasió del propi pis.
	Un agrimensurador perd les mesures.
	Interpel·lació de l'àngel bo.
	La veritat del mite d'un armari.
	Un enamorat doblement desenganyat.

II. «Ver, però inexplicable»

Títol del conte	El fet extraordinari
	Coneixement de la pròpia mort.
	Refús del Pare Noel.
	Un espectre es relaciona amb els vius.
	Una vaca es menja un ram de flors.
	Vocació de rellotger d'un capità de vaixell.
	Acord entre enemics de guerra.
	Un lloro parla català a Birmània.
	El doble d'un home feliç.
	Creix un arbre al menjador.
	Hi ha un tigre a la cuina.
	Un home va a morir a la casa d'un altre.
	Una planta creix desmesuradament.

III. «L'escenari desconcertant»

Títol del conte	El fet extraordinari
	Carrer de cases inexistents.
	L'endevinadora oriental.
	El lladre convenç el narrador.
	El magnesi d'un fotògraf cala foc.
	Un assassí s'exculpa de matar la sogra.
	Un raspall convertit en un gos.
	Unes mans mutilades i decoratives.

4.1.6 L'element sobrenatural

 Treball de Llotja fet amb fusta per Pere Calders (1929)

1. En els contes de Pere Calders els elements sobrenaturals són entesos com a pretext i no posseeixen validesa en si mateixos. En el conte «Raspall», la transformació d'un raspall en un gos no és qüestionada gens ni provoca cap daltabaix. I, en «El desert», el fet que el personatge tingui la vida a la mà no provoca en els que l'envolten ni en els lectors cap dubte sobre la possibilitat que pugui passar.

Llegiu els següents fragments de «L'esperit guia» i, després, elaboreu un text d'unes quinze línies titulat: «Com considerava Pere Calders els elements sobrenaturals?».

Totes les persones, quan arriben a una certa edat, han tingut contactes amb el sobrenatural, i, quan ve a tomb i en tenen ganes, ho expliquen.

Jo, potser perquè la realitat no m'acaba d'anar bé, m'he mogut sempre pel més enllà amb un gran deseiximent. Tinc somnis profètics, pressentiments alertadors, trec partit de la telepatia i, a casa meva, fora d'èpoques de veritable penúria econòmica, hi ha hagut sempre fantasma.

La present, però, no és una història de por. Aquesta declaració es faria innecessària si la gent tingués més lectures i estigués ben convençuda que les coses dels esperits no en fan, de por. És qüestió de saber-los tractar en un cert sentit i amb una certa mesura, sense donar-los massa importància.

(p. 224)

4.2 Contraherois del gran guinyol humà. Els personatges

Fotografia: Dagoll Dagom. *Antaviana*

Tal com afirma Joan Triadú en el pròleg de la primera edició, els contraherois que trobem en els contes de Calders, sense excessives pretensions a la vida i immersos en un estat d'absoluta tranquil·litat i placidesa, acostumen a patir un fet trasbalsador que els capgira el món i no tenen més remei que respectar el nou ordre: el de les cases que canvien d'ubicació, els dels tigres que fan niu sota els fogons d'una cuina o el dels trens que descarrilen cada matí.

1 Pere Calders va destacar com a narrador i també com a dibuixant. A l'hora de presentar-nos els seus personatges, creieu que demostra aquestes dues habilitats? Considereu que a les *Cròniques de la veritat oculta* ha sabut sintetitzar els trets humans com si hagués fet una caricatura de les seves criatures inventades? Raoneu la resposta.

2 Dels personatges de les *Cròniques de la veritat oculta* pràcticament mai no trobem descripcions físiques i, quan n'hi ha alguna, el Calders ninotaire que es queda en uns pocs trets que s'exageren s'imposa al Calders que vol retratar una realitat concreta. Llegiu aquestes dues referències a personatges i indiqueu quina mena de descripció fa de cadascun.

Era una noia bonica, amb un cap molt gran per tal que els ulls, de grossos que eren, no li sortissin de l'oval de la cara. («El Teatre Caramar», p. 187)

Duia els cabells molt aplanats, partits en una ratlla que els repartia en dues llenques tornassolades, que s'escorrien a banda i banda de la cara: els ulls, de marcada ascendència mongòlica, tenien un mirar pesant i els sentia damunt meu com un cop de raspall. Anava vestida amb una mena de túnica negra, de roba mat i lluent a la vegada. Era lletja? Bonica? No ho sé pas. Vaig comprendre de seguida que es tractava d'una dama russa.

(«Les mans del taumaturg», p. 281)

3 A part de no explicar-nos com són físicament, els personatges centrals del llibre se'ns presenten despersonalitzats darrere un jo narrador que tan aviat és un agrimensur, un lladre o un milionari com un comerciant, un viatjant, un assassí o un caçador de negres, entre d'altres. En molts pocs casos coneixem el seu nom real.

a) A què creieu que obeeix aquesta despersonalització?

b) Comenteu per escrit les afirmacions següents:

[Els personatges de Pere Calders són] objectes passius i mitjans a través dels quals es posarà de manifest l'absurd d'uns clixés de comportament, que ells mateixos representen, i la incapacitat humana per assumir tot allò que s'escapi d'una condició estereotipada de la realitat. En darrer terme ens interessen com a víctimes de si mateixos. (p. 33)

L'eix narratiu d'aquestes històries és precisament el conflicte que es produeix en posar en contacte uns personatges absolutament plans, que es mouen condicionats per un teixit de codis i de normes de comportament, amb uns fets que transgredeixen qualsevol explicació racional de la realitat.

Joan Melcion, «*Cròniques de la veritat oculta*», de Pere Calders (p. 39)

c) Indiqueu què tenen en comú els noms propis dels personatges que segueixen: Depa Carel·li, Galsworthy, Micklas.

d) I els d'aquests altres: Marc Noblesa, Feliu de l'Espatlleta, Elias Caramar.

e) A quins contes pertanyen els cinc noms?

4

Llegiu aquestes interpretacions que la crítica ha fet dels personatges principals de les *Cròniques de la veritat oculta* i contesteu les qüestions que segueixen.

[...] personatges estireganyats, soferts, que, eternament girats cap al seu món, van units, sotmesos a la indefinible unitat de l'art. [...] personatges de palla i de paper, de filferro, serradures i parracs, estranyament conjuntats, i vibràtils, iguals en tot als humans, però no humans, que se'ns demostren mortals i dolorosos fins en la sang vermella que els fuig, [...] aquests inoblidables personatges, febles, il·lusionats, estupefactes, plens de sobresalts, afavorits per les meravelles, dominats per immundes o tràgiques dèries, petits i pobres en el caos inconscient, sota la superioritat de l'ordre que no comprenen. Tot plegat esdevé com un dibuix, il·lustració d'un cert home modern que tots coneixem i que, una mica, tots, els europeus sobretot, portem a dintre.

Joan Triadú, pròleg a la primera edició de *Cròniques de la veritat oculta*

[...] els seus personatges –talment trets d'una tira de còmic– són febles, però plens de fortalesa; desil·lusionats, però capaços d'enquimerar-se; sotmesos a un ordre extern que els aclapara, però moguts per un desig intern d'alliberar-se'n. [...]

En aquest aplec de contes, l'home caldersià és un home subjecte a l'atzar, al destí, a la Providència, esverat, o almenys intranquil·litzat per la superioritat d'un ordre que vulgues o no vulgues el té submís.

Lluís Busquets i Grabulosa, *Consideracions sobre «Cròniques de la veritat oculta»* (p. 13)

Calders ens presenta els seus personatges com a éssers plans, mancats de voluntat i desproveïts de capacitat de reacció davant els fets més extraordinaris, lligats sempre al seu particular codi de seguretat, fora del qual apareixen com a criatures desvalgudes, immobilitzades en la perplexitat. Són figures buides. [...]

Els personatges d'aquests contes no els hem de veure com a individus concrets, amb consistència física o psicològica, sinó com a representacions de comportaments estereotipats.

Joan Melcion, «*Cròniques de la veritat oculta*», de Pere Calders (p. 34)

Els seus personatges, els petits homes que conformen la massa anònima de la població de la nostra civilització, habiten un món on res no és segur. Alguns es veuen condicionats per l'entorn, manipulats per aquells que controlen i, com a resultat, fallen a l'hora de respondre quan la fantasia es precipita dins la seva grisa rutina, oferint-los la possibilitat d'escapar i la invitació de veure la vida des d'una nova perspectiva. D'altres són homes amb somnis que han estat esmicolats per una realitat cruel.

El pessimisme inherent, però, d'aquestes visions es veu mitigat per l'humor de l'autor, i pel seu dolç tractament dels personatges, que mai no són obertament ridiculitzats o culpats per tots els seus errors excessivament humans.

Amanda Bath, *Pere Calders: ideari i ficció* (p. 241)

- a) Esteu d'acord amb aquestes interpretacions? Expliqueu el perquè.
- b) Quins punts de coincidència veieu en les quatre maneres de definir els personatges del llibre?
- c) Ara proveu de fer un escrit d'una extensió semblant que resumeixi en poques paraules els personatges de les *Cròniques de la veritat oculta*.

5 Entre els protagonistes dels contes hi ha algunes coincidències. N'hi ha uns quants que pertanyen a la classe alta, alguns dels quals, com en el cas de «La ciència i la mesura» es creuen per damunt de tot i fan i desfan a la seva manera, sense pensar ni un moment en les conseqüències que les seves actituds poden tenir en els altres. Indiqueu altres personatges rics i propietaris i el conte on es troben.

6 A banda dels personatges centrals, en les obres de Pere Calders trobem una àmplia gamma de personatges secundaris reals i relacionats amb els elements sobrenaturals que contribueixen a perfilar la gravetat del conflicte d'algunes trames (porteres, criats, dones de la neteja, lladres, promeses, minyones, autoritats civils, funcionaris, autoritats militars, persignadors, taumaturgs, àngels de la guarda, quiromàntics... Llegiu des d'*A la vorera d'enfront, el rengle de porteries...* (p. 300) fins a *...a l'aguait de possibles contravencions* (p. 301) i completeu aquesta sèrie de tipus de personatges típics en les narracions de Pere Calders.

7 En «El desert», l'Espol es veu de cop i volta sorprès per l'insòlit: la vida agafada dins el puny d'una mà. De seguida sent la necessitat de compartir la sorpresa i demanar consell a diversos personatges.

- a) Completeu els buits del quadre de sota en relació amb aquests personatges i amb la manera com reaccionen davant del seu problema. Tingueu en compte que no coincideixen amb l'ordre en què surten en el conte:

Personatge que va a trobar	Consell que li dóna
	Li diu que es deixi de beneiteries, que es tregui la bena i que obri immediatament la mà.
Un llibreter amic seu	
	Li diu que posi el puny dins una gerra d'aigua i que esperi un somni sense temps.
	Sent enveja i li dóna per parlar d'altres coses.
La seva promesa	
El metge de la família	
	Li assegura que el podrien passar al departament de preparació i connexió de subcontractes de compra, li insinua augments de sou –sense comprometre's massa– i promet ampliar-li i anticipar-li les vacances.

- b) Elaboreu un text argumentatiu en què, d'una banda, defenseu el consell que us ha semblat més coherent i pràctic de tots els que rep l'Espol i, de l'altra, critiqueu el que heu trobat més fora de lloc i menys pràctic. Defenseu les raons que us porten a veure les coses d'aquesta manera.
- c) Què us sembla més absurd, que algú pugui agafar la vida amb una mà o les maneres com reaccionen els personatges a qui va a trobar l'Espol per explicar-los el seu problema?

8

Després que el ric protagonista d'«El principi de la saviesa» fa saber de forma pública la troballa d'una cosa important en el seu jardí, són diverses les persones que, amb pèrdues ben diverses, van a trobar-lo. Completeu el quadre següent amb les dades que hi falten:

Persones que fan cap al jardí	El que hi vénen a buscar
Un home amb un gramòfon sota el braç	
	L'honradesa
Un lladre	
	La memòria
Mares	
Marits	
	Fer dringar les passions
	Llegir la mà que s'ha trobat

9

A «Les mans del taumaturg», la visió dels edificis d'un barri descobreix al protagonista diversos personatges que duen a terme activitats ben diferents. Llegiu des d'*Escampats sense ordre...* (p. 274) fins a *...el seu missatge sensual* (p. 276) i completeu la taula següent a partir dels personatges que veu i de les accions que estan duent a terme en aquell moment.

Personatges	Accions
	Treu de la gàbia un canari i li talla el coll incomprensiblement amb una fulla d'afaitar.
Una família	
	Festeja amb un xicot d'un entresòl veí.
Una polida senyoreta	
	Escolten la ràdio.

10

A «El geni magiar», després de comprovar que la portera era *un ninot de pasta disfressat de portera* (p. 300), el narrador fixa l'atenció en les cases de la vorera d'enfront. Rellegiu des d'*A la vorera d'enfront...* (p. 300) fins a *...passat de moda* (p. 302) i completeu la taula de sota amb els personatges que hi descobreix i les accions que realitzen o l'estat en què es troben. Tingueu present que no apareixen en el mateix ordre que en la narració.

Personatge	Acció o estat
Nen	
Funcionari reumàtic	
	amb quimono florejat
	emboscat entre una vela de bar i una palmera de saló a l'aguait de possibles contravencions
Senyora vella distingida	
	de mans filiformes
Porter	
Festejadora tardoral	
	amb el seu teodolit
Minyona	

4.3 Les veus narratives

En vint-i-quatre de les trenta-una narracions que conté l'edició del llibre de referència, la veu narrativa adoptada és la de la primera persona. Una característica que respon a la voluntat d'explicar els fets reals i extraordinaris des de la intimitat dels que els viuen i, per tant, com una via més directa perquè els lectors ens fem a la idea de la singularitat de cada situació. En els altres set casos, Pere Calders explica la història en tercera persona, prenent una certa distància respecte dels fets.

1

Determineu en dues llistes diferents els contes en què el narrador es presenta en primera persona del singular i els contes en què el narrador parla d'un altre personatge.

Contes amb el narrador en primera persona	Contes amb el narrador en tercera persona

- 2 De tots els contes escrits en primera persona narrativa, n'hi ha un que es relata en primera persona del plural. Indiqueu quin i transcriviu-ne un fragment en què es demostrï aquesta variant discursiva.
- 3 Pel que fa als escrits en tercera persona, creieu que té alguna cosa a veure que l'únic de l'apartat «L'escenari desconcertant» que està escrit amb aquesta veu narrativa porti el subtítol de «Conte infantil»? Raoneu la resposta.
- 4 Reescriuiu els següents fragments canviant la persona de la veu narrativa (de primera a tercera persona o viceversa).

Diverses vegades, havia donat per inèrcia la meva conformitat a idees que en realitat em revoltaven. Tenia una mandra absoluta de parlar i de pensar. Tots els meus desigs, i tota la satisfacció dels meus desigs, es reduïen a contemplar amb els ulls mig closos un tros de motllura del sostremort [...] («La clara consciència», p. 136)

Estava acostumat als defecis, i milers de tics estremen la seva pell. Semblava que no hi podia haver cap frisança que l'agafés de sorpresa, i a despit de tot vingué un dia en el qual va guanyar-lo una nosa indefinible; sentí de sobte l'enyorament de coses desconegudes i un gran desig d'evadir-se per camins petits. («L'home i l'ofici», p. 152-153)

Un matí, en llevar-me, vaig veure que en el menjador de casa meva havia nascut un arbre, [...]

Vaig veure de seguida que allò no podia ésser la broma de ningú, i, no tenint persona estimada a qui confiar certes coses, vaig anar a trobar la policia. («L'arbre domèstic», p. 220)

Quan em tocà el torn, vaig explicar que volia un retrat petit, de poc preu, i que com més aviat enllestíssim millor. Vaig procurar fer entendre que la mirada de la màquina em produïa desconcert i que si fos possible fer retrats amb anestèsia jo en seria adepte. («Coses aparentment intranscendents», p. 265-266)

Va recórrer la casa de dalt a baix, regirà tots els armaris i tots els calaixos i, finalment, en un racó de les golfes va trobar un gran raspall passat de moda, definitivament bandejat de les necessitats de la família. Aclucant el ulls, va passar-li la mà plana per damunt del pèl, i és ben de debò que va fer-li l'efecte que acariciava el llom d'un gos. («Raspall», p. 311)

- 5 Escolliu el fragment que vulgueu dels que heu reescrit i ara passeu-lo a segona persona narrativa, de manera que totes les accions s'adrecin a un tu, com si li escrivíssiu una carta. Per exemple: *Diverses vegades, havies donat per inèrcia la teva conformitat a idees que en realitat et revoltaven...*

4.4 Els motius recurrents

- 1 Tot i que, com hem vist, es tracta de contes escrits en diferents èpoques de l'autor, a les *Cròniques de la veritat oculta* trobem diversos elements que es van repetint en les diferents trames. A vegades són motius concrets fàcilment identificables i, en altres casos, es tracta de situacions que es van fent familiars per als lectors.
 - a) En referència a quatre contes del llibre, completeu els següents textos amb les paraules que hi falten i identifiqueu el motiu recurrent en aquestes narracions.

– A «El desert», l'Espol atrapa la vida amb una _____. El seu _____ clos simbolitza l'acte de rebel·lió contra els esquemes convencionals d'interpretació de la vida i contra els codis de conducta quotidiana. El gest final, en obrir la _____, marca la fi d'aquesta revolta.

[...]

– A «El principi de la saviesa», és la troballa d'una _____ en un _____ el que dóna peu a un seguit de situacions insòlites, que posen al descobert l'atracció màgica del jardí damunt un ventall ben variat de persones.

[...]

– El contacte de les _____ amb la superfície de les nines és el que produeix el prodigi domèstic que se'ns ofereix a «L'any de la meva gràcia».

[...]

– I tornen a ser unes _____ l'eix al voltant del qual gira «Les mans del taumaturg».

Joan Melcion, «Cròniques de la veritat oculta», de Pere Calders (p. 67-68)

L'element recurrent són, per tant, les _____.

b) En els quatre contes es tracta d'un element trasbalsador que simbolitza la màgia i apareix com l'exponent directe d'un prodigi. En canvi, n'hi ha dos en què l'element recurrent és portador de vida i un altre conte en què és un factor de mort i de follia. Indiqueu el títol dels dos primers i d'aquest altre.

2

Un altre element recurrent del llibre és la casa.

- En quin conte el conflicte narratiu ve causat pel canvi d'emplaçament del propi edifici?
- En quin altre, ve motivat pel canvi de residents que l'habiten?
- En quina narració destaca la confluència de molts personatges diferents al jardí de la casa?
- En quin altre conte tot l'edifici es converteix en el símbol de les diferències de classe i d'estatus social?
- I a quins dos contes l'aparició d'éssers vius trenca l'harmonia dels que hi viuen i va contra la lògica?

3

Una altra de les maneres que anem retrobant en les *Cròniques de la veritat oculta* és la del viatge. Molts personatges caldersians s'evadeixen d'una realitat estable que no els acaba d'agradar, en alguns casos perquè és plena d'absurds.

Considerem que el fet que Pere Calders canviés de residència al llarg de la vida ha pogut condicionar que molts dels seus personatges siguin nòmades (com els esotèrics de «Les mans del taumaturg» i els éssers d'esperit nòmada de «La revolta del terrat») o que visquin les aventures en països estrangers (com els d'«El problema de l'Índia», «Els catalans pel món», «Història natural» i «El geni magiar»)? Expliqueu el perquè de la vostra resposta.

4

Un altre dels motius recurrents a les *Cròniques de la veritat oculta*, i que també té a veure amb la idea de l'evasió, és el món màgic del circ, del teatre i de les fires.

- Recordeu algun dels contes en què apareixen personatges lligats a aquest món?
- Com condiciona la trapezista rossa el final d'«El desert»?
- I en el conte «O ell, o jo», en quin lloc el protagonista descobreix el seu *alter ego*?

5 Com heu vist a l'hora d'analitzar els personatges, al llibre sovintegen els festejos i els compromisos de casament; en moltes ocasions gairebé sense que ho vulguin els protagonistes.

a) Comenteu per escrit la següent afirmació respecte del motiu recurrent dels promesos.

El tractament paròdic de les relacions formals és un recurs humorístic per posar de manifest la inconsistència de les convencions sobre les quals descansen les aparentment segures normes de conducta social. Aquest tractament paròdic, que ens presenta el festeig entre dues persones com la causa i el resultat de situacions certament absurdes, el trobem a «El desert», «L'home i l'ofici», «Coses de la Providència», «El teatre Caramar», «La clau de ferro», «L'"Hedera Helix"», «La maleta marinera» i «Un crim». En tots aquests contes, la relació entre el personatge central —sovint el narrador mateix— i la seva promesa és una relació freda, distant i insubstancial, sovint originada per causes totalment alienes a la seva voluntat.

Joan Melcion, «Cròniques de la veritat oculta», de Pere Calders (p. 70)

b) Quina de les històries sentimentals d'aquests contes us sembla més increïble pel que té de desproporcionada? Resumiu-la breument i expliqueu per què us sembla la més exagerada i poc possible.

6 Un altre dels motius recurrents dels contes té a veure amb crims i altres fets delictius com ara els robatoris. En alguns casos, aquestes accions punibles legalment són fins i tot justificades pel narrador o no reben la condemna que hauríem d'esperar.

a) Llegiu els fragments que us suggerim a continuació i expliqueu de quina manera s'exculpen els delictes que cometen els personatges següents:

Depa Carel-li, l'assassí de «La consciència, visitadora social». Des de *La comunitat establerta...* fins a *...amb una gran tristesa.* (p. 72)

El lladre d'«El principi de la saviesa». Des de *Jo, senyor, mal m'està el dir-ho...* fins a *...jugant a cartes vistes.* (p. 85)

El lladre de «Feblesa de caràcter». Des de *Jo, temps passats, també em refiava de la moral...* fins a *...Si us pot servir d'alguna cosa, aquí ho teniu.* (p. 307-308)

L'homicida d'«Un crim». Des de *Imaginem l'acusat arribat a Reus...* fins a *...Demano que sigui absolt lliurement.* (p. 318-320)

b) Quina d'aquestes quatre raons exculpatòries us sembla més fora de lloc?

7 Relacioneu els títols dels següents contes amb el motiu recurrent que destaca en cada cas. Tingueu en compte que en algunes narracions apareix més d'un motiu.

Contes: «El desert», «La ratlla i el desig», «La consciència, visitadora social», «El principi de la saviesa», «L'any de la meva gràcia», «La ciència i la mesura», «La revolta del terrat», «L'home i l'ofici», «El Teatre Caramar», «La clau de ferro», «Cada u del seu ofici», «L'esperit guia», «Coses aparentment intranscendents», «La maleta marinera», «Les mans del taumaturg», «Feblesa de caràcter» i «Un crim».

Motiu recurrent	Conte
La casa (símbol de seguretat, placidesa, punt de trobada i ordre quotidià)	
El jardí (on es pot esdevenir qualsevol cosa)	

El teatre (símbol de la realitat com a representació)	
El rellotge (maquinària de precisió per mesurar el temps i símbol del ritme de cadascú)	
Les mans (esdeveniment màgic)	
Els invents (l'esforç humà per dominar la naturalesa)	
Els crims (subversions de les convencions morals)	
Els naufragis (el desastre, la catàstrofe, el fatalisme)	

4.5 En el despertar de molts somriures. La ironia caldersiana

 Fons UAB

La gran majoria de contes i de situacions que Pere Calders planteja en els seus contes arrenquen un somriure.

1 Llegeix aquest fragment del pròleg de Joan Triadú a la primera edició de les *Cròniques de la veritat oculta*.

Els primers dos o tres contes amb què topo em fan creure que es tracta d'obres humorístiques, contades amb molta imaginació, però amb un aire d'assossec, de certa bonhomia, de bell sentit comú. [...] He de rectificar, doncs, la primera impressió: hi ha quelcom més que humor, i àdhuc que sàtira, en tot això...

a) Creieu que l'humor i la ironia que contenen moltes *Cròniques* són simplement per captar el lector o hi veieu alguna altra intenció? Raoneu la resposta.

- 2 A l'estudi preliminar de l'edició de referència, Joan Martori destaca com a element indispensable per entendre l'obra de Pere Calders *el distanciament intel·lectual davant la realitat, que es concreta amb la mirada irònica de l'escriptor* (p. 13). I afegeix:

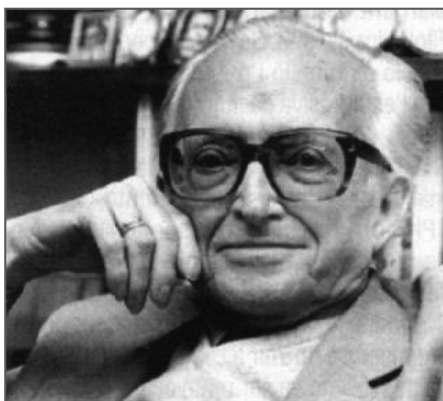
L'humor en Calders [...] és una manera de disseccionar la realitat del comportament humà, un recurs que recorre a la complicitat del lector per a conduir la seva reflexió cap a aquells aspectes més recòndits de la conducta humana. (p. 13)

a) Hi esteu d'acord? Expliqueu quin sentit té per a vosaltres la ironia.

- 3 L'humor de Pere Calders prové sovint del contrast entre dues perspectives, la del real i la de l'irreal; entre el que s'esdevé i la forma com s'esdevé. Per exemple, com reaccionen els personatges davant d'esdeveniments ben fora del normal.

- a) A «La ratlla i el desig», transcriviu la resposta de la dona de l'agrimensor quan aquest vol convèncer-la que la casa es troba almenys a vuit quilòmetres lluny de casa seva i quan li pregunta si ha vist mai el coll d'Àrea des del portal de casa.
- b) A «El principi de la saviesa», transcriviu la resposta d'en Feliu de l'Espatlleta, l'home que suposadament ha perdut la mà trobada al jardí, quan el va a trobar el propietari del jardí.
- c) A «L'home i l'ofici», expliqueu què fa la Sofia quan sap, a través de la serventa, que l'esperit de l'inventor demana l'inventor a l'aparell.
- d) A «El problema de l'Índia», transcriviu la resposta del policia quan el protagonista li diu que tenia el ram destinat a una altra cosa.
- e) A «Els catalans pel món», què deixa anar el lloro quan el protagonista mostra les seves preferències per les danses de Castellterçol?
- f) A «L'esperit guia», transcriviu la resposta del director de la companyia de ferrocarrils després que el protagonista l'avisí del descarrilament de l'express de les deu.
- g) A «Fet d'armes», què diu amb tristesa el soldat paracaigudista per explicar que porta un uniforme caducat?
- h) A «Història natural», transcriviu la resposta de la portera quan el llogater li fa saber que té un tigre en el pis.
- i) A «Quieta nit», què respon el Pare Noel quan l'Ernest li demana que parli més baix perquè despertarà els nens?
- j) Quina de les nou reaccions anteriors considereu més fora de lloc? Per què?

4.6 La reflexió amena

Tal com hem vist en l'apartat biogràfic, a més de l'ampli ventall de contes que va publicar, Pere Calders també va destacar com a articulista d'opinió. En la seva obra literària, i per la via de diferents personatges, trobem l'actitud reflexiva d'un lúcid pensador que mira de reüll les conductes humanes i en subratlla les contradiccions amb un humor i una ironia que no són pas gratuïts.

Fons UAB

1

Llegiu els següents fragments de contes del llibre i indiqueu si el narrador vol imposar al lector la seva manera de veure les coses.

[...] explicaré les coses ordenadament, i que cadascú s'ho prengui de la manera que vulgui. («El principi de la saviesa», p. 73)

— Escolteu: tinc ganes d'explicar-vos un episodi... Anava a dir un fet de la vida real, però em fa por que a vós no us ho semblarà, com als altres. («La ratlla i el desig», p. 51)

» [...] La teulada... Però no la descriuré tota perquè cadascú podria treure de les meves paraules una impressió diferent [...] («La ratlla i el desig», p. 53)

» [...] I quina explicació tindria, doncs, aquella cosa fora d'ús i costum que va passar-m'hi? Però ja ho jutjareu vosaltres... («La ratlla i el desig», p. 56)

2

Una de les idees que sovintegen a les *Cròniques* és la del destí marcat que tenen molts personatges i que fa que es comportin d'una manera determinada sense cap possibilitat de canvi. Llegiu els següents fragments de contes del llibre i elaboreu un text d'unes quinze línies en què expliqueu si creieu que realment tots tenim un destí prefixat del qual no podem escapar.

[...] no hi ha res que sigui començat i acabat d'acord amb la nostra voluntat. Les anècdotes que fan la nostra vida són elaborades d'antuvi i nosaltres hi participem en una proporció molt petita. («La clara consciència», p. 137)

Tots els passos que he de fer avui, el destí els ha previstos per endavant. [...] («La clara consciència», p. 143)

[...] tots els qui tracten d'evadir-se del destí acaben per ésser-ne víctimes. («La clara consciència», p. 148)

el destí juga amb nosaltres («Coses de la Providència», p. 178)

3

De les següents reflexions extretes del llibre, destrieu les que us cridin més l'atenció i, organitzats per tants grups com reflexions hagueu escollit, organitzeu un debat sobre el seu contingut.

[...] la felicitat més perfecta precedeix els mals moments. («La ratlla i el desig», p. 54)

[...] quan s'estimula l'enveja dels altres es comet una mala acció doble: fer néixer un sentiment reprovable i, al mateix temps, trobar-hi complaença. («La ratlla i el desig», p. 54)

[...] un canvi, per petit que sigui, de vegades ens presenta l'altra cara de les coses que ens són familiars. («La ratlla i el desig», p. 58)

[...] sovint ens complaem a bastir muntanyes a base de coses insignificants [...] si la gent no exagerés tant tot tindria millor mesura. («La revolta del terrat», p. 126)

[...] la gent més feliç i més ben tractada per la vida és la que tem menys la mort. («La clara consciència», p. 142)

[...] sovint negligim les coses d'aparença mínima i ens dediquem a exaltar aquelles altres que omplen els ulls pel seu volum. («L'home i l'ofici», p. 151)

[...] l'home s'atrapa en els paranys que estén per als altres («La clau de ferro», p. 206)

[...] la guerra seguia amb una gran empena i [...] hi havia tot el que podien demanar els generals. («Fet d'armes», p. 229)

[...] un pot tenir les creences que vulgui i arribar a cloure's dins els cercles més hermètics («Quieta nit», p. 259)

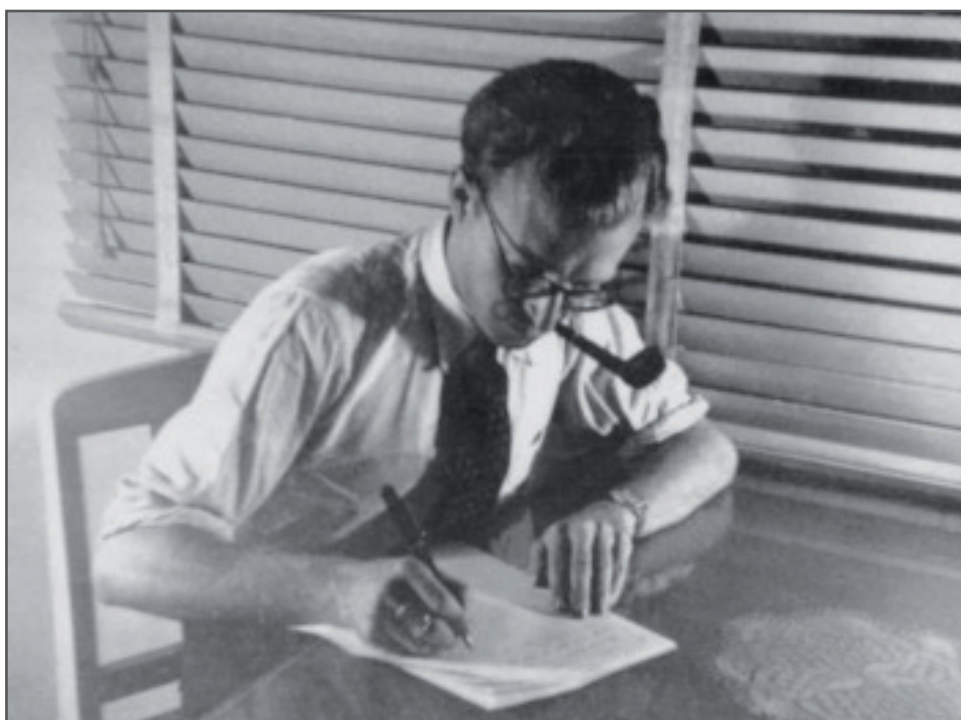
La gent està tan feta malbé pels progressos de la ciència, que no admet més d'un prodigi metafísic per any... («Quieta nit», p. 261)

La moral! [...] És el pes més inútil que pot carregar un home. («Feblesa de caràcter», p. 307)

Les memòries contenen sempre confessions doloroses, que posen a prova la sinceritat de l'autor. («Un crim», p. 315)

Quan un home de bona mena, sense antecedents penals i sense tares, en plena joventut, arriba a matar, és que deu tenir les seves raons. («Un crim», p. 319)

4.7 Una depurada i rica forma. La llengua

 Fons UAB

En l'apartat biogràfic hem vist que Pere Calders s'educa i s'inicia en el món de les lletres en plena consolidació del procés de redreçament cultural i de codificació lingüística plantejats pel Noucentisme. La creació de l'Institut d'Estudis Catalans (1907), entre altres organismes, i la publicació de les *Regles Ortogràfiques* de Pompeu Fabra l'any 1913 van posar les bases perquè els escriptors de la seva generació tinguessin ben presents diversos models literaris i continuessin l'afany de modernització cultural i de revitalització i perfeccionament de la llengua literària. Tot plegat, fins que dictadures com la de Primo de Rivera i Franco no estronquessin tot aquest esforç cultural i lingüístic.

Ja hem vist que el seu pas per l'Escola Mossèn Cinto, sota el mestratge de Josep Parunella, va infondre-li l'amor per la llengua catalana i un rigor formal que no va deixar mai. Tampoc durant els vint-i-tres anys d'exili mexicà, en els quals no només es mostrà sempre fidel a la llengua, sinó que va mantenir en tot moment la riquesa expressiva i una depuració formal ben notables. La prova la tenim en el nivell expressiu que mostren les *Cròniques*.

De retorn a Catalunya (1962) es va trobar amb una llengua castellanitzada i empobrida a causa de la dictadura, fet que va convertir la seva expressió lingüística en el millor tribut per a la salvaguarda de la llengua. Les *Cròniques de la veritat oculta* (1955) mostren un nivell lingüístic depurat i genuí que, en algun cas concret, pot dificultar la comprensió d'alguna part dels textos. És per això que, a l'annex 1 del dossier, trobareu un breu diccionari a partir del significat de les paraules que, en les diferents narracions, hem cregut que podríeu desconèixer.

- 1 Fixeu-vos en aquestes dues apreciacions sobre el llenguatge de les *Cròniques de la veritat oculta* en particular i de l'obra caldersiana en general. En què coincideixen?

Tot això es mou dins una implacable serenitat, amb un estil lúcid, raonat, humà es podria dir, que no es desprèn del llenguatge pla, instrumental, d'intrínseca bellesa.

Joan Triadú, pròleg a *Cròniques de la veritat oculta*

El món literari de Calders ens fascina per la simplicitat plena de fantasia, per la inacabable riquesa d'imatges que conté, per la seva ironia sempre carregada de tendresa, pel seu humor entre ingenu i amarg, pel seu llenguatge tremendament assequible i a la vegada elegant...

Joan Lluís Bozzo

- 2 La gran riquesa lèxica que trobem a les *Cròniques de la veritat oculta* obeeix, entre d'altres recursos, a la derivació de paraules.

a) Indiqueu de quina paraula primitiva provenen les següents: *ensonyat* (p. 78), *encamellant-se* (p. 89), *emmascara* (p. 102), *deseixir-se'm* (p. 181) i *grandolàs* (p. 242).

b) Inventeu ara una frase en què apareguin les cinc paraules primitives.

- 3 En el llibre, l'autor fins i tot es pren la llicència d'inventar-se topònims i noms propis del tipus «Coll d'Àrea» (p. 51), «Santa Lèdia» (p. 67), «Dals» (p. 99), «Domwart» (p. 137), «Yakri» (p. 217), la «mimeolaalleuquis» (p. 232) o el «carrer de les Claus» de Barcelona (p. 269).

Inventeu una explicació per a cadascuna d'aquestes paraules en un hipotètic diccionari o enciclopèdia.

- 4 En altres casos, i sempre en una lletra cursiva que desmarca el substantiu de la resta del text, usa noms propis d'altres llengües, sobretot en francès: «àngel *demodé*» (p. 68), «cinta *roulant*» (p. 106), «gos *basset*» (p. 128), «un professor d'idiomes del *gigot*» (p. 295), «fixada una *demi-vierge*» (p. 301).

Cerqueu ara el significat de cadascuna d'aquestes paraules.

- 5 En alguns contes trobem paraules i expressions que no hem d'interpretar en un sentit literal. Quin diríeu que és el sentit de les que apareixen en negreta?

a) *comprenia tres muntanyes de prestigi europeu* («La ratlla i el desig», p. 53)

b) *per tal de revestir la sorpresa d'una certa brutalitat* («L'any de la meua gràcia», p. 102)

c) *va preguntar-li si era persona de possibles* («L'home i l'ofici», p. 154)

- 6 Una de les habilitats de Pere Calders a l'hora de recrear determinades situacions és servir-se d'un lèxic molt precís per a cada cas. Torneu a llegir «Fet d'armes» (p. 228-230) i feu un llistat de totes les paraules que remetent al camp semàntic de la guerra i dels conflictes bèl·lics.

- 7 I en aquests fragments d'altres contes? Quines paraules remetent al camp semàntic militar?

Després d'aquesta violència inicial tractarem d'organitzar la resistència [...]. Però ja era tard; el jueu no va poder passar del segon pis i retornà amb els vestits esquinçats, escabellat i amb el rostre pàl·lid.

— Estem assetjats! — digué. («La revolta del terrat», p. 131)

— No tenim salvació. Hi ha un adagi militar que diu que plaça assetjada és plaça vençuda. («La revolta del terrat», p. 132)

Noves energies assistiren el nostre combat diari, i cantàrem himnes perquè els enemics comprovessin que no defalliríem mai. («La revolta del terrat», p. 135)

[...] aprofiten qualsevol sensació de benestar a la rereguarda [...] («La clara consciència», p. 141)

[...] amb uns motius de ferro que reproduïen escenes d'una guerra per la possessió de nous mercats. («L'home i l'ofici», p. 156)

[...] va endur-se'm carreres enllà, al seu arbitri, explicant-me el secret d'unes guerres orientals. («El Teatre Caramar», p. 181)

8

En el següent fragment d'«El Teatre Caramar» el narrador es val de la combinació de dos camps semàntics (les parts del cos humà i els elements del Teatre) per explicar l'experiència que viu abans que comenci l'espectacle. Llegeix el fragment següent i completeu la taula de sota amb els exemples dels dos camps semàntics.

Recordo uns grans ulls de color verd, amb l'aranya central del Teatre Caramar a la nineta, i unes pestanyes llarguíssimes, que passaven per damunt de les cadires, venien fins a mi i se'm menjaven la cara. De sobte, tot el teatre va omplir-se de llum i un cop de timbal va anunciar quelcom. Vaig saltar de la cadira, posant-me la mà al cor i fugint dels ulls. La dama que m'estava enamorant va fer una rialla que s'hauria sentit de tot arreu de la sala encara que el teatre hagués estat més gran. Per un moment, vaig sentir-me al descobert, desemparat, a mercè de la pietat ciutadana; tothom em va mirar, i més de sis-cents dits m'assenyalaren. (p. 186)

Parts del cos humà	Elements del teatre

9

En el següent fragment, el narrador fins i tot ens precisa el veritable sentit d'una paraula per tal que la sinonímia no ens confongui com a lectors.

Aquella dona va prendre de seguida la iniciativa del joc, i m'encantava; però no m'encantava de satisfacció, sinó que em prenia la voluntat, com fan les serps amb els ocells. («El Teatre Caramar», p. 186)

Reescriu les frases següents substituint les paraules subratllades pels sinònims respectius, de manera que no perdin el sentit original.

Es deixondeix estirant els braços, com tantes i tantes persones normals, i, ben bé de passada, aparta el petit escrúpul [...] («La consciència, visitadora social», p. 66)

M'oferí casa seva i s'acomiadà amb una polidesa que denotava bona criança. («El principi de la saviesa», p. 83)

[...] amb les monedes engrapades i les mans a la butxaca de l'abric, vaig sortir al carrer, en plegar, submergit en un gran entendrimt. («L'any de la meva gràcia», p. 101)

La senyora el fuetjava amb la troca que tenia més a mà i li deia: [...] («L'home i l'ofici», p. 161)

Altres vegades, s'inclinava pels qui creien en documents amagats, i actuava com si els donés la raó. («La clau de ferro», p. 200)

Jo procurava animar-lo, explicant-li acudits, però em sembla que no m'escoltava. («Una curiositat americana», p. 248)

L'alemany m'expressava la seva temença que els ossos no li malmetessin la màquina. («Les mans del taumaturg», p. 292)

Un xicot de carn i ossos que contemplava el meu estupor amb posat sorneguer [...] («El geni magiar», p. 302)

—No siguis beneit i llença aquesta andròmina. Ja ets gran i hauries de tenir més seny. («Raspall», p. 313)

Imaginem l'acusat arribat a Reus i experimentant alguna sensació que l'incita a matar. («Un crim», p. 318)

10

Expliqueu amb les vostres paraules el sentit de les següents frases fetes.

- *Déu tanca una porta i n'obre una altra.* («El principi de la saviesa», p. 82)
- *El vostre gos n'ha fet una com un cove.* («La revolta del terrat», p. 127)
- *Plaça assetjada, plaça vençuda.* («La revolta del terrat», p. 132)

11

Un altre dels trets que sorprenen a les *Cròniques de la veritat oculta* és l'ús sovintejat dels pronoms neutres «això» i «allò», gairebé sempre entre cometes. Al marge de les trames de cada conte, substituïu els següents pronoms neutres per sintagmes nominals que s'hi adiguin.

d) [...] *no em sé avenir que en un marc com aquell pogués passar-hi «allò».* («La ratlla i el desig», p. 54)

e) *Tu queda't aquí, vigila «això» i espera'm.* («La ratlla i el desig», p. 61)

a) *«Allò» que no entenc —digué— és que si el vostre desig era trobar la casa [...] «La ratlla i el desig», p. 62)*

b) *Jo ja havia sentit dir allò, com tothom, i em va semblar que me n'anava a dormir amb l'ànim tranquil.* («El principi de la saviesa», p. 77).

c) —*I no heu trobat res més? Cap tros de «cap cosa» que pogués fer joc amb «això»?* («El principi de la saviesa», p. 79).

d) *Per dir-me «allò» m'havia cridat amb tanta urgència?* («La clara consciència», p. 149).

e) *Au, au! No cal que fem durar més «això».* («Coses de la Providència», p. 172).

f) —*Que és d'interès nacional, això?* («L'arbre domèstic», p. 221).

g) *Això va passar-me en el transcurs del segon viatge a la capital hongaresa.* («El geni magiar», p. 296).

12

En els seus contes, Pere Calders fa ús d'una abundant adjectivació per tal de presentar els personatges amb una gran riquesa de matisos, més que físics, de caràcter.

a) Llegiu el següent fragment i, un cop col·locats a la taula de sota tots els adjectius, completeu-la amb les variacions de gènere i nombre.

La mateixa mena de bata blanca fins als peus, amb una roba de punts lluminosos que el fa pensar en la manera com s'interpreta la neu en els aparadors nadalencs, i els cabells rossos a la romana, amb el caient senyor de sempre. Li repassa amb la mirada les galtes rosades, les pestanyes llargues i, penjant del braç dret, el conegut maletí de pell vermella. Com cada vegada, a desgrat de trobar-ho ell mateix estúpid, se li acudeix un qualificatiu francès que li sembla el més definidor de tots: és un àngel *démodé*. («La consciència, visitadora social», p. 68)

Masculí singular	Femení singular	Masculí plural	Femení plural

- b) En aquest fragment, «senyor» actua com a adjectiu de «caient». Inventeu una frase amb cadascuna d'aquestes paraules en què tinguin una categoria gramatical diferent.
- c) Feu el mateix amb els adjectius «blanc», «romana» i «franceses».

13 En el conte «Història natural» se'ns diu que la ciutat tropical on va a parar el protagonista...

Era una ciutat asfaltada, amb construccions a l'americana i semàfors a cada xamfrà, policies de carrer, uns tramvies que anaven bé i un servei de cultes que omplia folgadament les necessitats dels habitants i de la gent que els visitava. (p. 231)

Reescriuiu ara dues vegades aquest mateix paràgraf canviant tots els complements de nom de manera que se'n derivi, primer, la descripció d'una ciutat pròpia d'un país subdesenvolupat on regna la pobresa i, després, una ciutat amb tota mena de luxes on tothom viu a cor què vols.

Seguiu aquest exemple en el cas de la ciutat pobla: Era una ciutat polsosa, amb construccions de fusta i de llauna i ni un sol semàfor als carrers...

14 A «Una curiositat americana», el senyor de Colòmbia que arriba a la casa es presenta amb les següents expressions: *persona molt polida, d'una correcció que portava com un pes i preocupació a favor de l'elegància.* (p. 243-244)

- a) Substituïu-les en cada cas per un adjectiu masculí singular d'una sola paraula que vulgui dir el mateix.
- b) Feu-ne ara la derivació en femení singular, masculí plural i femení plural.

15 A «Les mans del taumaturg», a l'hora de descriure la galeria il·luminada que li distreu l'atenció, el narrador usa una abundant adjectivació. Llegiu des d'*Aquella galeria...* (p. 277) fins a *...flors autèntiques* (p. 278) i extraieu tots els adjectius i complements de nom que fa servir, a partir dels diferents objectes que detalla, acompanyats pel nom que qualifiquen.

16 Per fer-nos una idea ben aproximada del que vol subratllar-nos, l'autor de les *Cròniques de la veritat oculta* es val en moltes ocasions de les comparacions. A «El geni magiar» el protagonista descobreix de sobte una noia en un balcó.

a) Llegiu des de *Passejant els ulls amunt...* fins a *...tres quartes parts de la cara* (p. 298) i completeu la taula de sota a partir de tots els referents amb què la compara.

Tret físic	Comparació
Era fina com un...	
Lluïa un rímel rígid que convertia les pestanyes en una...	
Tenia la boca petita com un...	
i uns ulls de...	

b) A continuació, feu a la inversa. A partir dels referents amb què ha comparat els trets físics de la noia, afegiu els noms a què podrien complementar.

- Era un/a _____ com un maniquí de gran basar.
- Tenia un/a _____ com una pinta espessa.
- Era un/a _____ com un forat de pany.
- Tenia els/les _____ de color d'ostra.

17 Una de les característiques evidents dels contes de Pere Calders és la gran quantitat d'accions verbals que presenten, de manera que les trames són de tot menys estàtiques i, en conseqüència, la narració és molt àgil.

Llegiu el següent fragment i, després de fer un llistat de totes les formes verbals, indiqueu en cada cas la persona gramatical, el nombre, el temps verbal, el mode i l'infinitiu. Assenyaleu també l'única perífrasi verbal.

»Vaig casar-me així que es presentà l'avinentsa, i, com que en aquell temps no tenia gaires maldecaps, el meu fou un casament per amor. És cosa sabuda que la Providència vetlla en aquests casos, i, tot just acabava de prendre nou estat, un gran terratinent contractà els meus serveis. Una de les finques comprenia tres muntanyes de prestigi europeu, i ell feia temps que tenia llogada una brigada per a fer uns alçaments, la naturalesa dels quals no detallaré perquè he observat que això causa fatiga als profans. I s'esdevingué que la persona que dirigia els treballs va tenir diferències, per una seva manera de fer, amb l'amo de les terres, i aquest, que era un home irritable, va acomiadar-lo. (*«La ratlla i el desig»*, p. 52-53)

18 A «Una curiositat americana», un cop l'ha ferit amb un tret de pistola, el protagonista li aconsella que faci una sèrie d'accions per refer-se del mal tràngol que està passant. Primer mira de curar-lo amb els medicaments que té per casa i, després, li dóna una sèrie d'ordres.

- a) Cerqueu a les pàgines 245 i 246 els verbs en forma imperativa que denoten el que vol que faci.
- b) Passeu ara aquestes formes verbals en imperatiu a la forma d'infinitiu, primer, i, després, de participi.

19 Amb l'ajuda del vocabulari que trobareu a l'annex 1 del dossier, indiqueu a quin camp semàntic pertanyen les paraules següents, extretes de les *Cròniques de la veritat oculta*.

marriment (p. 47), *mitenes* (p. 48), *peanya* (p. 48), *agrimensor* (p. 52), *terrinent* (p. 53), *llinda* (p. 60), *cavil·lació* (p. 61), *basament* (p. 63), *mansarda* (p. 66), *domàs* (p. 70), *borra* (p. 70), *urc* (p. 70), *malapte* (p. 71), *consirosa* (p. 75), *quiromàntic* (p. 93), *persignador* (p. 99), *anodí* (p. 100), *comandari* (p. 105), *sostremort* (p. 106), *cretona* (p. 107), *maneguí* (p. 107), *pusil·làtime* (p. 128), *repatani* (p. 130), *uixer* (p. 142), *atrabili·ària* (p. 146), *cot* (p. 157), *troca* (p. 161), *randes* (p. 203), *lassitud* (p. 273), *taumaturg* (p. 273), *vacuïtat* (p. 287), *taujà* (p. 306), *mansuetud* (p. 317)

Estats de la persona	Noms / Oficis	Elements arquitectònics	Vestuari	Caràcters / Formes de ser

20 Pere Calders va estar-se vint-i-tres anys a Mèxic sense renunciar mai a la seva llengua i cultura. Organitzeu un debat a l'aula entre els que creieu que va actuar correctament i els que penseu que, per deferència al país que el va acollir més de dues dècades, hauria pogut escriure contes també en castellà.

21 Un cop llegides i analitzades les *Cròniques de la veritat oculta*, ha arribat el moment de provar d'escriure un conte al més pur estil Calders, a partir de les pautes següents:

- Situeu l'acció en un ambient urbà.
- Narrador-personatge en primera persona.
- Un fet insòlit trasbalsa la situació d'estabilitat inicial del protagonista i origina una tensió entre la realitat quotidiana i material, en la qual tot obeeix a unes normes, i la realitat màgica en la qual té cabuda l'imprevist, la fantasia, els prodigis i la transgressió de qualsevol mena de codi.
- Inventeu l'escenari on té lloc la història, començant pel nom.
- Hi han d'intervenir personatges com la portera, la promesa, un milionari, una dona amb poders sobrenaturals provinent de l'altra punta del planeta i un guàrdia urbà.
- La trama ha de girar al voltant d'uns peus i de la història que s'amaga al darrere.
- Utilitzeu recursos com la paradoxa.
- Manteniu un to irònic en tot moment.
- Feu que hi hagi algun fet que provoqui reflexió, que faci pensar el lector.
- Escriviu el conte d'una manera fluïda i planera.
- Que els personatges actuïn segons els patrons de la bona educació, fins i tot en les situacions més absurdes.
- Procureu que el desenllaç us descol·loqui, en primer lloc, a vosaltres mateixos.
- Feu córrer molt la imaginació.
- Un cop enllestit, llegiu-lo als vostres companys en veu alta.

Annexos

ANNEX 1: Breu lèxic

«El desert»

marriment (p. 47): estat del qui està abatut per la tristesa, la malenconia.

opacant (p. 47): sense deixar passar la llum, oposat a transparent, que no fa llum, que no té la brillantor habitual.

tedi (p. 47): molèstia causada per la continuïtat o repetició d'una cosa que no interessa.

abalalteix (p. 47): endormisca, ensopeix.

peanya (p. 48): pedestal, tarima d'obra o de fusta.

orejar (p. 48): exposar a l'acció de l'oreig, de l'aire; airejar.

encofurnada (p. 48): situada en una cofurna, en un lloc fosc i estret.

ble (p. 48): cordó, cinta, feix de filaments (de cotó, de cànem, etc.) posat a l'interior dels ciris, les candelles o les bugies, o bé al bec dels llums d'oli, de petroli, etc. per tal d'obtenir-ne llum una vegada iniciada la ignició.

mitenes (p. 48): guants sense dits, o amb els dits escapçats, per a resguardar del fred la mà sense impedir el tacte i el treball lliure dels dits.

deixondeix (p. 48): fa sortir d'un estat d'ensopiment. Desperta, fa sortir d'un estat d'indolència, de peresa.

Simun (p. 49): vent molt calent, sec i sufocant, que bufa ocasionalment sobre els deserts d'Àfrica i d'Àfrica.

s'aclofa (p. 50): es va abaixant progressivament.

«La ratlla i el desig»

agrimensor (p. 52): persona que té per ofici mesurar els terrenys, apamadora.

avinentesa (p. 52): ocasió, oportunitat.

terrinent (p. 53): posseïdor de terres.

quimeres (p. 53): creacions imaginàries de l'esperit que hom pren per una realitat.

vaiverejar (p. 55): anar d'un costat a l'altre sense cap objecte determinat.

albirar-me (p. 57): veure de lluny (alguna cosa) sense distingir-la bé.

llinda (p. 60): fusta o pedra travessera que clou la part superior d'un portal o una finestra i que descansa sobre els muntants.

cavil·lació (p. 61): consideració fixada (en alguna cosa) amb excessiva subtileza o suspicàcia.

camafeu (p. 62): gemma tallada al relleu, especialment en una pedra (ònix, etc.) que té capes de color diferent.

basament (p. 63): conjunt de la base i el pedestal d'una columna.

«La consciència, visitadora social»

mansarda (p. 66): tipus de coberta els vessants de la qual presenten una línia trencada formada per la intersecció de plans inferiors molt inclinats amb uns altres de superiors i de poca inclinació.

osca (p. 67): tall, regata, buit, etc., que trenca la continuïtat i que és fet en una peça, un objecte, etc., amb finalitats diverses.

pèl de marta (p. 67): pèl d'un gènere de mamífers de l'ordre dels carnívors i de la família dels mustèlids (*Martes sp*), de pelatge burell, amb una gran taca groga a la gorja.

filípica (p. 69): discurs violent contra algú.

borra (p. 70): fibra curta de qualsevol matèria tèxtil procedent de les operacions de batanatge, cardatge, pentinament, etc., considerada com a rebuig.

domàs (p. 70): teixit de seda, d'un sol color, amb una sola trama i un sol ordit i la decoració obtinguda per l'alternança de setí per ordit i setí per trama.

urc (p. 70): orgull, tarannà altiu i arrogant.

llos (p. 70): tall dels instruments d'acer, com ara relles, cànecs, escarpres, etc.

malapte (p. 71): mancat de destresa, d'aptesa.

òmnibus (p. 71): carruatge públic destinat a portar un nombre relativament gran de passatgers.

craquejar (p. 71): cruixir de la grava en ser trepitjada.

bleix (p. 71): acció de bleixar, respiració cansada.

«El principi de la saviesa»

innòcues (p. 73): innocents, senzilles, que no fan cap mal.

rapisseria (p. 74): voluntat de robar, de prendre alguna cosa.

consirosa (p. 75): pensarosa, absorbida per un pensament, per una preocupació.

commiseratiu (p. 76): que demostra sentiment de pietat pel mal d'una altra persona.

de bursada (p. 78): d'un cop, ràpidament.

deixes (p. 79): deixalles.

vanadi (p. 81): metall de transició semblant a l'argent pel seu color i brillantor.

unció (p. 81): devoció i recolliment.

mentó (p. 86): prominència de la cara corresponent a la mandíbula inferior.

plasenteria (p. 88): burla lleugera que hom diu o fa per divertir.

lassitud (p. 88): cansament, fatiga.

encamellant-se (p. 89): amb les cames a banda i banda.

esmorteïa (p. 90): feia menys viva una cosa, menys intensa o violenta.

tort (p. 91): dany causat indegudament a algú.

quiromàntic (p. 93): dedicat a l'art d'endevinar el passat d'una persona o de predir-li el futur mitjançant l'examen de les línies, prominències i altres trets de la mà.

promiscuïtat (p. 96): barreja de coses molt diverses entre elles.

«L'any de la meva gràcia»

persignador (p. 99): dit d'aquell que persigna, que fa un senyal a persones o coses amb els dits. Per exemple, el senyal de la creu.

falòrnia (p. 100): idea errònia, raó feble, predicció gratuïta que hom dóna com a incontrovertible, com a decisiva, com a cosa segura.

anodí (p. 100): inofensiu i ineficaç, que no fa mal ni bé, sense cap interès.

emmaskara (p. 102): mascara; taca de carbó, de sutge.

eixamorats (p. 103): en el sentit de deixats portar, de tocats per una gràcia que s'ha anat introduint en els humans poc a poc.

esbullar (p. 104): enredar, barrejar.

comanditar-me (p. 104): sostenir-me com a aportador de fons.

infatuat (p. 105): ple de presumció, de vanitat infundada.

eixalat (p. 105): sense poder actuar com voldria, com si li haguessin tallat les ales.

comanditari (p. 105): soci que aporta fons a una empresa, sense més responsabilitat.

cretona (p. 107): teixit fet amb fils gruixuts de cotó.

maneguí (p. 107): adorn de tela o puntes que es posa al voltant del puny.

«La ciència i la mesura»

propi (p. 111): persona enviada expressament per a una comanda, missatger.

filantropia (p. 112): amor envers els altres homes, envers el gènere humà.

teodolits (p. 112): instruments de precisió per a mesurar angles horitzontals i verticals.

folgança (p. 113): festa, repòs del treball. Temps de diversió.

report (p. 115): informe en el qual es donarà compte dels fets.

enardir-se (p. 117): excitar-se fortament per a la lluita.

bleix (p. 119): sense gairebé respiració. Amb la respiració cansada.

«La revolta del terrat»

gomboldà (p. 121): tingué sol·lícitament cura d'algú.

esvanida (p. 126): sense coneixement.

pusil·lànime (p. 128): d'ànim feble i tímid.

repatani (p. 130): tossut, difícil de convèncer.

atuir (p. 132): deixar com morts.

quàquers (p. 134): membres de la Societat dels Amics, fundada a Anglaterra al segle XVII, caracteritzada pel refús als sagraments i a la jerarquia i pel seguiment de la llum interior.

«La clara consciència»

sostremort (p. 136): golfa no aprofitable a causa de la poca separació entre el sostre més alt de l'edifici i la teulada o coberta.

magnòlia (p. 136): gènere d'arbres de la família de les magnoliàcies, de fulles simples, alternes, el·líptiques, coriàcies i d'un verd fosc brillant i de flors molt vistoses.

fèrula (p. 139): estructura rígida, generalment de metall amb protecció de cotó, que s'empra per a immobilitzar una part del cos fracturada, luxada, o a la qual convé repòs.

uixer (p. 142): porter de palau o de tribunal o de certes assemblees importants; en aquest cas, d'una conselleria.

atavisme (p. 143): aparició en un individu d'un caràcter presentat per un avantpassat llunyà i desaparegut en els avantpassats immediats o pròxims.

bruit (p. 145): brogit, remor.

ardit (p. 145): artificio emprat per a aconseguir alguna cosa, especialment per a enganyar l'enemic, estratagema.

atrabiliària (p. 146): de caràcter difícil.

ensulsiada (p. 147): esfondrament de terres, roques, parets, etc.

ressorts (p. 147): allò que dóna impulsió a alguna cosa.

«L'home i l'ofici»

murrieria (p. 151): reflexió hàbil per aconseguir el que es vol, sagacitat.

apologia (p. 151): defensa o lloança d'alguna persona o cosa.

avidesa (p. 152): desig immoderat d'alguna cosa.

decandia (p. 153): perdia la força, la vigoria.

oprobi (p. 154): deshonor públic.

cèdula (p. 154): document oficial on constaven les dades personals d'un individu, que era usat com a document d'identitat.

cot (p. 157): antiga peça de vestir llarga amb mànigues, semblant a una bata o casaca, utilitzada per homes i dones.

bonhomia (p. 157): condició de qui és bon home.

corsecar-me (p. 159): consumir-me, perdre la vitalitat.

troca (p. 161): madeixa de fils.

coudinar (p. 162): joc d'infants que consisteix a fer com si cuinessin.

«Coses de la providència»

capgirells (p. 167): canvis sobtats de situació, de fortuna, ruïna...

las (p. 167): fatigat, cansat.

plasteria (p. 169): paraula o frase agradable, divertida, jocosa, o burla lleugera que hom diu o fa per divertir.

galifardeus (p. 170): bordegassos, capaços de fer-ne de totes.

planeta (p. 173): destí o curs predestinat de la vida de cadascú.

lirona (p. 174): beneita.

mentó (p. 175): prominència de la cara corresponent a la mandíbula inferior.

manyagement (p. 177): com si li l'afalagués.

«El teatre caramar»

antuvi (p. 180): en un primer moment, abans que res.

deseixir-se'm (p. 181): es va desprendre d'ell de cop i volta, se'n va separar.

atuïdes (p. 182): com si estiguessin mortes pel cop rebut.

filantròpiques (p. 184): derivades només de l'amor cap a l'ésser humà, sense interessos econòmics.

acalaria (p. 185): abaixaria els ulls, els dirigiria cap avall.

crepitaven (p. 186): feien una sèrie de sorolls secs i repetits.

miralleigs (p. 187): jocs de llumetes projectades per efecte de petits miralls.

tabola (p. 188): una nit de gran diversió en què la gent es diverteix sorollosament.

circumspecció (p. 189): amb un gran mirament pel que es diu i pel que es fa.

«La clau de ferro»

endebades (p. 193): en va, inútilment.

baules (p. 196): anelles d'una cadena.

trenar i destrenar (p. 197): formar trena amb la cadena i desfer-la tot seguit.

espires (p. 197): cadascuna de les voltes d'una espiral o d'una hèlix.

randes (p. 203): puntes fetes amb fil gruixut.

captinença (p. 204): amb un comportament i una conducta adequats, apropiats.

comminar (p. 208): amenaçar algú amb una pena.

manyaguesa (p. 209): acaronant-lo.

«El problema de l'índia»

garneu (p. 214): amb astúcia i mala intenció.

«Els catalans pel món»

tedi (p. 218): molèstia causada per la continuïtat o repetició d'una cosa que no interessa.

«Cada u del seu ofici»

jeia (p. 223): manera com una persona sol tractar les altres. Ser de bona jeia és portar-se bé amb els altres.

«L'esperit guia»

deseiximent (p. 224): de manera airosa, sense cap problema.

quimèrics (p. 227): imaginaris, irrealis, il·lusoris, impossibles.

«L'“hedera Helix”»

bonior (p. 241): remor sorda i contínua que mou un abell, una multitud de persones, etc.

«Una curiositat americana»

de bursada (p. 246): aixecar-lo de cop, amb una estirada.

desesma (p. 251): manca d'esma, de fer instintivament alguna cosa.

«Quieta nit»

desentumir-se (p. 254): fer-se sensible el cos i que no s'entumeixi més a causa del fred.

proselitisme (p. 260): fer adeptes de les seves idees o costums.

afuament (p. 261): incitant la seva hospitalitat, remarcant-la.

«El geni magiar»

epicureisme (p. 297): doctrina d'Epicur que centra el fi humà suprem en el plaer que hom pot aconseguir a través de l'autarquia i l'ataràxia.

deixondir-la (p. 299): fer-la sortir d'un estat d'ensopiment.

balba (p. 299): que executa amb dificultat i imperfectament els moviments que li són propis.

teodolit (p. 301): instrument de precisió destinat a mesurar angles horitzontals i verticals.

filiformes (p. 301): que tenen forma de fil.

«Les mans del taumaturg»

taumaturg (p. 273): faedor de miracles.

lassitud (p. 273): cansament, fatiga.

diorama (p. 274): espècie de decoració teatral en la qual, mitjançant telons, bambolines i figuretes, hom fa una representació corpòria d'una escena, d'una situació, d'un fet històric, etc. amb sensació de volum, atmosfera, profunditat i llum.

autoòmnibus (p. 274): autobús.

arabesc (p. 274): decoració artística basada en espirals i línies distortes i entrecreuades que formen composicions harmòniques.

deglució (p. 275): pas de substàncies des de la boca fins a l'estómac.

prebendes (p. 275): porcions donades als canonges i monjos subjectes a una mesa o administració conjunta de béns.

epigastri (p. 276): regió superior i mitjana de l'abdomen, que correspon a la zona de l'estómac.

bibelot (p. 278): petit objecte decoratiu.

percaçar (p. 279): cercar amb ardor, perseguir la consecució d'alguna cosa.

galvana (p. 280): mandra.

taujana (p. 281): sense malícia.

samovar (p. 282): atuell, generalment de coure, originari de Rússia, per a tenir sempre a punt aigua bullent, sobretot per a fer el te.

neurastènia (p. 285): malaltia nerviosa caracteritzada pel cansament físic i psíquic, per la incapacitat d'esforç i atenció i àdhuc per una certa irritabilitat.

vacuïtat (p. 287): buidor.

«Feblesa de caràcter»

taujà (p. 306): dit d'una persona rústica bonhomiosa, sense malícia, no gaire intel·ligent.

«Un crim»

mansuetud (p. 317): de condició suau, dòcil, dit de l'animal no brau, no esquerp o de la persona plàcida, pacient.

ANNEX 2: Pròleg de Joan Triadú a la primera edició de *Cròniques de la veritat oculta* (editorial Selecta, 1955)

El Premi "Víctor Català" d'enguany acaba, es pot dir, d'ésser atribuït a l'autor d'aquest llibre per decisió unànime d'un Jurat del qual jo formava part. Això sol m'estalviaria tot comentari perquè un veredicté d'aquesta mena no en necessita. Però d'altra banda el goig que em va produir el desenllaç del certamen m'afectava —ho dic amb un egocentrisme bastant comprensible que espero que se'm perdonarà— a mi mateix, car entre altres valors pels quals vaig apostar en la meua "Antologia de Contistes Catalans", figura Pere Calders, que ara, quatre anys després, a la vora cinc, de la publicació d'aquella obra, rep una consagració tan important. De la mateixa manera que aleshores, com diré a continuació, només coneixent alguns dels contes de tot aquest volum vaig afirmar que ens trobàvem davant un prosista de gran transcendència, ara, que tenim l'ocasió amb aquest llibre de veure reunida una gran part de la seva obra, crec que el nostre petit però addicte públic, atent i curiós, se sorprendrà de trobar-se amb un nou nom que des d'aquest moment es converteix en un dels fonamentals de la història, ja prou notable i rica, de la narrativa catalana moderna.

I

No conec personalment Pere Calders. La nostra amistat, traçada amb aèria insistència sobre l'Atlàntic, no s'ha escomès encara amb el xoc de la presència directa. Som dos éssers del nostre temps, ell més vell que jo, separats injustament per tot allò que ni ell ni jo no podíem evitar i que ni tan sols compartírem del tot. ¡Qui sap si per carrers foscos, d'alarma, ens havíem creuat, o per trens lents, atapeïts i obscurs, llavors que ell arrossegava un actiu destí i jo era un noi! Però tant se val: què n'hauríem tret —ell un home, jo un noi— aleshores, de trobar-nos!

Ara l'encontre ens ha vingut a punt. No sé exactament —n'hauria de fer memòria— quan començà la nostra correspondència, però sé que fou a l'entorn dels contes que jo li volia per a l'esmentada Antologia. N'havia llegits un parell a la "Revista de Catalunya" i ja en vaig tenir prou. Fou com la revelació de tot un aspecte de la nostra literatura. Després, les seves cartes anaren arribant lentament, amb aquella lletrota d'infant que sembla arrencada d'un plànol amb corbes de nivell.

Quan hi hagué prou confiança li vaig demanar que em deixés llegir altres coses. Així es reuní la major part d'aquest recull. Llavors, en parlar d'editar-ho, vingué el desig, quasi el manament, que jo li fes el pròleg.

Tot un seguit de circumstàncies m'han portat, doncs, a presentar aquest llibre, ja premiat ara. ¡Que la ventura segueixi acompanyant-lo i arribi a l'autor: que ell senti des d'allí, de l'alta planura entre mars, el petit batec del full, girat, en la nit íntima, pel lector desconegut, en aquesta nostra riba nocturna!

Jo ara sóc, suposem-ho, el lector desconegut que es mira Pere Calders de lluny, com si el seu nom fos només un nom, a l'encapçalament d'un llibre com un altre. No sé res de res més, i llegeixo aquests contes, sovint d'una revolada, entre feines, converses, música i vents. La ciutat es mou o descansa al meu voltant, en mi mateix. Una estona de lectura és una treva.

Llegeixo, però, a l'atzar. Els primers dos o tres contes amb què topo em fan creure que es tracta d'obres humorístiques, contades amb molta imaginació, però amb un aire d'assossec, de certa bonhomia, de bell sentit comú. És un estil de gravetat catalana, franca, contundent.

Aniré més enllà, encuriós, i el que em sorprèn tot seguit és la fantasia. Homes que es mouen amb una aparent normalitat entre fantàstiques possibilitats, de les quals treuen partit sense meravellar-se'n. Sembla que diguin: "La veritat? Deu ésser la veritat oficial, o la veritat vulgar, la veritat lògica, racional..." Ells en tenen una altra. Són éssers creats per mitjà d'un poeta, quasi criatures indirectes de Déu. He de rectificar, doncs, la primera impressió: hi ha quelcom més que humor, i àdhuc que sàtira, en tot això. L'esperit,

potser, resta al fons, per tal de donar el to, el color, el sosteniment de la superfície primera, per la qual passa el lector a submergir-se. Cal saber, doncs, de quin esperit es tracta: ¿versàtil, fantasiaire, iconoclasta, banal, filosòfic, transcendent, tràgic, ocultista? ¿Cal fiar-se de tant de treball llis, segur, arquitecturat, perfecte?

Però, a més, no sembla, a mesura que hom llegeix, que hi hagi sempre el mateix propòsit; hi ha, això sí, la mateixa tibant sensibilitat, una personalitat exacta, extraordinària, però esmerçant-se, de vegades, més per alt, com distreta o divertida, com si hagués fet la descoberta que, al cap i a la fi, al món hi ha de tot. Per això té una vaguetat patètica, molt humana, aquesta munió de peripècies, de sorpreses, de personatges estireganyats, soferts, que, eternament girats cap al seu món, van units, sotmesos a la indefinible unitat de l'art.

Vaig, doncs, a la recerca de l'esperit i a empaitar tots aquells interrogants. Nos contes revelen potser un drama, unes commovedores petites tragèdies, sensacionals si bé es mira. Només que sembla com si fossin tragèdies somniades o personatges de palla i de paper, de filferro, serradures i parracs, estranyament conjuntats, i vibràtils, igual en tot als humans, però no humans, que se'ns demostren mortals i dolorosos fins en la sang vermella que els fuig, però una sang més clara, més freda, de gust químic absurd. Verament, sé que això no és banal ni versàtil i em faig un retret a mi mateix d'haver pensat tan sols en un esperit així. Tampoc el mot fantasiaire no m'hi va bé, i del banal ni parlar-ne. Fins i tot, la iconoclàstia no s'explica entre tanta comèdia sobrenatural.

Per fi, amb més cautela i més interès que mai, emprenc els contes més llargs. Aprofito un viatge monòton en un tren elèctric tolerable, al capvespre. Passen petites ciutats d'estiuieg, de tauleta i regadora, desertes a l'hivern; desfilen una colònia fabril i un monestir. Llegeixo, amb prou feines distret pels moviments de la gent, per qui se'n va a cops d'abric, per qui arriba esbufegant i se senya. El llum és alt, centrat al passadís, i fa una claror somorta. Sento que m'envaeix aquella entrada inexplicable de la poesia. Estic llegint, ho sé, les millors pàgines d'aquest home, l'autor. Em quedo —ara ja ho he destriat bé— amb la seva profunda filosofia, lírica i tràgica, amb la seva transcendent solitud, i sobretot amb la seva tragèdia espectral, vivent, més actual que un mal somni...

II

He volgut evocar les etapes d'una lectura qualsevol, amb imatges imprevistes de la primera escomesa. El llibre —les quartilles, diguem-ho clar— reposa ací. Però l'obra té els seus contorns i no crec que se la pugui limitar, i molt menys dissociar-la. Tractaré, però, d'agrupar-ne aspectes, per l'ordre que he insinuat adés; és a dir: l'humor, la imaginació i el que, amb permís, anomenaré la "comèdia sobrenatural".

Un gran crític nostre es referí a l'actitud humorística en aquests termes: "l'única humanament inventada que facilita el màxim humanament possible d'incomprensibilitat amb el mínim humanament possible de dolor". Carles Riba en dir això centrava definitivament la qüestió, i també per a aquesta obra d'ara. L'humor d'alguns d'aquests contes de Pere Calders no és necessari comprendre'l i el no comprendre'l no fa patir, si s'entén per comprensió la recerca d'una intenció secreta i la seva revelació. Però és evident que aquest humor no pretén cap de les tres coses més habituals en altre temps: divertir, descriure els costums, o millorar la humanitat. Es tracta, al contrari, rotundament, d'una obra d'aquest temps, del nostre. Això no vol dir que no diverteixi, que no descrigui, ni tampoc, en darrer terme, que no millori la condició humana: els camins de Déu van més enllà de nosaltres.

Però l'acidesa d'espadatxí amb què són tractats aquests episodis violents o fantàstics ha fet a miques el sentimentalisme carrincló, i també, i això val encara més, la sornegueria reservada i burleta, des de la rural a la senyorívola o cínica, dels cultivats de casa nostra.

Sense la imaginació, però, aquest humor no existiria. La poderosa personalitat de Pere Calders té aquí quelcom del dibuixant i del filòsof. És el solatge de tota la seva obra, tan austera i tan rica. Els prodigis hi són contats amb la més esfereïdora naturalitat, sense un gest d'amargor ni de fals estoïcisme, al con-

trari, és la meravella posada a l'abast del reflexiu ciutadà, el contraheroi de tot aquest inoblidable teatre vivent. Tant se val que es tracti d'esperits ben enraonats i posats en un destret, com d'un tigre a la cuina o un arbre al menjador: la resposta, sigui d'un cap d'estació, de la portera o d'un comissari, és sempre la mateixa. Respecteu l'ordre existent –ve a dir–, deixeu que el tren descarrili cada matí, que les feres facin niu sota els fogons i que l'arborescència us esbotzi el pis. L'home senzill no pot fer res contra això. De vegades el malentès no té gran transcendència, encara que de fet un transatlàntic encalli en una illota amb vuit-centes persones a bord o que desapareguin dues noies, d'altra banda ben lliures de fer-ho.

Tot això es mou dins una implacable serenitat, amb un estil lúcid, raonat, humà es podria dir, que no es desprèn del llenguatge pla, instrumental, d'intrínseca bellesa.

Quan aquestes forces i aquesta saviesa es conjunten, en els moments més vastos i més profunds d'una vida, hi ha, entre l'humor i la fantasia, tot transcendent a un pla sobrenatural, aquests contes extraordinaris encapçalats per "El desert". Un per un revelen una visió originalíssima del món, explicada amb clàssica objectivitat i amb positiva tendresa.

Així arribem al testimoni de la poesia. Hi ha en aquestes altes creacions —sobretot en "La ratlla i el desig", en "El desert" ja esmentat i en d'altres del mateix to com "La ciència i la mesura"— una simplificació extraordinàriament subtil de tota la infinita varietat espiritual i concreta de l'univers; i és una síntesi tan sàvia i colpidora que només es pot explicar per poesia. ¿I què és sinó poesia l'espectacle ombrívol, quasi lívid, i tanmateix tan definit, de l'home que es perd al mig de la vida entre una estrella que promet i una certesa que el domina? ¿Què són sinó poesia aquestes ratlles entre tantes, en una descripció que vol ésser justa, arquitectònica, científica podríem dir?

"Caldria explicar la cambra, però hi ha coses que són realment inexplicables. La persona que s'acostés més a fer la seva descripció la descriuria així: era una cambra gran com l'ala d'un mercat, sense parets que la dividissin interiorment. Els tres compartiments destinats a cada un dels nens eren assenyalats només pintant el terra, les parets i el sostre amb un color diferent per a cada un d'ells. I cada divisió contenia les joguines que la ciència aconsellava... En un dels extrems figurava la tribuna des de la qual els familiars, els amics i els convidats podrien contemplar els jocs i presidir-los. Però no era pas aquesta disposició de les formes tangibles la que donava caràcter a la cambra. Hi havia alguna cosa d'immaterial que dominava i tallava l'alè, aquesta cosa que deu fer por als guardians dels museus quan es queden sols a les nits, o l'esgarripança del pensar, només, en els dolls d'aigua que corren a les fosques, molt endins de la terra".

Dolls d'aigua! ¡Aigües de la terra que no ens assedeguen ni a vós, Pere Calders, ni a mi, que per això escrivim, ni a tants que treballen, sospiten, s'esperancen i pregunten!

III

¿Què hi ha, què hi deu haver de l'autor en tot això? No es fan aquestes coses sense tenir-les a l'ànima, sense una perenne disposició originada de molts motius. El món de Pere Calders, del qual podem parlar ara, després d'aquest llibre, amb tanta justificació com del de l'obra d'un escriptor madur i magistral, no és un món que s'improvisi llibrescament o que s'elabori amb un esforç intel·lectual, per intel·ligent que aquest fos, és, al contrari, la fusió d'un viure intens, cristal·litzat en el repòs, en el sofriment i en la llunyania. Per això es presenta amb un estil tan diàfan i senyor, de tan segura evidència i convicció.

I, per tant, l'home hi és, sencer. Un home que és dibuixant i que està acostumat des de petit a aquesta simplificació de les imatges i, fins i tot, a través de la caricatura, a una síntesi dels trets humans; i que, a més, pertany a una generació que va veure's petar un món als dits —i qui hi va deixar les mans, qui un braç, qui uns ulls, qui els símptomes d'una fe mediocre. L'estupor dels homes que com ell estimaven les coses —senzillament totes les bones i humanes coses de la vida— els marcarà el rostre per sempre. Té encara ell al damunt, com si no n'hi hagués prou, la llunyania estupefacient d'Amèrica, i manté els ulls clavats a la Catalunya deixada ací, de la qual amb sentiment no gosarà ni podrà parlar mai; perquè això és

íntim, de cadascú, i no cal ésser escriptor per a estimar i enyorar una primera vida al peu dels turons de la ciutat perduda i en el carrer desfigurat pel temps, confós tot en la infància, la joventut i el descobriment immens de trobar-se escriptor...

Aquest deu ésser Pere Calders. Ja he dit que personalment no el conec. Però estimo aquesta extraordinària successió de fets i de gent que constitueixen la seva comèdia sobrenatural: aquests inoblidables personatges, febles, il·lusionats, estupefactes, plens de sobresalts, afavorits per les meravelles, dominats per immundes o tràgiques dèries, petits i pobres en el caos inconscient, sota la superioritat de l'ordre que no comprenen. Tot plegat esdevé com un dibuix, il·lustració d'un cert home modern que tots coneixem i que, una mica, tots, els europeus sobretot, portem a dintre. No cal evocar els precedents pirandellians a l'un costat., Poe entremig, l'ombra de Kafka a l'altra banda, ni la desorientació —o les múltiples orientacions— de les literatures d'Occident, en aquest segle. No és necessari, en fi, un estudi literari per tal d'adonar-se que aquesta obra i aquests personatges de Pere Calders passen a unitats de primera línia dins la literatura catalana, en la seva lluita per universalitzar-se, per no convertir-se en gloriosa història passada i deliciós folklore present."

Joan Triadú

